

"Derfor er vi i Afghanistan!"

En analyse av norske myndigheters begrunnelse for engasjementet i Afghanistan 2001-2013

Pia Bergmann

Masteroppgave i statsvitenskap, Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2014

"Derfor er vi i Afghanistan!"

En analyse av norske myndigheters begrunnelse for engasjementet i Afghanistan 2001-2013

Pia Bergmann

Masteroppgave i statsvitenskap, Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2014

© Pia Bergmann

År 2014

Tittel: Derfor er vi i Afghanistan!

Forfatter: Pia Bergmann

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven analyserer norske myndigheters begrunnelse for engasjementet i Afghanistan i tidsperioden 2001 til 2013. Formålet er todelt: for det første deles argumentasjonen inn etter det substansielle innholdet. Denne klassifiseringen sier noe om grunnlaget for argumentasjonen, om den for eksempel er av juridisk, etisk eller sikkerhetsmessig art. Dernest analyseres det hvordan myndighetene har argumentert, hvilke retoriske virkemidler de har tatt i bruk for å få frem budskapet, få støtte for påstanden, og forhåpentligvis vinne tilslutning. Tidsspennet gjorde det hensiktsmessig å dele inn hele perioden i fire kortere perioder, ut fra endringer og utviklingen i engasjementets art og regjeringsskiftene her hjemme. Oppgaven undersøker hvordan både form og innhold er karakteristisk for hver enkelt periode, og om og hvordan den endres. Datagrunnlaget for oppgaven er offentlig tilgjengelige dokumenter, som omfatter taler og tekster skrevet av forsvars-, utenriks- og/eller statsministrene, eller andre sentrale personer tilknyttet norske myndigheter, som statssekretærer. Pressemeldinger, nyheter og redaksjonelt materiale fra departementene, samt noen avisintervjuer inngår også. Felles for disse tekstene er at de i en eller annen form begrunner det norske engasjementet i Afghanistan. Oppgaven dokumenterer og viser at den juridiske argumentasjonen, basert på militæroperasjonenes folkerettslige grunnlag, utgjør en konstant. Ellers endres både argumentasjonens innhold og form seg. De retoriske appellformene endrer seg ut fra situasjonene både i Norge, Afghanistan og internasjonalt.

Forord

En krevende, lærerik og givende prosess nærmer seg slutten. For at denne avhandlingen har latt seg fullføre er det en del mennesker som fortjener heder og ære. Først og fremst ønsker jeg å rette en spesiell takk til min eminente veileder Raino Malnes. For engasjement, kunnskap og inspirasjon – og tro på mitt prosjekt.

Takk også til Kjell-Lars Berge for å ha introdusert meg for retorikkens fascinerende verden, og for å ha vekket min interesse for faget. Takk til Henrik Syse ved NUPI for bok, Helge Hveem og Hege Skjeie ved UiO for artikler. Takk til Ingvild og Ida for utallige kaffekopper, latter og skuldre til å gråte på.

Og sist, men absolutt ikke minst, tusen takk til Benjamin, for oppmuntring og tålmodighet hele veien. Takk også til gutta våre Julian og Balder, for latter og sang og familieturer til bondegårder midt i masterkaoset. Takk til Christiane, Manno, Bessebess, tanter og onkler, for barnevakt, støtte og forståelse gjennom hele prosessen. Dere er alle uunnværlige!

For øvrig er alle feil og mangler i oppgaven ene og alene mitt ansvar.

Pia Bergmann

Ordtelling: 32 429

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Formål og problemstilling	2
1.3	Disposisjon av oppgaven	3
2	Teori og metode.....	6
2.1	Argumentasjonens innhold	6
2.1.1	Argumentativ retorikk	7
2.2	Hva er retorikk?	9
2.2.1	Topos.....	9
2.2.2	Troper og figurer	10
2.2.3	De ulike appellformene	11
2.3	Datagrunnlag.....	14
2.4	Avgrensning.....	16
2.5	Tidligere forskning.....	16
3	Første periode: 2001- ca 2002	18
3.1	Juridisk argumentasjon	19
3.1.1	Folkerettslig forpliktelse: FN.....	19
3.1.2	Allianserettslig forpliktelse: NATO	20
3.2	Etisk argumentasjon	21
3.2.1	Legitim autoritet	21
3.2.2	Rett grunn	21
3.2.3	Rett intensjon	22
3.2.4	Proporsjonalitet	23
3.2.5	Rimelig håp om å lykkes	24
3.2.6	Siste utvei	25
3.3	Eksistensiell argumentasjon.....	26
3.3.1	En trussel mot demokratiet	26
3.3.2	Bekjempe ondskapen	27
3.4	Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden	27
3.4.1	Juridisk argumentasjon.....	27

3.4.2	Etisk argumentasjon.....	29
3.4.3	Eksistensiell argumentasjon.....	30
3.4.4	Formingen av en posisjon i perioden.....	34
3.5	Oppsummering av perioden	35
4	Andre periode: 2002-2005	37
4.1	Fredsargumentasjonen.....	37
4.1.1	Krigshandlingene avsluttes, gjenoppbyggingen begynner.....	38
4.1.2	"Norge skal være en fredsnasjon"	39
4.2	Juridisk argumentasjon	40
4.2.1	FN er folkeretten.....	40
4.2.2	FN er fredsveien	40
4.2.3	Irak.....	41
4.3	Sikkerhetsargumentasjon	41
4.3.1	Offensivt (selv)forsvar.....	42
4.3.2	NATO er avgjørende for Norges sikkerhet	43
4.3.3	Vi står i gjeld til USA	44
4.3.4	Heroin – en ny dimensjon	44
4.3.5	Første norske soldat drept i Afghanistan.....	45
4.4	Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden	46
4.4.1	Fredsargumentasjonen	46
4.4.2	Juridisk argumentasjon.....	48
4.4.3	Sikkerhetsargumentasjonen	49
4.5	Oppsummering: fra eksistensiell kamp til nasjonal forsvarskrig.....	51
5	Tredje periode: 2005-2010.....	53
5.1	Juridisk argumentasjon: "et klart FN-mandat"	54
5.2	Humanitær argumentasjon	55
5.2.1	Utviklingsnarrativet	55
5.2.2	Ansvar overfor det afghanske folk	57
5.2.3	Myndighetenes humanitære bidrag	58
5.2.4	Ingen norske styrker i sør.....	59
5.3	Forhold som setter narrativet på prøve.....	60
5.3.1	"Krigslignende handlinger"	61
5.3.2	"Utviklingen går i riktig retning"	62
5.4	Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden	65
5.4.1	Juridisk argumentasjon.....	65

5.4.2	Humanitær argumentasjon	66
5.4.3	Forhold som setter narrativet på prøve	69
5.4.4	Forsterkning av en posisjon i perioden	75
5.5	Oppsummering: fra forsvarskrig til utviklingsprosjekt.....	76
6	Epilog: 2010-2013.....	79
6.1	Afghanerne må selv ta ansvar.....	79
6.1.1	Exit Afghanistan	80
6.2	Tilbake til utgangspunktet, og oppdrag utført	81
6.3	Dialog med Taliban	82
6.4	Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden	83
6.4.1	Afghanerne må selv ta ansvar	83
6.4.2	Oppdrag utført	83
6.4.3	Dialog med Taliban	84
6.5	Oppsummering: fra "hvorfor vi er der" til "hvorfor vi drar"	85
7	Avslutning.....	86
7.1	Argumentasjonens innhold	86
7.2	Argumentasjonens uttrykk	88
	Litteraturliste	90

1 Innledning

Siden 11.september 2001 og til i dag har ”kampen mot terrorisme” og norske styrkers militære deltakelse i Afghanistan vært et viktig tema i norsk utenrikspolitikk. Fra antiterroroperasjoner under amerikansk kommando, til stabiliseringsoperasjoner under NATO-kommando i nordlige provinser, stadig økende humanitære bidrag, og fram til militær exit i 2012 har norske myndigheter argumentert for og begrunnet riktigheten av det norske engasjementet.

1.1 Bakgrunn

Etter 11.september 2001 ble det raskt klart at Norge, som NATO-medlem, ville stille seg solidariske bak USAs ”kamp mot terrorisme”. Bakgrunnen var FNs Sikkerhetsresolusjon 1368, som ble vedtatt 12.september 2001. Denne erklærte at terroranslagene utgjorde en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og stadfestet USAs rett til selvforsvar. Samme dag bestemte NATOs råd å aktivere Atlanterhavspaktens artikkel 5, for første gang i alliansens historie. Dette utløste den kollektive selvforsvarsplikten, noe som også ble tolket som utslagsgivende for Norges allianseforpliktelser. Den norske regjeringen vedtar å etterkomme USAs forespørsel om selvforsvarsbistand (Bøifot 2007:12-13; Nordenhaug og Engene 2008:128-129).

4.oktober 2001 igangsetter USA militære operasjoner mot Taliban-regimet i Afghanistan, og for norske styrker sin del betyr det deltakelse i antiterroroperasjonen ”Operation Enduring Freedom” (OEF), og ”International Security Assistance Force” (ISAF), som i begynnelsen var under britisk kommando. Norge bidrar med mineryddere, spesialstyrker og militært materiell, og innebærer også skarpe oppdrag (Nordenhaug og Engene 2008:131). Oppdraget til OEF besto i å slå ned al-Qaida og Taliban (Suhrke 2011:47), og den 7.desember 2001 faller Talibans siste skanse, provinshovedstaden Kandahar, som betyr slutten på Taliban-regimet i Afghanistan (Knutsen 2012:35).

Etter stortingsvalget 2005 går Bondevik 2-regjeringen av, og erstattes av Stoltenberg 2-regjeringen, en koalisjon av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Den nye regjeringen vedtar å ikke fornye det norske bidraget til OEF, men styrker bidraget til

ISAF, som i 2003 var kommet under NATOs kommando. ISAFs mandat innebar i utgangspunktet å yte sikkerhetsassistanse, og ”skape trygge rammer for gjenoppbygging og humanitært arbeid” (Suhrke 2011:104). På lokalt nivå ble det opprettet såkalte gjenoppbyggingsteam, som i utgangspunktet også skulle inneha en stabiliseringsfunksjon, og ikke delta i kampoperasjoner. Det norske gjenoppbyggingsteamet ble i 2004 utplassert i den nordlige provinsen Faryab, og overtok ledelsen der i 2005 (ibid:105-110).

Da Barack Obama ble USAs president i 2009, lovet han en tilbaketrekking allerede fra 2011 av, og det var derfor klart før NATO-toppmøtet i Lisboa i 2010 hva som ville skje framover: sikkerhetsansvaret skulle gradvis overføres til afghanerne. I 2014 skulle ansvaret overlates for hele landet (Dyndal 2012:78-79).

1.2 Formål og problemstilling

Gjennom hele denne perioden har det norske engasjementet i Afghanistan vært en viktig del av Norges utenrikspolitikk, og fra de første soldatene dro ut til de siste soldatene kom hjem, uavhengig av regjeringssammensetning og skiftende forhold i Afghanistan, har myndighetene begrunnet og argumentert for hvorfor soldatene er der.

Formålet med oppgaven er todelt: For det første kategoriserer jeg det substansielle innholdet i argumentasjonen i tidsperioden 2001 til i dag. Jeg ønsker med dette å belyse hva innholdet i begrunnelsene har bestått av, for å kunne se både endringer og konstanter. For å kunne finne fram til argumentene har jeg tatt utgangspunkt i en argumentasjonsteoretisk grunnmodell.

Denne modellen består av en påstand, et belegg og en hjemmel. Å identifisere disse elementene i argumentasjonen utgjør én del av oppgaven. Det er viktig for å kunne finne ut av hva det er myndighetene ønsker tilslutning til, hvordan de begrunner det, og hvilket grunnlag de baserer det på. Det sier noe om hva formålet med engasjementet sies å være, hva som er hensikten, og hvilke mål det er myndighetene ønsker oppslutning om.

For det andre ønsker jeg å identifisere og analysere de retoriske grepene i argumentasjonen. Dette er virkemidler som tas i bruk for å overbevise et gitt publikum i en gitt situasjon. De retoriske grepene betyr i denne sammenhengen måten språket er utformet for å overbevise. Dette går utover det rent substansielle i argumentet, og kan være appeller til følelser,

generalisering, eksemplifisering eller personifisering, omformuleringer og synonymer, eller henvisninger til personlige betraktninger og/eller etikk og ansvar.

Ved å se på både innhold og uttrykk blir oppgavens problemstilling derfor: *Hva slags argumentasjon har norske myndigheter brukt for å begrunne det norske engasjementet, og hvordan har de argumentert?*

Det er imidlertid vanskelig å se både argumentasjonens innhold og utforming uavhengig av den konteksten eller situasjonen den oppstår i. Det betyr både omstendighetene rundt, og for den fremmes i. I løpet av perioden fra 2001 til i dag har argumentasjonen til dels vært preget av kontinuitet, til dels vært svært sprikende. Det har vært store variasjoner mellom prioriterte begrunnelser, og stort spenn i språklige virkemidler. Det har vært avhengig av hendelser i Afghanistan og i internasjonal politikk, men også nasjonalpolitiske hendelser, som valgkamp her i Norge. Noe av forklaringen på hvorfor deler av argumentasjonen ligger fast, mens andre deler endrer seg, ligger i den bestemte situasjonen. Dynamikken mellom bestanddelene avsender, mottager og situasjon avgjør både innhold og språklig uttrykk. En høytidelig nyttårstale er symbolsk tung og ordene som sies er veloverveide, men til gjengjeld lite analytisk. En pressekonferanse i etterkant av nyheter om drepte norske soldater er annerledes i form og innhold, og følger i større grad en fast ramme og obligatoriske utsagn.

Alle de tre momentene må tas i betraktning dersom oppgavens problemstilling skal la seg besvare: hva innholdet i argumentasjonen er, hvordan det formidles, og i hvilken kontekst det formidles. Hovedvekten i denne oppgaven vil bli lagt på de to første momentene, men det er viktig å ikke ignorere situasjonen og se argumentasjonen i en kontekstuell sammenheng.

1.3 Disposisjon av oppgaven

Neste kapittel tar for seg det teoretiske og metodiske rammeverket for analysen. Jeg redegjør for den argumentasjonsteoretiske grunnmodellen og hvordan jeg har brukt denne for å klassifisere argumentasjonen etter dets innhold. Deretter presenterer jeg noen sentrale deler av retorisk teori, og hvordan bruken av retorisk teori kan brukes i en analyse av praktisk retorikk.

Kapitlene 3-6 er periodisk og kronologisk delt opp, og hvert kapittel er først inndelt i de ulike argumentasjonsklassifiseringene, og så følger en retorikkanalyse som tar for seg de ulike inndelingene og analyserer argumentasjonens retoriske virkemidler. Den periodiske inndelingen er gjort utfra både regjeringsendring og utvikling i engasjementets art, noe som har påvirket argumentasjonens innhold.

Første periode er fra 2001 til 2002 og argumentasjonen er inndelt i juridisk, etisk og eksistensielt innhold. Den juridiske argumentasjonen har sitt utspring i de forpliktelsene Norge har som medlem av FN og NATO. Den etiske argumentasjonen kan plasseres i rettferdig krig tradisjonen, og henviser i ulik grad til de kriteriene som utgjør jus ad bellum i rettferdig krig teorien. Den eksistensielle argumentasjonen kommer til uttrykk som en kamp for å bevare våre demokratiske samfunn, for å verne om våre verdier og kjempe mot truende, onde krefter. Den opphøyer ”kampen mot terrorisme” til en eksistensiell kamp om overlevelse. Retorisk er periodens argumentasjon preget av sterke følelsesappeller til frykt og solidaritet. Det skapes et retorisk samhold og fellesskap, der myndighetene også ønsker å vise sin egen troverdighet, pålitelighet og etiske karakter, i tillegg til en personlig overbevisning. Dette bidrar til å vekke engasjement, og kan ha en sterk overbevisningskraft i en periode der det aktivt skal skapes en holdning og et standpunkt.

Andre periode spenner fra 2002 til 2005. Innholdsmessig er argumentasjonen delt inn i fredsargumentasjon, juridisk argumentasjon og sikkerhetsargumentasjon. Krigen oppleves som vunnet, og gjenoppbyggingen av Afghanistan kan begynne. Landet er frigjort og nye muligheter har åpnet seg. Dette inngår i fredsargumentasjonen som springer ut fra et narrativ og et selvbilde av Norge som en fredsnasjon. Den norske FN-politikken inngår i den argumentasjonen, og er i denne perioden ikke bare juridisk fundert, men settes også i en fredssammenheng. Fredsargumentasjon og juridisk argumentasjon er derfor delvis overlappende og har begge FN som viktig komponent. Sikkerhetsargumentasjonen inkluderer en offensiv forsvarspolitik for å imøte en reell trussel, NATO-solidaritet for å sikre forsvaret av Norge også i fremtiden, og en gjentjeneste til USA for etterkrigstidens støtte og bistand. Et nytt aspekt kommer inn i argumentasjonen i valgåret 2005: kampen mot narkotika, eller ”heroinproblemet”. Retorisk bærer perioden preg av at terroranslagene er kommet på avstand, og fokuset rettes bort fra kampen mot det onde, og mot en kamp for fred. Den emosjonelle appellen rettes mot et frihetsideal ved å karakterisere Afghanistan for ”frigjort”. Samtidig er ikke trusselen fra terrorisme borte, og en fortsatt deltakelse i kampen

er avgjørende for Norges sikkerhet. Denne dreiningen, bort fra den eksistensielle kampen og mot en mer konvensjonell forsvarskrig, utgjør første store vendepunkt i myndighetenes argumentasjon.

Tredje periode, fra 2005 til 2009, innledes av et regjeringsskifte. Argumentasjonen er inndelt i humanitær argumentasjon og juridisk argumentasjon. Den humanitære argumentasjonen omfatter et utviklingsnarrativ, og en moralsk forpliktelse overfor den afghanske befolkningen. Et større fokus på, og en styrking av den humanitære innsatsen, samt beslutningen om å avslå forespørsel fra NATO om å sende norske styrker til Sør-Afghanistan, bekrefter den humanitære argumentasjonen. Samtidig utfordres ”det humanitære sporet” av ”krigslignende handlinger”, opprør og en stadig forverring av sikkerhetssituasjonen i nord. Retorisk bærer argumentasjonen preg av å appellere til medfølelse, godhet og velvilje overfor den afghanske sivilbefolkningen. Å bistå, hjelpe, støtte og bidra til å utvikle det afghanske samfunn understreker det. Utviklingsnarrativet viser seg resistant også når det utfordres av brutaliteten i Afghanistan. Dreiningen bort fra argumentasjonen om forsvar av Norge, og i retning av et utviklingsprosjekt, utgjør det andre store vendepunktet i argumentasjonen.

Siste periode, epilogen, begynner i 2010 og slutter rundt 2013. Den er av en annen karakter, og er annerledesinndelt. Argumentasjonen går ikke lenger ut på å begrunne hvorfor vi er i Afghanistan, men hvorfor vi trekker oss ut. Myndighetene argumenterer derfor for at det nå er afghanerne selv som må ta ansvar, at oppdraget med å bekjempe internasjonal terrorisme er oppnådd, og at en politisk løsning må innebære dialog med Taliban. På mange måter er sirkelen sluttet: myndighetene minner oss om hvorfor vi gikk inn i utgangspunktet, og at målet om å forhindre at Afghanistan på nytt ble et fristed for internasjonal terrorisme, er oppnådd.

Siste kapittel er et avsluttende kapittel med et sammendrag av funnene og konklusjonene i oppgaven.

2 Teori og metode

2.1 Argumentasjonens innhold

Formålet for argumentasjon er å overtale, overbevise og få tilslutning hos en mottaker eller et publikum for et begrunnet synspunkt (Jørgensen og Onsberg 2011:11-12). Et argument er et argument fordi det inngår et budskap som taleren ønsker mottakernes tilslutning *til* og informasjon taleren ønsker å vinne mottakernes tilslutning *med* (Jørgensen og Onsberg 2011:17). En del av argumentasjonsteori består derfor i å avdekke dets bestanddeler for lettere å kunne se hvilket standpunkt avsenderen ønsker tilslutning til og hvordan det gjøres. For ikke all den ”informasjonen” taleren bruker for å vinne tilslutning er kjensgjerninger og fakta. Det ville blitt en kjedelig og faktisk lite overbevisende argumentasjon.

For å finne argumentene har jeg brukt den grunnleggende argumentasjonsmodellen. Den består av en påstand, belegg og hjemmel. Ethvert argument inneholder disse bestanddelene, selv om de kan være vanskelige å identifisere eller ligge implisitt i ytringen eller teksten. Men enhver argumentasjon forutsetter et utgangspunkt av tvil og utgår fra spørsmålet ”hvorfor?”. Påstanden i et argument er synspunktet taleren ønsker tilslutning til, og belegget er den informasjonen taleren støtter påstanden sin på. Dette skal være noe mottakerne umiddelbart skal kunne akseptere lettere enn selve innholdet i påstanden. Hjemmelen er forbindelsen mellom disse to. Den legitimerer at mottakerne kan akseptere påstanden på grunnlag av belegget (Jørgensen og Onsberg 2011:11,16-18).

For å finne påstand, belegg og hjemmel i en tekst, kan man bruke markørene ”derfor” for påstanden, ”fordi” for belegget, og ”ettersom” for hjemmelen (Jørgensen og Onsberg 2011:21). Et belegg kan hentes fra ulike topos, og dette topos fremgår av hjemmelen (Jørgensen og Onsberg 2011:51). For at en argumentativ rettferdiggjøring skal kunne regnes som legitimering, er det nødvendig at det som gjøres (påstanden) kan begrunnes (belegget), og at disse begrunnelsene kan rettferdiggjøres med noe som er kollektivt akseptert og anerkjent. Det kan for eksempel være plikter, rettigheter, forpliktelser, moralske verdier og normer som individet, staten eller det politiske systemet er bundet av (Fairclough og Fairclough 2012:112).

Denne avhandlingen er en kvalitativ dokument- og dybdeanalyse. Det vil si at analysen er basert på et utvalg tekster som ikke bare omhandler det norske engasjementet i Afghanistan, men som også er argumentative i den forstand at de søker tilslutning til at det er et engasjement overhode. Fremgangsmåten har innebåret å se om relevante tekster, både åpenbart og mer underforstått, kan belyse myndighetenes begrunnelsene for det norske engasjementet i Afghanistan. Ved å se om tekstene, eller deler av dem, inneholder grunner for engasjementet, eller kan svare på spørsmålet ”hvorfør (vi er i Afghanistan?)” har jeg kunnet plukke ut de tekstene jeg mener er direkte relevante for oppgaven.

Den første delen av oppgaven har gått ut på å klassifisere argumentene etter deres substansielle innhold. For å kunne gjøre det har jeg tatt i bruk en slik argumentasjonsmodell som nevnt ovenfor for å kunne identifisere hva det snakkes *om*, når det søkes tilslutning til påstanden. Hvilket belegg påstanden baserer seg på er utgangspunktet for denne klassifiseringen. Ved å klassifisere etter innholdet i argumentasjonen er det mulig å se hva myndighetene ønsker tilslutning til: hva som er formålet med engasjementet, hva som ønskes oppnådd og på hvilket grunnlag.

Dernest har jeg forsøkt å se om disse inndelingene har latt seg plassere innenfor ulike tradisjoner innen politisk og juridisk tenkning. I de tilfellene der det ikke har latt seg gjøre, fordi argumentasjonen er av en annen karakter, har jeg tatt utgangspunkt i innholdets særegne uttrykk, eller egenart, slik det fremkommer i datagrunnlaget.

2.1.1 Argumentativ retorikk

Det er mulig å dele opp argumenter etter *typer*. Når en argumentstype undersøkes, sies det noe om ”hvilken form for slutning avsender baserer sitt argument på” (Jørgensen og Onsberg 2011:60). Typen argument sier med andre ord noe om at det taleren ønsker å overbevise om, baserer seg på de slutninger som tilhørerne trekker selv. Jørgensen og Onsberg (2011) har tatt for seg syv inndelinger av argumentstyper. De første fem (tegn, årsak, klassifisering, generalisering, og sammenligning) appellerer til fornuften, og hjemles i ”en regel om forbindelser mellom fenomener i verden omkring oss” (ibid:57). De siste to (autoritet og motivasjon) har en patosappell, der tilslutningen avgjøres av mottakernes følelsesbetonte stillingtagen. Autoritetsargumentet hjemles i mottakernes tillit til kilders pålitelighet, mens motivasjonsargumentet hjemles i mottakernes tilbøyelighet eller indre beveggrunner (Ibid:58-

59). Dersom en påstand begrunnes med et belegg om ekspertise eller eksperters mening, hjemles det i mottakernes tillit til ekspertisen eller eksperten. Dersom mottakerne har tiltro til denne eksperten kan det styrke påliteligheten, og følelsesappellen er implisitt, selv om uttrykket kan være saklig og fornuftsbetont.

Det er ikke alltid lett å skille de fra hverandre, og ikke heller hensikten. For eksempel kan bruken av konkrete eksempler anvendes som grunnlag for en generalisering, for å sannsynliggjøre en påstand, men også for å styrke talerens troverdighet. Det gjelder enten om taleren henviser til en egenopplevd hendelse, eller bruker en utenforstående som eksempel, og på den måten bringer ”en fremmed autoritet inn i saken” (Andersen 2000:152). Det bunner i en autoritetsappell som ikke bare kan styrke, men som også avhenger av om taleren nyter høy troverdighet i utgangspunktet (se for eksempel Jørgensen, Kock og Rørbech 1995, kap.15). Et eksempel kan også ha en sterk emosjonell appell, og si noe om talerens motivasjon for påstanden.

Klassifiseringen av argumentasjon i denne oppgaven er ikke bare de eksplisitte og åpenbare argumentene, men også de som, gjennom sin form og sitt uttrykk, brukes for å vinne tilslutning. Når den retoriske praksisen utløser følelser av alt fra frykt og sympati, til ansvar og forpliktelse, også uten å si det direkte, inngår den i en slags forlenget forståelse av argumentasjon. Dermed kan en formulering også virke argumentativ kun ut fra formen og uttrykket, og på den måten si noe om hva taleren ønsker å si noe om. En appell til moralen vil for eksempel si noe om etikken som argumentasjonen bygger på.

Hvordan argumentet formidles utgjør andre del av oppgavens formål: analyse av hvordan argumentasjonen kommer til uttrykk gjennom sin ”form og fasong”, for å vekke publikums engasjement, holde på interessen, overbevise og dermed vinne tilslutning. Den retoriske praksisen kan analyseres ved hjelp av retorisk teori. Metodisk har jeg foretatt en utvelgelse av uttalelser og formuleringer som jeg mener gir en begrunnelse for det norske engasjementet i Afghanistan. For å kunne analysere hvordan argumentasjonen kan appellere til og virke overbevisende på mottakerne, er ”den retoriske verktøykassen” nyttig. Dens omfang har gjort det nødvendig å være selektiv med tanke på hvilke deler av teorien som egner seg best til denne oppgavens formål. Neste avsnitt tar for seg noen viktige ”verktøy” innen retorisk teori for å analysere hvordan argumentasjonen kan vinne tilslutning hos tilhørerne.

2.2 Hva er retorikk?

Ordet retorikk kan i dagligtalen ofte vekke negative assosiasjoner, og settes i sammenheng med tomme ord og til og med manipulasjon og propaganda (Mral 1998:9). Selv om det også er retorikk, kan det i en bredere forstand betegnes som kunsten å tale smukt (Lindhardt 1999:7). Det dekker både det som er estetisk, det som er sannferdig, det moralsk riktige, det hensiktsbestemte og det virkningsfulle (Kjeldsen 2013:25; Lindhardt 1999:7). Begrepet retorikk dekker retorisk praksis, som inkluderer hvordan språket er utformet i tekst og tale, argumentasjon og intensjonell påvirkning, og effekten av språket, men også retorisk teori, som inkluderer studiet av symbolbruk, moral og etikk, dekonstruksjon av ytringer og kommunikasjon i bred forstand (Kjeldsen 2013:24). Det vil si at all argumentasjon er retorisk, men ikke all retorikk er argumentasjon.

Der formålet med retorikken er å overbevise ved hjelp av argumentasjon, som er den retoriske praksisen denne avhandlingen er basert på, blir studiet av retorisk praksis ved hjelp av retorisk teori å vurdere hvordan språket er utformet for å oppnå det formålet.

Den praktiske retorikken er et samspill mellom taler, budskap og mottaker (Kjeldsen 2013:33). Dette samspillet kan imidlertid ikke sees isolert fra konteksten eller situasjonen det oppstår i. Dette er den retoriske situasjonen, nemlig en hendelse eller bakgrunn som fordrer en retorisk ytring eller en reaksjon, den konteksten retorikken oppstår i (Bitzer 1997).

”Ledestjernen i retorisk argumentasjonsteori er ’sannsynlighet’ eller ’rimelighet’” (Andersen 2000:138). Hvorvidt påstanden kan aksepteres av mottakeren avhenger av hvor sannsynlig og troverdig belegget i argumentet fremstår. Hva som regnes som sannsynlig avgjøres av ”fellesmenneskelige erfaringer”, og ved at ”taleren prøver å sannsynliggjøre et visst hendelsesforløp for publikum, gjøre det troverdig og akseptabelt” (Andersen 2000:139).

2.2.1 Topos

For å gjøre en argumentasjonsrekke troverdig er det viktig å finne en ”felles plattform” der taler og tilhører kan møtes, et ”felles sted” der man antar å finne noe man kan være enige om (Kjeldsen 2013:151). Dette kalles topos, og Aristoteles skilte mellom tre former for topos: (1) strukturelle topoi, som utgjør argumentets og generelt allmenne premisser,

- (2) formale topoi, som kan kategoriseres som mulig/ikke mulig, har skjedd/har ikke skjedd, vil skje/vil ikke skje, og større/mindre, og
- (3) innholdsmessig topoi, som er faste grunnsynspunkter og utbredte allmenne synspunkter som er typiske for en eller flere perioder (Andersen 2000:154-160; Kjeldsen 2013:151-152).

I et argument kan det være vanskelig å skille de ulike formene for topoi, men det er heller ikke vanntette skott mellom dem.

Et eksempel på retorikk, eller argumentasjon, som forutsetter et felles topos er enthymemet. Det er en slutning eller et resonnement som er basert på et underforstått premiss. Et topos er premisset i enthymemet, det som taler og mottaker deler, fordi det forutsetter at de innehar samme verdier og vurderinger (Andersen 2000:148,151,154). Argumenter som bruken av enthymemet kan ha stor overbevisningskraft, fordi det ikke ”påtvinger” mottakerne en konklusjon, men lar den være implisitt, og lar mottakerne komme fram til denne selv. Det forutsetter at mottakerne aksepterer det underforståtte premisset som riktig og sann (Charteris-Black 2014:11-12). For eksempel kan en politiker som ønsker å argumentere for flere barnehageplasser si at ”barn har behov for å sosialisere med andre barn”. Det underforståtte premisset er at barn i barnehagen sosialiserer med andre barn, og konklusjonen er at velgere bør støtte byggingen av flere barnehager.

2.2.2 Troper og figurer

Bruk av enthymem er en måte å fremføre et argument på. Stilen og uttrykket i språket, kan også skape overbevisning. Et fengende og ”blomstrende” språk tiltrekker seg oppmerksomhet, holder på oppmerksomheten og øker sjansen for mottakernes lydhørhet og engasjement. Slike retoriske virkemidler som utgjør et forseggjort språk, kan betegnes med det latinske ordet ornatus (Andersen 2000:65).

Retorisk ornatus omfatter både ordvalg, samordning og samklang, og figurer (Andersen 2000:66). Troper og figurer er variasjoner i vanlige uttrykksformer, ”måter å si ting på som bryter med vanlig uttrykksmåte” (Andersen 2000:67), som kan skape ”et mer slående og effektivt språk” (Kjeldsen 2013:196). Retoriske variasjoner kan utgjøre en tilnærmet uendelig mengde ulike uttrykksformer i språket, men i klassisk retorikk ble slike variasjoner delt inn etter det som ble utelatt, bytte om på, skiftet ut eller tilføyd (Kjeldsen 2013:196-197). Bruken

av troper og figurer kan ha en argumentativ effekt dersom det ved bruk av dem skjer en perspektivendring hos mottakerne, samtidig som den virker veltilpasset i situasjonen hvor den brukes (Kjeldsen 2013:222).

Troper er ”ord som brukes i overført eller ”uegentlig” betydning” (Kjeldsen 2013:198), som for eksempel metafor, metonymi (å sette noe abstrakt for noe konkret eller omvendt), synonym, synekdoke og eufemisme (en formildende omskriving), men også personifisering hvor man levendegjør et abstrakt begrep (Andersen 2000:70-71; Kjeldsen 2013:198-204).

Figurer er en ”systematisk omforming av uttrykket i flere ord eller setninger” (Kjeldsen 2013:205), og inkluderer både tale- og tankefigurer. Talefigurene dreier seg om utformingen av teksten, på ordenes plassering, lyd og rytme. Bokstavrim, oppramsing og gjentakelser er eksempler på talefigurer. Tankefigurer er ikke like avhengige av ordene, men basert på innholdet. Det retoriske spørsmålet, enthymemet, bruk av eksempler og sammenligninger er tankefigurer (Andersen 2000:68-69; Kjeldsen 2013:205-207).

2.2.3 De ulike appellformene

For å overbevise mottakerne kan taleren ta i bruk ulike bevismidler, eller appellformer, i sin argumentasjon: etos, logos og patos. Etos handler om talerens troverdighet og integritet, logos om sakens momenter og kjensgjerninger, og patos om mottakerens følelser og stemninger i en gitt situasjon. I retorikken anses disse appellformene for likeverdige, og det avhenger av taler, mottaker, budskap og situasjon hva som vektlegges og er mest hensiktsmessig (Jørgensen og Onsberg 2011:73).

Taleren

Etosappellen vedrører talerens troverdighet, og mottakerens tillit til taleren. Ettersom taleren ønsker å etablere et tillitsforhold med mottakerne, er hennes etiske kredibilitet avgjørende. Ordet etikk er da også avledet av ordet etos (Charteris-Black 2014:8). Begrepet kan utvides til å omfatte enhver autoritet taleren henviser til (Jørgensen og Onsberg 2011:70), noe som kan styrke talerens eget etos dersom autoritetene hun henviser til er vektige og troverdige (Kjeldsen 2013:130). I klassisk retorikk ble etos-dimensjonen gjerne inndelt i tre: forstandighet, god karakter og velvilje (Kjeldsen 2013:120). Ettersom retorikken handler om sannsynligheter, vil talerens karakter være avgjørende for om hun blir lyttet til og festet lit til

(Kjeldsen 2013:116,118). Dersom hun klarer å etablere en tillit til mottakerne basert på sitt eget etos, er sjansene for å overbevise større. På motsatt side er det vanskelig å være overbevisende dersom etoset er svekket eller trukket i tvil.

Budskapet

Med det andre bevismiddelet, talen og tekstens logos, henvender taleren seg til mottakernes fornuft og bruker fakta og saklig argumentasjon for å overtale (Karlberg 1998:34).

Saksopplysninger som underbygger påstanden, som statistikk, analyse, undersøkelser etc. er imidlertid ikke tilstrekkelig til å overbevise om et budskap. Argumentasjon som alene baserer seg på logosargumenter kan bli kjedsommelige og langtekkelige. Men det er mulig å ta i bruk retoriske virkemidler, som enthymem, eksempel, metaforer, metonymer eller andre troper og figurer for å variere den språklige utformingen. Det er fortsatt en appell til fornuften. Det kan være hensiktsmessig å bruke logos dersom mottakerne i utgangspunktet er motvillige (Jørgensen og Onsberg 2011:73).

Mottaker

Det retoriske publikum, eller mottakerne, kjennetegnes ved å være tilhørere som lar seg påvirke, som evner å respondere og kan manes til handling (Kjeldsen 2013:83). Talen er ”mottagerorientert” og for at taleren skal klare å overbevise eller overtale sitt publikum, må han ”ha klart for seg hva tilhørerne ønsker, tilpasse seg deres smak og ta hensyn til deres vurderinger” (Andersen 2000:24). Det er ikke nødvendig med et fysisk publikum, mottakerne kan være talerens mentale forestilling om et publikum (Kjeldsen 2013:320), for eksempel når hun formulerer en artikkel eller et avisinnlegg. I denne avhandlingen vil jeg bruke begrepene publikum, mottaker og tilhørere, avsender og taler om hverandre, uten at det nødvendigvis indikerer om det er tekst, tale eller i hvilket fora argumentasjonen fremkommer.

Nøkkelen til overtalelse ligger i viten ”om menneskets vesen og følelser” (Kjeldsen 2013:306). Patos handler om talerens evne til å vekke følelser hos mottakerne for å få tilslutning. Patosappeller i tekst og tale er et virkemiddel for å oppnå et overordnet mål (Kjeldsen 2013:37). Dersom den emosjonelle appellen er sterk, og vekker følelser av frykt, sinne eller medfølelse, er det ikke følelsen i seg selv som er målet, men en påfølgende handling eller holdningsendring. Taleren ønsker ikke at mottakerne skal bli redde, men manes til å handle eller overbevises om at handling er nødvendig. Taleren må ta hensyn til

sinnsstemningen når en følelse oppstår, hun må kjenne bakgrunnen for følelsen, hvem eller hva følelsen er rettet mot, og årsakene til at følelsene fremkalles (Kjeldsen 2013:306).

En måte å fremkalle tilhørernes følelser på, er ved hjelp av språklige troper og figurer (Andersen 2000:70). Den metaforiske framstillingen og personifiseringen av samfunnet, som har en grunnmur, et reisverk og er basert på normer og verdier, kan vekke samholds- og fellesskapsfølelse, patriotisme og beskyttelsestrang. Det forutsetter at mottakerne kan identifisere seg med det samfunnet det refereres til. På samme måte kan det retoriske spørsmålet virke felleskapssamlende, ved å aktivisere tilhørerne og gjøre dem deltakende i ”felles bestrebelser sammen med taleren” (Kjeldsen 2013:207).

Som en del av det å finne et felles topos, og avgjøre hvilke følelser det bør appelleres til, gitt bestemte sinnsstemninger i en situasjon, kan taleren forsøke å skape identifikasjon (Kjeldsen 2013:232). Det kan være at mottakeren identifiserer seg med taleren eller med budskapets innhold. Dersom taleren søker tilslutning ved å bruke et eksempel mottakeren kan relatere til og kjenne seg igjen i, kan det skape en identifikasjon med saken.

På samme måte som mottakerne individuelt kan føle identifikasjon med taler eller budskap, kan taleren prøve å skape en kollektiv forståelse av identitet. Konstruksjonen av et ”vi”, og dikotomiseringen av ”oss” og ”dem” er en sterk retorisk kraft (Johannesson 2003:166; Kjeldsen 2010), som kan skape en kraftfull virkelighetsforståelse. En slik påvirkningskraft går utover formålet om tilslutning i en bestemt sak, og ”handler om retorisk å konstruere grenser for hvem som blir ekskludert og inkludert i den kollektive forståelsen av identiteten” (Syltebø 2011:5). Ved hjelp av språk- og ordbruken utkrystalliserer det seg sannsynligheter om virkeligheten som publikum kan kjenne seg igjen i, og dermed slutte seg til. Tilhørerne kan føle seg som en del av den kollektive identiteten, kan nikke gjenkjennende, kan akseptere den konstruerte segmenteringen, kan slutte seg til påstanden. Evnen til å skape et kollektivt fellesskap avhenger av talerens etos, og i hvilken grad hun klarer å etablere tillit mellom seg og sitt publikum. En måte å skape slik tillit på, er å virke overbevist selv, og gi av seg selv, være åpen, ærlig og oppriktig (Johannesson 2003:166-167).

Patos er den appellformen som ”er mest bundet til den enkelte kommunikasjonssituasjonen” (Jørgensen og Onsberg 2011:72), ettersom det innebærer en avveining av hvilke følelsesappeller som passer best i den gitte situasjonen. Men appellen kan også rettes mot mer

stabile følelser, som for eksempel den kollektive identiteten. Taleren bør derfor ha kunnskap om sitt publikums karaktertrekk og dets gruppetilhørighet (Kjeldsen 2013:314-318). Hvor homogent eller heterogent et publikum er avgjøres også av i hvilken sammenheng talen holdes eller teksten trykkes. Argumentasjonens innhold og uttrykk bør tilpasses publikummets sammensetning for å være mest mulig effektiv. For denne oppgavens del er ikke det primære siktemålet å se på, men det skal ikke overses at mottakerne er lydhøre for ulike former for argumenter. Variasjoner i form og innhold skal derfor ikke vektlegges for mye. Likevel – ettersom alle taler og artikler som brukes i oppgaven er offentlige, og i prinsippet tilgjengelig for alle med tilgang på data og internett, spiller kanskje publikummets særtrekk mindre rolle enn før.

Situasjonen

I retorisk teori brukes begrepet ”retorisk situasjon” for situasjoner der det melder seg et behov for en retorisk ytring. Dette er utgangspunktet for at det i det hele tatt tales (Andersen 2000:22). Hva slags situasjon, hvem, når, hvor og bakgrunn, avgjør hvilke rammer taleren har å forholde seg til. Taleren må ta hensyn til mottaker og situasjonen, eller konteksten, når hun skal avgjøre hvordan språket blir mest mulig formålstjenlig. Mulighetene og begrensningene som taleren må forholde seg til i en gitt retorisk situasjon, utgjør de retoriske rammevilkårene. Det er det rammeverket taleren må holde seg innenfor, og samtidig jobbe uti fra, når hun ønsker å skape forandring (Bitzer 1997; Kjeldsen 2013:86).

Å ta hensyn til, men også benytte seg av, situasjonen dreier seg om å si ”rette ord i rette tid”, og ”gjelder både form og innhold” (Andersen 2000:23). At talen skal være formålstjenlig går langt på vei ut på å tilpasse talen til nettopp det som ”passer seg”. Det gjelder saken, den retoriske situasjonen, og publikum, og talerens evne til å ”avpasse talen etter publikum”. ”Hele talen står og faller jo med publikums reaksjon. Taleren må derfor både kjenne sitt publikum og vite hva han vil oppnå hos det” (Andersen 2000:64).

2.3 Datagrunnlag

Avhandlingens datagrunnlag er offentlig tilgjengelig dokumenter som taler, avisinnlegg, redegjørelser for Stortinget og pressemeldinger, redaksjonelt materiale og departementers nyhetsmeldinger, primært hentet fra regjeringens dokumentarkiv. Dette er et elektronisk tilgjengelig arkiv der slike dokumenter som nevnt over, er tilgjengelig for alle. Slikt materiell

fra tidligere regjeringer oppdateres ikke, og informasjonen den inneholder anses derfor som av historisk art (regjeringen.no). I tillegg til regjeringens nettsider, har jeg tatt i bruk en database ved navn Virksomme Ord, som har som formål å dokumentere den politiske talens historie i Norge. Den administreres av professor Jens E. Kjeldsen ved Universitetet i Bergen (virksommeord.uib.no). Oslo Militære Samfund sitt elektroniske arkiv, med foredrag avholdt fra 2000 til 2014, utgjør også en sentral kilde til det skriftlige datamateriale.

For å finne det som er relevant for min oppgave, har jeg, når jeg har søkt i regjeringens dokumentarkiv, lagt inn søkeordene "Afghanistan" + årstall, og hovedsakelig sett på ministres uttalelser om emnet. Ikke alle tekster som omhandler Afghanistan er argumentative, så en av oppgavens hovedutfordringer, som jeg har etterstrebet, har vært å finne både åpenbare og mer subtile argumenter i myndighetenes omtale av engasjementet i Afghanistan. For til tross for at det i en del tilfeller lett kan spores en direkte begrunnelse for hvorfor, fins det i tillegg mer implisitte former for argumentasjon. Jeg har bestrebet meg på å gjøre datagrunnlaget mitt bredest mulig, og å ta i bruk alt materiale jeg mener er av betydning for å kunne besvare spørsmålet om norske myndigheters begrunnelse for engasjementet i Afghanistan. Derfor mener jeg også at validiteten er ivaretatt.

Det er imidlertid variasjon i antall relevante tekster i perioden 2001 til 2013. Det er i stadig økende grad flere tekster, etter hvert som engasjementet nærmer seg slutten. Analysegrunnlaget er derfor mindre i 2002 enn det var i 2009, og konklusjonene om myndighetenes offisielle argumentasjon vil dermed etter hvert bli bredere empirisk belagt.

Reliabiliteten, eller etterprøvbareheten, er sikret gjennom tydelig kildehenvisninger, og oppgitt med titler, sted, dato, url-adresser og besøksdato i litteraturlista. Kildene fra regjeringens dokumentarkiv, Oslo Militære Samfund og Virksomme ord har ubegrenset offentlig tilgjengelighet og gjør dem lett etterprøvbare. Av tids-, kostnads og reliabilitetsmessige hensyn er datagrunnlaget i mindre grad basert på trykte artikler i ulike avisarkiver, radio- og tv-arkiver. Dette bl.a. fordi en del avisarkiver krever abonnement og koster penger for full tilgang og derfor kan være mindre etterprøvbare. Det er tatt med noen intervjuer gjort i de senere år, men kun som et supplement og for å skape kildemangfold, og er ikke avgjørende for analysen. Mindre bruk av slike kilder er også med på å sikre validiteten: Kilder til feiltolkning, som spontane svar på uventede spørsmål i intervjuer, forsnakkelser og misforståelser, er dermed unngått.

Det er grunn til å tro at trykte tekster og taler holdt av ministre er kvalitetssikret og utgjør det offisielle standpunktet til regjeringen. Ved å sikre et bredt datagrunnlag, og inkludere tekst og tale i ulike fora, er det derfor rimelig å hevde at datagrunnlaget baserer seg på norske myndigheters offisielle holdning.

2.4 Avgrensning

God argumentasjon avgjøres av hva som er effektiv kommunikasjon. Dette er en vanskelig målbar øvelse, og ikke noe jeg primært kommer til å ta stilling til i denne oppgaven. En del av hva som avgjør effekten av et argument, er talerens fremføring og fremtoning. Dette gjelder naturligvis det talte ord, men ettersom avhandlingens datagrunnlag er skriftlig materiale, er det kun talenotatene som blir analysert. Hvorvidt taleren fremstår usikker, stotrende og nervøs, eller gestikulerer, ser publikum i øynene og har kraftig stemmebruk, påvirker effekten (faktisk overtalelse) og mottakelsen av argumentasjonen. Det er ikke en del av oppgavens vurdering.

Situasjonen og konteksten der talen blir fremført eller teksten er trykket avgjør også hvilke argumenter som egner seg best. Bakgrunnen for den retoriske ytringen avgjør hva som er mest hensiktsmessig. Uten å spekulere gjør jeg i visse tilfeller antakelser om hvilke argumenter og hvordan disse fremstilles, som tjener hensikten best, gitt den konkrete situasjonen. En taler i en valgkamp bruker andre retoriske virkemidler enn i en redegjørelse for Stortinget, i en tale til Oslo Militære Samfund eller i en nyttårstale. Der dette synes avgjørende vil jeg se på passende bruk av retorikk, men uten å spekulere i hva som faktisk kan være effektivt. Det er naturlig at språket og emnene tilpasses situasjonen og rammevilkårene. Det ligger derimot utenfor oppgavens formål å vurdere om det faktisk fungerer etter hensikten.

2.5 Tidligere forskning

Det har blitt skrevet en god del om det norske engasjementet i Afghanistan, med ulike innfallsvinkler og tema. Lena Hatlings diskursanalyse fra 2010 tar for seg Stoltenberg II-regjeringens legitimering av engasjementet i lys av ”konsensuskulturen” i norsk utenrikspolitikk, og konkluderer med at den kulturen vedvarer, men at ”det er en mer åpen og intens debatt om utenrikspolitiske spørsmål” (Hatling 2010:84). Ane Marte Nordviks

masteroppgave fra 2009 ønsket også å belyse hvordan Stoltenberg II-regjeringen legitimerte den norske deltakelsen, og konkluderer med at det først og fremst ble brukt humanitære argumenter for å begrunne innsatsen, men at terrortrusselen brukes i større grad i argumentasjonen i etterkant av alvorlige situasjoner (Nordvik 2009:73-74). Erik Bøifots masteroppgave titulert ”Det norske militære engasjementet i Afghanistan – idealisme eller egeninteresse?” ved Forsvarets stabsskole fra 2007 konkluderte bl.a. med at ”den politiske diskusjonen i Norge har i liten grad dreid seg om hva som behøves i Afghanistan, men snarere vært konsentrert om plikten til å delta og i hvilken grad og på hvilken måte Norge skal støtte NATO” (Bøifot 2007:67).

Denne masteroppgaven blir på flere områder overlappende med tidligere oppgavers tema og funn. Men den teoretiske og metodiske tilnærmingen som ligger til grunn for mitt bidrag, er av en annen art. Den tar for det første for seg et større tidsrom, slik at en sammenlikning på tvers av periodene er lettere gjennomførbart. Klassifiseringen av argumentasjonen gjennom hele perioden gjør det mulig å vise til både variasjoner og konstanter. Den retoriske tilnærmingen kan si noe argumentasjonens overbevisningsgrunnlag, hvordan de appellerer til publikum, og hva slags følelser de spiller på. Derfor kan retorisk praksis som ikke er av en åpenbart argumentativ art, likevel føyes inn under betegnelsen argumentasjon.

3 Første periode: 2001- ca 2002

Perioden fra 2001 til 2002 er en sammensatt periode. Den innledes av terrorangrepene 11. september 2001, som utløser så vidt forskjellige reaksjoner, at det retorisk blir mange og til dels motstridende hensyn å ta. Umiddelbart etter terroranslaget hersker det en stemning av forvirring og fortvilelse, sorg og solidaritet, motløshet og vantro, som blir møtt med medfølelse og empati, fordømming og avstandtagen. Etter hvert blir det nødvendig å vise beslutsomhet og handlekraft, samarbeidsvilje og lojalitet. Dette skjer i kjølvannet av Sikkerhetsresolusjon 1368 og USAs erklæring av krig mot terror. Det er nå det blir nødvendig med overbevisende argumentasjon fra myndighetenes side. Nå skal det ”velges side i kampen mot terrorisme”, nå skal den norske opinion overbevises om at det er riktig å sende norske soldater til Afghanistan.

Argumentasjonen i perioden er inndelt i tre innholdsmessige inndelinger: den formelle, eller juridiske, argumentasjonen, den etiske argumentasjonen og den eksistensielle argumentasjonen. Den *juridiske* argumentasjonen innebærer forpliktelsene gjennom FN og NATO. Dette er et tungtveiende argument for norske myndigheter. Den *etiske* argumentasjonen kan langt på vei ses i lys av rettferdig krig teori, og de ulike kriteriene som er nødvendige for å oppfylle kravet om at bruk av våpenmakt er moralsk forsvarlig. Den *eksistensielle* argumentasjonen er av en annen art. Den tar utgangspunkt i en eksistensiell trussel fra det onde, mot våre samfunn og våre verdier. Retorisk medfører det at kampen fremstår som en nødvendighet for å overleve, det utelukker dialog og kompromiss, og noe annet enn å kjempe fremstår som en umulighet.

Inndelingen er tematisk og ikke kronologisk, og argumentasjonen opptrer ofte side om side i samme tekst eller tale. Avhengig av situasjonen, med ulike tilhørere og ulikt behov for retorisk overbevisningskraft, vil argumentasjonen også variere. Det er ikke vanntette skott mellom inndelingene, og argumentene vil gli over i hverandre. Som en skjellsettende periode for rettferdiggjøringen av kampen mot terrorisme, mener jeg likevel at inndelingen er hensiktsmessig.

Det er i denne perioden sterke patosappeller til følelser som frykt, solidaritet og ansvar. Det etableres topos rundt demokratiske grunnverdier og normer, som både brukes til å hjemle

juridiske, moralske og eksistensielle argumenter: det er en forpliktelse, et ansvar og en rett, i tillegg til en eksistensiell nødvendighet.

3.1 Juridisk argumentasjon

Denne argumentasjonen bunner i Norges forpliktelser som medlem av NATO og FN. Dagen etter terrorangrepet vedtar FNs Sikkerhetsråd resolusjon 1368, som konstaterer at ”anslagene mot USA er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet” (Nordenhaug og Engene 2008:64). Denne resolusjonen og NATOs aktivisering av artikkel 5 i Atlanterhavspakten, stadfestet retten, og i NATOs tilfelle plikten, til kollektivt selvforsvar (ibid). Å stå ved forpliktelsene forbundet med å være medlem av disse alliansene, har vært viktig for norske myndigheter å understreke fra 2001 til i dag.

3.1.1 Folkerettslig forpliktelse: FN

8.november sier Bondevik i sin redegjørelse for Stortinget at

Resolusjonen er historisk. Den slår fast at terroranslagene utgjør en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og bekrefter USAs rett til individuelt eller kollektivt selvforsvar, i tråd med FN-paktens artikkel 51. USAs militære tiltak er altså fullt ut i tråd med FN-pakten og Sikkerhetsrådets vedtak (Bondevik 2001b).

Jagland påpeker viktigheten av samhold, slik FNs Sikkerhetsråd manet til:

Allerede samme kveld som angrepene fant sted fordømte FNs sikkerhetsråd aksjonene som klare overgrep på helt grunnleggende internasjonale normer og prinsipper, og understreket betydningen av at det internasjonale samfunn står sammen i kampen mot terrorisme (Jagland 2001b).

Derfor viste hendelsen at ”kampen mot internasjonal terrorisme (er) vår alles kamp” (Jagland 2001b), og at ”nettopp derfor er det så viktig at hele det internasjonale samfunn står samlet bak fordømmelsen av terrorhandlingene” (ibid.). ”Regjeringen vil forankre utenrikspolitikken i FN og det atlantiske fellesskap” (Bondevik 2001a), sa statsministeren i regjeringens tiltredelsestale, noe som også gjelder ”koalisjonen mot terrorisme”:

I den globale koalisjonen mot terrorisme spiller FN en helt avgjørende rolle. Utgangspunktet for vår felles innsats er Sikkerhetsrådets vedtak, som er bindende for alle FNs medlemsland (Petersen 2001b).

Bondeviks påstand beskriver en viktig konsensus i norsk politikk: FN som ”hjørnestein” i norsk utenrikspolitikk har hatt en viktig rolle for den utenrikspolitisk identitetsbygging etter den kalde krigen. FN-politikken ”har blitt brukt til å skape og polere et image nasjonalt og internasjonalt av Norge som en moralsk, solidarisk og ansvarlig stat” (Svenbalrud 2012:159-160). Det er også basert på troen på samarbeid og folkeretten som avgjørende for Norges sikkerhet (ibid).

3.1.2 Allianserettslig forpliktelse: NATO

Et annet premiss i norsk forsvarspolitikk har vært ”at Norges overlevelse som stat avhenger av at allianseforpliktelsene under Atlanterhavspaktens artikkel 5 (”en for alle – alle for en”) oppfylles” (Græger 2005:221). For første gang siden etableringen av NATO, aktiveres denne artikkelen og 2.oktober utløses alliansens forpliktelse om kollektivt selvforsvar (Nordenhaug og Engene 2008:83). Forsvarsminister Bjørn Tore Godal uttalte i en pressemelding at: ”Norske myndigheter tar solidaritetsplikten etter artikkel 5 meget alvorlig” (FD 2001), noe som betyr at ”alle Alliansens medlemmer (er) forpliktet til å bidra til de nødvendige mottiltak” (Jagland 2001b). Forpliktelsen har blitt betegnet som ”hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk siden Norge undertegnet avtalen i 1949” (Nordenhaug og Engene 2008:83), noe Jagland bekrefter:

Erklæringen understreker alliansesolidariteten og viser at artikkel 5-garantien - som har utgjort selve ryggraden i forsvaret av Norge i mer enn 50 år - er reell og trer i kraft når situasjonen krever det (Jagland 2001b).

”For første gang i Alliansens historie er den kollektive forsvarsforpliktelsen trådt i kraft. Dette understreker solidariteten mellom de allierte” (Bondevik 2001b). Jagland understreker også at det er i Norges egeninteresse å delta i kampen:

Det er selvsagt i vår egen nasjonale interesse at NATO fortsatt fremstår som det viktigste sikkerhetspolitiske ankerfeste for landene i Europa og Nord-Amerika, og at USA fortsatt spiller en lederrolle i Alliansen. Det er også i Norges egeninteresse at NATO engasjeres i kampen mot de nye trusler mot vår sikkerhet (Jagland 2001b).

Å etterkomme NATO-vedtaket er dermed både en forpliktelse, et ansvar og i Norges egne interesse.

3.2 Etisk argumentasjon

Teorien om rettferdig krig tar utgangspunkt i at det kan formuleres generelle og universelle regler i krig, og at krig kan være et akseptabelt alternativ dersom disse reglene følges. Jus ad bellum omfatter seks kriterier, som fungerer som et moralsk rammeverk og betingelser for den som planlegger å gå til krig (Syse 2003:65,68-69). De fleste vurderinger av krigens etikk finnes i rettferdig krig-kriteriene. I større eller mindre grad har norske myndigheter hjemlet sin etiske argumentasjon i alle de seks kriteriene.

3.2.1 Legitim autoritet

Dette kriteriet kan sies å være svært viktig, ettersom det ikke skal være noen tvil om hvor ansvaret ligger, og det er viktig at avgjørelsen tas politisk, ikke militært. En grunnleggende tanke innen moderne demokratisk tenkning er at de politiske lederne skal tjene fellesskapets beste, og i moralsk forstand er dette også den legitime autoriteten (Syse 2003:72). I et internasjonalt samfunn bestående av suverene stater, der hvert enkelt land sørger for sine egne borgeres beste, er det FN som institusjon som har legitim autoritet til å autorisere inngrep i andre suverene stater med militær makt. Dette er i tilfeller der ”internasjonal fred og sikkerhet vurderes å være truet”. FNs Sikkerhetsråd anses derfor ”som FNs øverste organ for forsvar av menneskelig sikkerhet og integritet, (og) har ’omsorgen for det felles beste’ i global forstand” (Syse 2003:81). Legitimitetsproblemer kan oppstå ettersom Sikkerhetsrådet er ”en del av en maktpolitisk virkelighet” samtidig som forsvaret av global fred og sikkerhet ikke er nærmere definert (Syse 2003:82).

3.2.2 Rett grunn

Selvforsvar (a) er normalt sett en ubestridt rett grunn til bruk av militærmakt (Syse 2003:85). I tillegg til dette opererte middelalderens teoretikere med tre grunner til: ”(b) intervensjon for å hjelpe mennesker som er blitt utsatt for urettmessige angrep, (c) straff av dem som på urettferdig vis har angrepet andre eller en selv, og (d) krig for religion” (Syse 2003:86). Bortsett fra sistnevnte kan alle disse grunnene spores i myndighetenes rettferdiggjøring:

FN-pakten gir USA ”en soleklar rett til selvforsvar” (SMK 2001b; Petersen 2001a). Retten til både individuelt og kollektivt selvforsvar ble som tidligere nevnt fastslått av både FN og NATO.

I tillegg til at dette er en kamp mot de ansvarlige for terrorangrepet, er det også en kamp mot de som stilltiende har latt det skje, nemlig Taliban. De nektet å etterkomme FNs krav om utlevering, ga Osama bin Laden beskyttelse og ”indirekte støtte” (Jagland 2001b), og var i tillegg brutale mot egen befolkning:

Kvinner utsettes for overgrep. Utroskap straffes med døden. Jenter er bannlyst fra skolene fra åtteårsalderen. Vilkårlig tortur og henrettelser er vanlig. Mennesker omkommer og drepes som en direkte følge av regimets politikk. Det er et av de mest undertrykkende regimer i nyere tid (Bondevik 2001b).

En militær intervensjon for å fjerne Taliban-regimet er derfor også en del av den rette grunnen: ”Det er bred internasjonal enighet om at Taliban-regimet bør bort” (Bondevik 2001b).

De skyldige skulle også stilles til ansvar (Jagland 2001a):

Terroristene og deres støttespillere må straffes. Vi har ennå ikke noen internasjonal domstol som kan gjøre dette. Det er imidlertid mitt håp at den internasjonal straffedomstol i Haag vil kunne få en slik rolle når den begynner sitt arbeide (Jagland 2001b).

Argumentet om rett grunn inkluderer dermed både selvforsvar (a), hjelp til mennesker (b) og straff av de skyldige (c).

3.2.3 Rett intensjon

Når det i rettferdig krig-teorien snakkes om intensjon, betyr det to ting: (a) målet eller hensikten med handlingen må være rettferdig fred, og riktig (b) sinnelag eller motivasjon (Syse 2003:96-97). Faren ved krigføring er at kynismen overskygger (a) og på den måten fører til et hovmod der ”man opplever sin egen sak eller side som ’rettferdig’ eller ’hellig’”. Da blir motstanderen per definisjon den totale fiende – den som kan utslettes”. I rettferdig krig tradisjonen er derimot ”fienden midlertidig, og de som kjemper på fiendens side, er mennesker like syndige og like verdige som en selv” (Syse 2003:97). Motivasjonen skal ikke være drevet av hevn.

Forsvarsministeren skrev i en kronikk at ”koalisjonen [vil] gjøre bruk av sin rett til selvforsvar for å hindre nye angrep” (Devold 2002b). En utvidet forståelse av selvforsvarsretten (rett grunn) inkluderer intensjonen å forhindre nye terrorangrep i

fremtiden. Statsministeren bekrefter dette: ”Målet i kampen mot internasjonal terrorisme er klart: Vi må forhindre nye terroranslag” (Bondevik 2001b). Han beskriver den viktigste rollen til de norske F-16-flyene til å være ”forebygging og avskrekking” (Bondevik 2002b). I denne kampen er det freden som skal vinne: ”Må terroren tape, og freden vinne!” (Bondevik 2001e).

3.2.4 Proporsjonalitet

Kravet om proporsjonalitet skal virke begrensende på reaksjonen mot aggresjon. Omfanget av aggresjonen må tas med i betraktning (Syse 2003:107). Dette kriteriet er viktig, men blir et spørsmål om skjønn og vurdering av rimelighet. Det er likevel et vanskelig krav å innfri.

Argumentet om proporsjonalitet har ikke blitt eksplisitt brukt av norske myndigheter, men det kommer frem at reaksjonen anses som rimelig: ”Osama bin Laden og hans støttespillere kan ikke bekjempes uten bruk av militære maktmidler” (Petersen 2001a).

Det er dessuten overfor en trussel av et slikt omfang, nødvendig å se militærmakt i preventivt øyemed: Jagland poengterer at det vi har sett er grufullt, men at vi kan stå overfor noe om mulig enda verre:

Vi må legge til grunn at de som stod bak de grufulle aksjonene i New York og Washington, er beredt til å utføre nye ugjerninger med omfattende konsekvenser. Faren for terroranslag med kjemiske og biologiske stridsmidler er en del av det skjerpede trusselbildet vi står overfor. Det må nødvendigvis få konsekvenser for hva vi gjør og hvordan vi forholder oss (Jagland 2001b).

Bondevik (2001b) legger også dette til grunn: ”Det er en motstander som er villig til å utføre de mest grufulle ugjerninger på nytt, og som har ressurser og vilje til det”.

Kriteriet om proporsjonalitet reiser uunngåelig spørsmålet: Proporsjonalt med hva?

Spørsmålet kan vekke ubehag for eksempel når det kommer til sivile drepte. Hvor mange sivile drepte er proporsjonalt med å ødelegge en terroristleir? (Walzer 2009). Når det gjelder sivile som havner i kryssild, legger ikke Bondevik skjul på at sivile liv har gått tapt, men sier at han er overbevist om at de allierte gjør sitt ytterste for å begrense sivile tap: ”Etter det som er kjent er tallet på sivile omkomne som følge av bombeangrepene mot mål i Afghanistan ikke høyt” (Bondevik 2001b). Kriteriet om proporsjonalitet kommer best til syne der

myndighetene argumenterer for preventiv kamp (for å forhindre ”de mest grufulle ugjerninger” (Bondevik 2001b)).

3.2.5 Rimelig håp om å lykkes

Dette litt vage og lite håndgripelige kriteriet er ikke desto mindre viktig for statsledere som vurderer bruk av militærmakt. Spørsmålet det er nødvendig å stille er om målene som ønskes å oppnås, kan oppnås med militærmakt. Dette ble brukt som innvending i 2001 før angrepet på Afghanistan (Syse 2003:114-115).

Argumentasjonen bærer preg av at dette er et samarbeid, og at ”det internasjonale samfunn står samlet” (Jagland 2001b). Kampen mot terrorisme er derfor ”en strid vi ikke kan forholde oss nøytrale til”, og samarbeid er viktig, for kampen ”kan imidlertid ikke vinnes alene” (Jagland 2001b). Tonen er at den er mulig å vinne, dersom vi står sammen, og Bondevik (2001b) erklærer at ”en hel verden står samlet”. Jagland (2001b) kaller den ”vår alles kamp”, og sier at ”den viser det vi så lenge har visst; at alle land og alle folkeslag befinner seg i samme båt og deler samme skjebne”. Det er naturlig å se dette kravet i sammenheng med den juridiske argumentasjonen. Kampen er mulig å vinne, dersom den ”internasjonale koalisjonen” holder sammen:

Skal vi vinne kampen mot internasjonal terrorisme – og det skal vi – må alt som er mulig gjøres for å holde sammen og utdype den brede internasjonale koalisjonen som er etablert (Bondevik 2001b).

Samtidig som det fremstår som om kampen er mulig å vinne, vises det til at det faktisk skjer framskritt. 15.november 2001 skriver Bondevik i Aftenposten: ”Kampanjen mot terrorismen har begynt å høste frukter. (...) De siste dagene har Taliban-regimets grep om Afghanistan raknet” (Bondevik 2001c). På denne måten framstår målet som oppnåelig: ”Afghanistan kunne ikke forbli et beskyttet sted for terrorister som planlegger massedrap av sivile rundt i verden” (Bondevik 2001c).

Dette etiske kriteriet kommer tydelig frem i tilsvar på kritikk. Norges deltakelse i OEF utløste i 2001 en debatt hvor det ble blant annet ble krevd bombestans under slagordet ”bomber skaper ikke fred” (Dagbladet 2001; Utrop 2001). Ovennevnte artikkel av Bondevik (2001c) i Aftenposten er dels et svar til disse, og Bondevik skriver at flere av de som før tok til orde for bombestans, nå ”vil tenke om igjen”, ettersom Taliban har mistet grep om Afghanistan takket

være militær maktbruk. Målet om fred er mulig: ”Den dag våpnene kan tie i Afghanistan er rykket nærmere” (Bondevik 2001c).

Også i 2002 tar Bondevik (2002b) til orde for å oppklare ”en fundamental misforståelse” om oppdraget til de norske styrkene og kritikken ble tilbakevist som ”upassende og upresist”. Kritikken av militære maktbruk fremstilles som misforståelser, og krav om bombestans som ”uhensiktsmessig” (Bondevik 2002b; Petersen 2002c). I sitt svar på kritikken utdyper statsministeren at bruk av militær makt både oppfyller kriteriet om rimelig håp om å lykkes, proporsjonalitet, og siste utvei:

I møte med blindt hat, aggressiv ekstremisme og religiøs fanatisme har tradisjonelle konfliktløsningsmekanismer vist seg ikke å være et reelt alternativ (...) Det er faktisk militær makt som har fjernet det undertrykkende og intolerante Taliban-regimet og ødelagt al-Qaidas treningsleire i Afghanistan (Bondevik 2002b).

3.2.6 Siste utvei

Kriteriet om siste utvei tilsier at alle alternative fredfulle løsninger skal være prøvd ut før det initieres krig. Kravet om siste utvei er på mange måter et kall på diplomatiske løsninger. Selv om siste utvei er et moralsk viktig kriterium, er det vanskelig å si når punktet er nådd. På en annen side, kan utsetting og venting koste dyrt (Lee 2012:95). Dette dreier seg om at kriteriet kan tolkes på ulike måter: både at alle andre alternative må ha vært prøvd ut, eller at alle andre alternativer må ha blitt vurdert. Det fordrer uansett krav om at bruk av militære midler må være nødvendig (Syse 2003:109).

Det er tydelig at norske myndigheter så militærmakt både som siste utvei, og at ettergivenhet var en for stor risiko å ta. Militærmakt var en nødvendighet:

Vi står ikke overfor valget mellom et godt og et dårlig alternativ. Men jeg mener at ikke å bruke militære virkemidler for å forhindre nye terroranslag er det dårligste, konsekvensene er uoverstigelige og kan bli grusomme (Bondevik 2001b).

Alle i Norge er i utgangspunktet i mot krig og krigshandlinger. Dessverre har vi i enkelte situasjoner intet annet valg. Da som en siste utvei for å beskytte de verdier vi setter høyst (Bondevik 2002b).

Ansvar for at det er nødvendig til å ty til militære virkemidler, legges på Taliban, som har nektet å samarbeide og etterkomme kravet om å utlevere bin Laden og dermed opptrer som

terroristenes støttespillere (Bondevik 2001b; Jagland 2001b). Taliban-regimet hadde ”fått sjanse på sjanse til å samarbeide” men valgte i stedet å støtte terroristene (Bondevik 2001c).

3.3 Eksistensiell argumentasjon

Utover den juridiske forpliktelsen og det moralske ansvaret, er det også en fundamental og eksistensiell nødvendighet å delta i kampen. Dette kommer til syne ved at terrortrusselen portretteres som en trussel mot selve det demokratiske samfunn, og ondskap.

3.3.1 En trussel mot demokratiet

Den 13.september sier statsministeren:

Klarer ikke demokratiene å stoppe terrorismen, så kan terrorismen sette stopp for demokratiene. (...) Demokratiene sikrer sin framtid ved å lede an i kampen for en mer rettferdig verden og alle menneskers ukrenkelige menneskeverd (Stoltenberg 2001).

Utenriksministeren sa i sin tale til Oslo Militære Samfund at terroranslagene var rettet ”mot hele det internasjonale samfunn og mot grunnleggende verdier som toleranse, menneskeverd og åpenhet”. Videre: ”Gjennom å ramme samfunnets grunnverdier, vil de undergrave vår demokratiske samfunnsform”. Han avslutter talen med å gjenta at ”kampen mot terrorismen er i sannhet en global kamp. (...) Det som står på spill er imidlertid intet mindre enn våre demokratiske samfunn slik vi kjenner dem i dag” (Jagland 2001b).

Det er tydelig at det er både ”grunnleggende verdier” og ”våre demokratiske samfunn” som er truet. Bondevik (2001b) sier at terroranslaget ”var en krigserklæring mot den internasjonale rettsorden, mot internasjonalt samkvem, mot frie og åpne samfunn, mot toleranse, og mot selve menneskeverdet”. ”Kampen mot de ansvarlige bak udådene i USA, er derfor en kamp for de grunnleggende verdier vi står sammen om” (Jagland 2001a). Dette bekreftes av at terrorangrepene var ”anslag mot grunnleggende verdier i det demokratiske samfunn - åpenhet, frihet og trygghet” (Bondevik 2001a). Det gjøres tydelig at det er snakk om kollektivt selvforsvar mot truende krefter: ”Dette er ikke en kamp mot islam, men en kamp mot krefter som truer menneskelige og humanistiske kjerneverdier i alle religioner” (SMK 2001a). Selvforsvarsdoktrinen omfatter dermed ikke bare selvforsvar mot konkrete fysiske angrep, men også mot ”truende krefter” mot ”grunnleggende verdier”.

Viktigheten av ”kampen mot terrorisme” understrekes av at det er ”en kamp vi ikke har råd til å tape” (Bondevik 2001d; Petersen 2001a), samtidig som det er en kamp vi ikke akter å tape: ”Kampen mot internasjonal terrorisme vil bli langvarig. Vi vil vinne denne kampen” (Bondevik 2001b).

3.3.2 Bekjempe ondskaben

To dager etter terrorangrepet holder statsministeren en tale i Oslo Domkirke. Han sier innledningsvis: ”Historien er full av ondskap og denne uken har ondskaben fått et nytt uttrykk” (Stoltenberg 2001). Han uttrykker medfølelse for ofre og pårørende, og erklærer at ”våre tanker går over Atlanterhavet (...) Dere er ikke alene”, før han igjen vender tilbake til terroristene, og sier at terrorisme aldri må forbli ustraffet: ”Vi må bekjempe det ondes vesen – og vi må bekjempe det ondes rot” (Stoltenberg 2001).

Terroristene skal møtes med fasthet: ”... la oss aldri tillate at de onde kreftene får ta styring med våre samfunn og våre egne liv” (Stoltenberg 2001).

Den 7.oktober innleder USA sin militæroperasjon ”Operation Enduring Freedom” (OEF) i Afghanistan. I sin redegjørelse for Stortinget sier Bondevik (2001b): ”Bruk av militære midler har for meg kun mening når de trengs for å begrense ondskapens - i dette tilfelle terrorismens – konsekvenser”. Statsministeren understreker dessuten at det er bred tverrpolitisk enighet om ”Norges holdning”. I sin nyttårstale 2002 sier han: ”Den menneskelige ondskap sprenge nye grenser. (...) Men vi var ikke lamslått lenge. Politikk er også å sette grenser for det onde” (Bondevik 2002a). Forsvarsministeren siterer denne grensesettingen i sin tale til Oslo Militære Samfund (Devold 2002a).

3.4 Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden

3.4.1 Juridisk argumentasjon

Formuleringen om at ”Sikkerhetsrådet har slått fast” at terrorangrepene utgjør en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet (Bondevik 2001b; Jagland 2001b; Petersen 2001b; SMK 2001a) fremstiller vurderingen som en sannhet, og viser norske myndigheters tiltro til FN, og FN som premissleverandør for ”riktig” politikk. Det er Sikkerhetsrådet som har definisjonsmakten over hva som utgjør en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet. Fastslåingen framstår som utvetydig, noe ”hele det internasjonale samfunn” er enige om, og gir inntrykk av å være utenfor norske myndigheters kontroll, en konstatering og en

bestemmelse initiert utenfra, som ikke inviterer til debatt eller innsigelser. Påstanden om at ”Norge støtter og tar aktivt del i kampen” (Jagland 2001b) belegges bl.a. med at det internasjonale samfunn står samlet og at kampen er ”vår alles kamp”. Argumentasjonen kan kategoriseres som et autoritetsargument ettersom det hjemles i kildenes pålitelighet (Jørgensen og Onsberg 2011:58). Dette er et argument basert på mottakernes tillit til en kilde, og kan omfatte alt fra en ekspert (Sikkerhetsrådet), en myndighet (FN) eller en majoritet (”alle land”).

NATO er på samme måte en forutsetning for Norges sikkerhet, noe som understrekes ved at de har utgjort ”ryggraden” i forsvaret av Norge i over 50 år (Bondevik 2001b; Jagland 2001b). Metaforen ”ryggrad” viser viktigheten av NATO, som viktigste del av at Norges skjelett skal stå oppreist. Uten NATO vil forsvaret av Norge kollapse. Påstanden om alliansesolidaritet hjemles derfor i at uten NATO vil Norge i praksis være forsvarsløse. Den utenrikspolitiske konsensus som har rådet i Norge siden den kalde krigen, lar et slikt argument stå fjellstøtt, og inviterer ikke til videre debatt. Undertonen er at det ”bare er sann”, og at Norge holder ord og respekterer avtaler. Overfor den norske opinionen viser det også en lojalitet overfor allierte og venner, et ”solidaritetsansvar” (FD 2001). ”Norge må fortsatt være villig til å ta vår del av ansvaret i kampen mot internasjonal terrorisme” (Petersen 2002c). Ord som solidaritet, ansvar og plikt viser ansvarlighet understreker det fornuftige og riktige ved å følge NATO. Slik Jagland (2001b) påpekte er det også i Norges egeninteresse. Argumentet bekrefter myndighetenes etos (troverdighet som alliert) og fremstår som en logosappell: det er fornuftig å være ansvarlig. Samtidig er patosappellen, den som er rettet inn mot tilhørernes følelser, mer underforstått, og bunner i mottakernes tiltro til FN og NATO. Hjemmelen ligger i mottakernes holdning og tilliten til disse som pålitelige og rettmessige autoriteter. Ettersom det også er en tredje part med høy anseelse, kan myndighetene i større grad ”lene seg på” dennes vurdering, og i mindre grad foreta en selvstendig vurdering.

At Sikkerhetsrådet fastslår at terrorangrepet utgjør globale trusler mot fred og sikkerhet, ble tolket som en ubegrenset autorisasjon til USA om å utføre de mottiltak som de selv ”anser som nødvendig” (Jagland 2001b), for å forsvare seg.

3.4.2 Etisk argumentasjon

Det moralske i argumentasjonen overlapper på mange områder både den juridiske og eksistensielle argumentasjonen. Kravet om legitim autoritet og rett grunn dekkes av de juridiske argumentene som ”slår fast” at USAs bruk militær makt er legitimert av FNs Sikkerhetsråd. Argumentasjonen er også moralsk, ettersom forpliktelsen og ansvaret ikke er juridisk bindende, men basert på tilliten til FN som den som har ”’omsorgen for det felles beste’ i global forstand” (Syse 2003:81). Den maktpolitiske dimensjonen problematiseres ikke, og betviles ikke, og gjør at argumentet fungerer godt både juridisk og moralsk.

For norske myndigheter har kriteriet om legitim autoritet blitt sterkt vektlagt. I tillegg til at FNs sikkerhetsresolusjoner og NATOs Atlanterhavspakt fremstår som juridiske forpliktelser, har de også figurert som moralske legitime autoriteter til avgjørelsen om bruk av militær makt og kollektivt selvforsvar. Da det ble spørsmål om det var grunnlovsstridig å sende norske soldater under amerikansk kommando, under OEF, ble dette avvist av utenriksministeren. På bakgrunn av den folkerettslige forankringen hadde de militære operasjonene som mål å gjenopprette ”den internasjonale fred og sikkerhet” (Petersen 2001b), og forbudet i Grunnloven gjaldt derfor ikke.

Den juridiske legitimeringen fra FN og NATO om retten til individuelt og kollektivt selvforsvar gir et inntrykk av at militær bruk er basert på en motivasjon av altruisme, og opphøyer maktbruken til noe moralsk høyverdig (Fonden 2011:20-21). På den måten blir det som presenteres som et juridisk og formelt logosargument del av en etisk argumentasjon som baserer seg på mottakernes følelse av rettskaffenhet og moral. Ettersom selvforsvar også omfatter ”intervensjon for å hjelpe mennesker som er blitt utsatt for urettmessig angrep” (Syse 2003:86), utover straff av de skyldige, rettes fokuset mot Talibans brutalitet:

Kvinner utsettes for overgrep. Utroskap straffes med døden. Jenter er bannlyst fra skolene fra åtteårsalderen. Vilkårlig tortur og henrettelser er vanlig. Mennesker omkommer og drepes som en direkte følge av regimets politikk. Det er et av de mest undertrykkende regimer i nyere tid (Bondevik 2001b).

En slik eksemplifisering med historier om kvinneundertrykkelse og brudd på menneskerettigheter, setter terroristenes støttespillere i dårlig lys: de er motsatsen til de verdier vi ønsker å verne. En slik sterk patos appellerer til medfølelse for kvinnene og andre som utsettes for slik behandling. Samtidig henviser det til bruken av militærmakt som en

proporsjonal handling, stilt opp mot dette regimet som ga indirekte støtte til terroristene: ”Det er en motstander som er villig til å utføre de mest grufulle ugjerninger på nytt” (Bondevik 2001b), og det viser at kravet om rimelig håp om å lykkes kan oppnås: ”Kampanjen mot terrorisme har begynt å høste frukter” (Bondevik 2001c). Metaforen om ”kampanjen” som et fruktbart tre, indikerer at anstrengelsene har gitt resultater, og at disse kommer oss til gode. Det kommer noe konkret og godt ut av det. Dermed ”beviser” Bondevik at det *faktisk finnes* rimelig håp om å lykkes, og det blir mer håndfast enn en forhåndspredikering.

Bombestansdebatten illustreres at den etisk argumentasjon hjemles i rettferdig krig kriteriet om rimelig håp om å lykkes. Bondevik viser at militærmakt har ført til (noen) ønskede resultater. På den måten fremstilles kritikken som noe basert på uriktig, misforstått informasjon. Kritikerer har ikke skjønt hva som er realiteten og meningen med oppdraget, og Bondeviks oppgave blir å forklare og oppklare misforståelsen, ikke komme med motargumenter. Han fremstår som den opplyste som må korrigere uriktigheter, og den som fremmer kritikken fremstår som upålitelig, virkelighetsfjern og naiv. Tonen inviterer ikke til dialog eller debatt, men parkeres som feil. Beskrivelsen av kritikken som ”upassende” gir inntrykk av at det nærmest er umoralsk eller taktløst å kreve bombestans.

3.4.3 Eksistensiell argumentasjon

Trusselen mot eksistensgrunnlaget til våre demokratiske samfunn, utgjør en sterk patosappell. Den kan tolkes som en ”eksistensiell forlengelse” av selvforsvarsdoktrinen, ettersom den omfatter en videre forståelse av forsvar, ikke bare straff mot de skyldige, men en kamp mot ”truende krefter” mer generelt. Den går videre enn rettferdig krig kriteriet om siste utvei: det er en eksistensiell nødvendighet for å forhindre potensielle, nye grusomheter. Patosappellen rettes mot selvoppholdelsesdriften, og gjør mottakernes tilslutningen avhengig av at premisset om kampen som en nødvendighet for (”vårt demokratiske samfunns”) overlevelse, aksepteres.

Appellen til frykt ses tydelig i Jaglands bruk av personlig betraktning og bruk av formale topoi som har skjedd/kan skje:

Da jeg så tårnene i World Trade Center styrte sammen tenkte jeg: Menneskene som er i stand til dette, er i stand til alt. Også å bruke masseødelegglesesvåpen mot menneskeheten. (...) Terroranslagene mot USA har vist at terrortrusselen er høyst reell og at ingen land kan føle seg trygge (Jagland 2001b).

Frykt utgjør en sterk emosjonell drivkraft, og kan derfor være effektiv i å overbevise et publikum (Kjeldsen 2013:305-307), dersom trusselen oppleves som nær. Overbevisning kan følge av følelsen like mye som vice versa (ibid:311), så det er ikke dermed sagt at politikerne ikke følte en oppriktig frykt, og var overbevist om sitt standpunkt på grunn av det.

Den eksistensielle argumentasjonen går lenger enn rettferdig krig kriteriet også når det gjelder proporsjonalitet, ettersom mulige framtidige hendelser langt på vei kan overgå det som allerede har skjedd. Militærmakt rettferdiggjøres for å forhindre potensielt verre scenarioer i fremtiden: bruken av formale topoi sannsynliggjør et hendelsesforløp som før 11.september var vanskelig å forestille seg.

Retorisk sett har demokrati nærmest blitt ensbetydende med en universell verdi (Elfstrom 2011) noe som vises tydelig når demokratiske verdier portretteres som grunnleggende, noe vi alle står sammen om, menneskelige og humanistiske kjerneverdier, og som gjør kampen til en global kamp. Bruken av ordene ”Norge” og ”vi” viser landet som en samlet enhet, samlet som nasjon. Det er rimelig å anta at for å kunne forsvare militær maktbruk overfor befolkningen og Forsvaret er det nødvendig å gi inntrykk av at dette er en beslutning hele Norge står bak. I krisesituasjoner er det nødvendig å skape inntrykk av samhold og felles formål (Charteris-Black 2011:257), og topos kan etableres rundt mottakernes kulturelle tilhørighet, og normer og verdier som deles. Troen på og tilslutningen til demokratiet er dypt forankret i moderne, vestlig kultur, og portretteringen av at det er truet, kan utgjøre en sterk patosappell.

Personifisering som metafor er en måte å gjøre abstrakte ideologiske problemer meningsfulle, og nettopp derfor brukes det som retorisk virkemiddel i nasjonale krisetider (Charteris-Black 2011:314). Det er en effektiv måte å få tilhørerne til å identifisere seg med abstrakte størrelser på, og gjøre ting mer emosjonelt tilgjengelig (ibid:321), slik som å ilegge demokratiet eller nasjonen menneskelige egenskaper. En slik personifisering er tydelig i det demokratiet eller Norge fremstilles som en enhet, en person. Demokratiet gis menneskelige egenskaper og fremstilles som en lederskikkelse, som ”leder an i kampen”, og det er selve demokratiet som må ty til selvforsvar for å ”sikre sin fremtid” (Stoltenberg 2001). På denne måten aktiverer metaforen om demokratiet som en person, samme tanker vi gjør oss om

personer. Blir vi angrepet, vekkes selvoppholdelsesdriften og selvforsvar anses som legitimt. Det er enten terrorisme eller demokratiet. Statsministeren tar i bruk en av de formale topoiene for å sannsynliggjøre et hendelsesforløp for tilhørerne. Kan dette skje, kan noe enda verre skje.

I Stoltenbergs tale 13.september 2001 fremhever retorikken samhold og fellesskap, og gjentakelser av ”oss” og ”dem” understreker dette. Samtidig brukes ord som uttrykker handlekraft: vi må aldri tillate terrorisme, vi må lede an i kampen, terrorisme må aldri forbli ustraffet. Umiddelbart etter terroranslaget er situasjonen sammensatt. Det råder en stemning av maktesløshet og handlingslammelse, følelser av sorg og frykt, rådvillhet og fortvilelse (Kjeldsen og Meyer 2004:38). På en avbalansert måte skal taleren berolige og vise forståelse, vise empati og handlekraft, og samtidig fordømme og vise nulltoleranse overfor terroristene. Bruken av ord som ondskap kan ses ut fra situasjonen, og at det som for mange var ufattelig, tragisk og ubegripelig, krevde sterke ordelag og klar og tydelig fordømming. Dette var tiden for å ta sterk avstand, og ondskapen ble forklaringen på det uforklarlige og ubegripelige (Heberlein 2011:73).

I sin redegjørelse for Stortinget rettferdiggjør Bondevik bruk av militærmakt med en personlig overbevisning om at det ”har for meg kun mening når de trengs for å begrense ondskapens - i dette tilfelle terrorismens – konsekvenser” (Bondevik 2001b). Ved å snakke i første person virker Bondevik personlig overbevist, og engasjert, og beslutningen om å ta i bruk ”militære midler” fremstår ikke bare som noe som initieres utenfra, men også en selvstendig beslutning basert på egen overbevisning. Å fremstå som personlig overbevist gir også taleren etisk appell (Charteris-Black 2011:10).

Ondskap som beskrivelse av motstanderen kan sees som en ’depersonifisering’ (Charteris-Black 2011:257) ved at det skapes større avstand til terroristene som sådan, ettersom de portretteres som produkter av et fenomen, ikke mennesker av kjøtt og blod. Ettersom ondskap av de fleste anses for å være et irrasjonelt og uforståelig fenomen, krever den ikke å bli møtt med forståelse, medfølelse eller dialog. Den eneste måten å bekjempe den på, er å fjerne den. Ved å ta sterk nok avstand fra, og fordømme en ond handling, frikjenner taleren seg selv fra å identifisere seg med menneskene bak handlingene, og gjør det lettere å depersonifisere dem. Ved å bruke personlig pronomen i første person flertall, inkluderer taleren også tilhørerne i denne frikjennelsen, og skaper et fellesskap i motsatsen til det onde, slik Stoltenberg gjør:

”(…) la oss aldri tillate at de onde kreftene får ta styring med våre samfunn og våre egne liv” (Stoltenberg 2001). Dette onde er altså et fremmedelement i ”våre samfunn”, ikke et produkt av det eller en del av det. ”Samfunnet” fremstår som sosial og moralsk orden ved å skille mellom det gode og det onde. De som faller inn under ondskap, faller utenfor samfunnet: det skapes en moralsk dikotomi.

Ved å definere handlingen/gjerningsmennene som ”det onde”, økes avstanden til fenomenet og kampen mot terrorisme opphøyes til å bli en eksistensiell nødvendighet. Det forsterker inntrykket av at dette er noe stort og overordnet, ikke noe konkret og etterprøvbart. Ondskapen som retorisk begrep innskrenker samtidig det retoriske handlingsrommet, ettersom det blir vanskelig å argumentere for noe annet enn det standpunktet som taleren inntar (Kjeldsen 2010; Perkins 2011:73).

Når Bondevik i sin nyttårstale sier: ”Politikk er også å sette grenser for det onde”, bidrar det til at han, som Norges øverste politiske leder, styrker sitt etos som en ansvarsfull politiker, en som setter grenser, og er det motsatte av ond. Depersonifiseringen, som å karakterisere motstanderen som en ting eller ”det onde”, forsterker inntrykket av at han er på riktige og gode siden.

Den moralske dikotomien bidrar til å skape et bilde av selve ”kampen mot terrorisme” som en godhetens kamp, samtidig som Bondevik ilegger seg selv godhetens egenskaper ved å personlig gå god for militære midler for å bekjempe ondskapen: ”Bruk av militære midler har for meg kun mening når det trengs for å begrense ondskapens – i dette tilfelle terrorismens – konsekvenser” (Bondevik 2001b). Ettersom utsagnet fremmes som svar på spørsmål om etiske dilemmaer man stilles overfor ved bruk av militær makt, foregripes eventuelle motargumenter ved å minne om at motstanderen i kampen er ondskapen. Den som er uenig eller motvillig kan fremstå som umoralsk, for i kampen mot ondskapen selv blir ”kompromisser uaktuelle og ingen omkostninger for høye” (Kjeldsen 2010).

Bruken av verb som beslutsomhet, fasthet og utholdenhet (Bondevik 2001a) understreker at det er den passende måten å møte terrorisme på, og bidrar til å skape bildet av et ”vi” som møter ondskapen med styrke og hardhet, kompromissløst og beslutsomt. Der det brukes som antonymer til det terroristene ønsker (nemlig rådvillhet og splittelse, fremmedfrykt og utrygghet), fremstår det som den passende og riktige reaksjonen. Ord som ”kamp”, ”strid” og

”samarbeid” går igjen. Dette er i disse sammenhengene positivt ladede ord. Til daglig brukes uttrykk som ”kampen mot narkotika” eller ”kampen mot sykdommen” som noe bra. Å ta opp kampen med noe viser vilje til å gjøre noe for å bøte på problemet og jobbe for forbedring, og det viser handlekraft.

3.4.4 Formingen av en posisjon i perioden

Det retorisk sammensatte ved perioden kan være et uttrykk for at det nå skal formes en posisjon hos mottakerne. Det ”skjer når mennesker erverver nye holdninger, overbevisninger eller verdier. Retoren skaper eller former en posisjon der mottageren ikke tidligere hadde noen” (Kjeldsen 2013:325). Det kan delvis forklare ”bredden” i argumentasjonenes innhold, både for å favne bredest mulig hos mottakernes holdninger, overbevisninger og verdier, og for å skape et mest mulig solid grunnlag for legitimeringen, samt å mulig foregripe eventuelle motargumenter eller motforestillinger. Terroranslaget blir betegnet som ”et tidsskille i internasjonal politikk”, samtidig som det er en erkjennelse at det vil være en utenriksprioritering i lang tid (Jagland 2001b).

For eksempel har begrunnelsen om selvforsvar en umiddelbar appell, mens begrunnelsen om å forhindre fremtidige angrep, er tidsmessig nærmest ubegrenset, og utvider argumentasjonens omfang. Det har blitt påpekt at en krig eller kamp mot global terrorisme mangler et endeligt, slik at den per definisjon er uavgrenset i tid (Lee 2012:273). Dermed blir det også vanskelig å vurdere når den er over, eller vunnet. Det understrekes av statsministeren at det ”faktisk (er) militær makt som har fjernet det undertrykkende og intolerante Taliban-regimet og ødelagt al-Qaidas treningsleire i Afghanistan” (Bondevik 2002b). Slik sett kan det altså allerede i 2002 vises til konkrete resultater og måloppnåelse, noe som støtter rettferdig krig kriteriet om rimelig håp om å lykkes. Spørsmål om tidsaspektet melder seg likevel. Dersom det er forebygging, forhindring av nye angrep som er målet, dersom det er våre demokratiske samfunn som sådan som er truet, dersom det er grunnleggende verdier som står i fare, når kan man si å ha vunnet kampen mot terrorisme? Dette blir spesielt tydelig når omfanget ikke presiseres, men tvert imot defineres som en kamp ”mot alle former for internasjonal terrorisme”, og at den vil ”foregå på mange områder og på flere plan” (Jagland 2001b). Grunnlaget for mottakernes forming av en posisjon er likevel lagt, både på et juridisk, et etisk og et eksistensielt grunnlag.

3.5 Oppsummering av perioden

Argumentasjonens tematiske inndeling i perioden er beskrevet som juridisk, etisk og eksistensiell. Den juridiske og formelle argumentasjonen innebærer at Norge stiller seg bak forpliktelsene som medlemskapet i FN og NATO innebærer.

Dette overlapper i en viss grad kriterier som inngår i rettferdig krig teorien om jus ad bellum. USAs militære svar rettferdiggjøres som et selvforsvar, NATOs som et kollektivt selvforsvar. Dermed appelleres det også til det etisk riktige ved en militær reaksjon på terroranslagene: FN og NATO utgjør klare legitime autoriteter bak avgjørelser om bruk militær makt, selvforsvar utgjør rett grunn, forebygging og forhindring av nye terroranslag er rett intensjon, brutaliteten av ugjerningene og hos motstanderne rettferdiggjør proporsjonaliteten, at ”alle står samlet” gir kampen et rimelig håp om å lykkes, i tillegg til at militær maktbruk ”faktisk (har) fjernet det undertrykkende og intolerante Taliban-regimet” (Bondevik 2002b). Manglende samarbeidsvilje fra Taliban, samt frykten og faren for enda verre scenarioer, tilsier at ”krig og krigshandlinger” (Bondevik 2002b) anses som siste utvei.

Argumentasjonen når et nærmest kosmologisk nivå når ondskapen entrer scenen. Fra å omtale gjerningsmennene bak ”disse brutale og feige ugjerningene” (Jagland 2001a) som kriminelle som må holdes til ansvar og straffes for sine forbrytelser, blir de etter hvert til legemliggjøringen av selve ondskapen. De blir symboler på det ondes vesen og ondskapens krefter. En slik retorikk overgår den formelle, juridiske retorikken ettersom den innebærer ideen om kampen som en eksistensiell nødvendighet. Kampen mellom det gode og det onde er en kamp om overlevelse, ikke rettferdighet. Ved å gjøre terroristene til den personifiserte ondskapen er det mulig å rettferdiggjøre ekstreme virkemidler for å bekjempe dem.

På mange måter utfordres rettferdig krig kriteriene av premissene i den eksistensielle argumentasjonen. Kravet om proporsjonalitet, for eksempel, kompliseres dersom premissene om kampens eksistensielle nødvendighet, aksepteres. Kravet om proporsjonalitet fungerer derfor ikke som noen effektiv begrensning (Walzer 2009:45). Ettersom det kommer tydelig frem at det som står på spill er eksistensgrunnlaget til ”våre demokratiske samfunn slik vi kjenner dem i dag” (Jagland 2001b), kan det være grunn til å tro at det er derfor proporsjonalitetskravet har vært mindre framtrædende i rettferdiggjøringen. Derfor kan det

også aksepteres at antall sivile omkomne ikke er høyt. Sett med utilitaristiske øyne er det dog et verre onde som er forhindret. De alliertes anstrengelser og intensjoner om å begrense sivile tap, gjør også at det kan aksepteres dersom det likevel skulle skje.

Demoniseringen av fienden strider mot kriteriet om rett intensjon i rettferdig krig tenkningen. Det reduserer Den Andre til et mindreverdig, rettsløst menneske, nederst på det Charteris-Black (2011:265) kaller ”the Great Chain of Being”. I rettferdig krig teori er fienden derimot likeverdig og midlertidig. Rett intensjon skal sikre at motivasjonen ikke bunner i hat eller hevn (Lee 2012:84). Ved å beskrive terroristene som del av ondskaper, gjøres de til det Syse (2003:97) beskriver som ”den totale fiende – den som kan utslettes”. I krig er motstanderen verken kriminell eller utslettbar, men kjemper på det han mener er den rettferdige side (Walzer 2006:127). Han anerkjennes som en legitim motpart.

Patosappellen i perioden er sterk og fremtredende. Det appelleres til følelser av frykt og bekymring ved å sannsynliggjøre at grusomme konsekvenser kan komme ut av alternativet til bruk av militær makt. Den emosjonelle appellen til trusselen mot ”våre samfunn” og krigserklæringene mot menneskeverdet, kan vekke patriotisme og selvoppholdelsesdrift, og dermed overbevise om at handling og militær maktbruk er nødvendig. Påstanden om at Norge bør slutte seg til kampen belegges med at militærmakt er ”helt avgjørende for å lykkes i kampen mot internasjonal terrorisme” (Petersen 2001b), og hjemles i tilliten til at det FN og NATO har ”slått fast” står til troende.

4 Andre periode: 2002-2005

I årene 2002 og 2003 skjer det en endring i kampen mot terrorisme. Terroranslagene 11. september 2001 er kommet på avstand, Taliban er drevet fra maktens tinder, og krigshandlingene portretteres derfor som avsluttet, eller i ferd med å avsluttes. Demokrati og gjenoppbygging kommer mer i forgrunnen, og militær maktbruk i Afghanistan knyttes mer opp mot nasjonale interesser og forsvaret av Norge. Samtidig kommuniseres det en fortsatt ”fast linje” overfor terroristene, noe som kommer tydelig fram da den første norske soldaten blir drept i 2004.

Kapitlet er tematisk inndelt etter argumentenes innhold. Det første har jeg valgt å kalle *fredsargumentasjonen*. Ettersom krigshandlingene er i ferd med å avsluttes, kan målet om fred og gjenoppbygging få større plass i argumentasjonen. Dette inkluderer selvbildet av Norge som fredsnasjon som viser vårt ansvar og vår intensjon med engasjementet. Den *juridiske* argumentasjonen fortsetter i denne perioden, men utvides og overlapper fredsargumentasjonen. USAs invasjon av Irak gir myndighetene anledning til å vise sin FN-lojalitet og dedikering til fred. *Sikkerhetsargumentasjonen* tar utgangspunkt i en mer nasjonalt rettet forsvarsretorikk, og omfatter forpliktelsene til NATO og gjengjeldelse til USA.

Retorisk skjer det nå en markant dreining bort fra den eksistensielle argumentasjonen. Politikerne toner ned krigsretorikken og fokuserer på fred og gjenoppbygging, i tillegg til å gjøre engasjementet direkte relevant for Norge. De militære bidragene settes inn i en nasjonal forsvarspolitisk sammenheng, og portretteres som avgjørende for Norges sikkerhet, ikke demokratiske samfunn som sådan eller bekjempelse av ondskap.

4.1 Fredsargumentasjonen

Denne argumentasjonen kan settes i en kontekst hvor terroranslagene tidsmessig er kommet på avstand og hvor argumentasjonen i større grad dreier seg bort fra kampen mot det onde, over mot en kamp for fred. Fredsargumentasjonen reflekterer nettopp en slik fokusendring fra hvilke skrekksenarioer som skal unngås, til hva som skal oppnås. Den argumentasjonen finner gjenklang i narrativet om Norge som fredsnasjon.

4.1.1 Krigshandlingene avsluttes, gjenoppbyggingen begynner

Fra årsskiftet 2001/2002 fokuseres det på hva som er oppnådd (Taliban er borte), og veien videre. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson erklærer i desember 2001 at ”USA og de allierte er i ferd med å vinne krigen i Afghanistan”, at fokuset nå må rettes mot gjenoppbygging, og at ”[n]asjonsbyggingen i Afghanistan må begynne med å reparere grunnmuren”, som utdanning, helsetjenester og sikkerhet (Johnson 2001). Året etter sier utenriksministeren at: ”Gjenoppbyggingen av landet er kommet godt i gang. Selv om store utfordringer gjenstår i Afghanistan, er grunnlaget nå lagt for en positiv utvikling” (Petersen 2002d). I statsministeren sin nyttårstale i 2002 er 11.september et viktig tema, og at hendelsen skapte internasjonalt samhold:

Her i landet har vi heller ikke vært i tvil, vi ville være med i denne alliansen mot terror. Fordi det finnes en grense for hva vi kan akseptere. Fordi vi vil ha fred, demokrati og menneskeverd (Bondevik 2002a).

Han påpeker Norges ansvar i ”denne alliansen mot terror”: ”Nå er også Norge kallet på for å gjøre sin innsats. Det er et tungt ansvar, det er farefullt” (Bondevik 2002a). Han erklærer at ”[n]år krigshandlingene nå avsluttes, åpnes et nytt kapittel for å gjenreise Afghanistan” (Bondevik 2002a). I sitt innlegg i trontaledebatten, sier statsministeren at vi kan ”konstatere at terroristenes treningsleirer i Afghanistan langt på vei er ødelagt. Det undertrykkende Taliban-regimet er kastet”. Norge bidrar, som en del av ISAF-styrken, til å øke sikkerheten i Kabul, og ved å delta i operasjonen ”Varig fred” (Bondevik 2002c). Forsvarsministeren ordlegger seg slik: ”Det terroristiske, brutale og kvinneundertrykkende Taliban-regimet er fjernet. Landet har blitt frigjort” (Devold 2002b).

I en artikkel i Aftenposten 15.november 2001 beskriver Bondevik hvilke muligheter som nå har åpnet seg for den afghanske sivilbefolkningen etter at ”Talibans grep har raknet” (Bondevik 2001c). Det kommer tydelig frem at det militære engasjementet muliggjør den humanitære innsatsen. ”Et av verdens mest kvinneundertrykkende regimer er drevet tilbake” (Bondevik 2001c).

4.1.2 ”Norge skal være en fredsnasjon”

I sin nyttårstale 2003 understreker statsministeren at Norge skal søke å ”realisere vår visjon om å være en fredsnasjon” (Bondevik 2003a).

Som en kristen kulturnasjon har arbeidet for fred vært en av de grunnvoller Norge har bygget på gjennom århundrer. DET er i dag kanskje vårt fremste kjennemerke internasjonalt (Bondevik 2003a).

Hele talen bærer preg av budskapet om at Norge skal være en fredsnasjon, men statsministeren understreker at vi i året som har gått har blitt utfordret: ”terrorisme representerer en trussel mot liv og fred” og Afghanistan nevnes:

Norge er aktivt med i den internasjonale koalisjon mot terrorisme. Som et ledd i dette deltar vi både i humanitære og militære aksjoner i Afghanistan, noe landets president takket for da han gjestet Norge like før jul (Bondevik 2003a).

Utenriksministeren knytter vår humanitære innsats til vårt selvilde som nasjon: ”Siden Fridtjof Nansen har humanitær innsats vært en del av vår nasjonale identitet” (Petersen 2002a), og Bondevik sier at ”formålet med norske militære bidrag internasjonalt er og skal være å støtte opp under fred, menneskerettigheter og demokrati” (Bondevik 2004b).

I sin 1.mai-tale i 2004 sier Bondevik: ”Våre verdier forplikter” (Bondevik 2004c). I forbindelse med fattigdomsspørsmålet og makthavernes rolle i den sammenhengen sier han:

Jeg vil også nevne Afghanistan, hvor befolkningen har gjennomlevd uendelige lidelser gjennom flere tiår. De har nå fått en ny sjanse. Gjennom vårt engasjement vil vi bidra til at denne sjansen gripes (Bondevik 2004c).

Utenriksministeren knytter dette direkte til våre allianser: ”Gjennom sine fredsbevarende operasjoner har NATO bidratt til å trygge freden og støtte demokratiske krefter på Balkan og i Afghanistan” (Petersen 2005a). Samtidig som Norge skal støtte og bidra til fred, ved demokratisering og legitimering av Karzai-regjeringen, begrunnes norsk deltakelse i OEF med terrorbekjempelse: ”Norsk deltakelse i OEF vil primært ha som sikte å bekjempe internasjonal terrorisme” (Petersen 2005b). Utenriksministeren skiller mellom NATOs og OEFs ulike roller, den ene som et bidrag til fred og den andre som terroristbekjempelse. Dermed kan fredsengasjementet og terrorbekjempelsesengasjementet figurere side om side i argumentasjonen.

4.2 Juridisk argumentasjon

Den juridiske argumentasjonen er først og fremst knyttet til FN. I denne perioden blir den i tillegg til å være en folkerettslig argumentasjon, også del av fredsargumentasjonen. Dette er et uttrykk for det Svenbalrud (2012:177) skriver: ”Støtten til FN er nærmest blitt en del av den norske identiteten og forestillingen om Norge som en ’fredsnasjon’”. I forrige periode var FNs rolle i større grad som legitim autoritet bak beslutningen om militær maktbruk. Nå fremstår FN i tillegg mer som en del av intensjonen om fred.

4.2.1 FN er folkeretten

Fokuset på FN følger fra forrige periode, og viser den sterke tilliten til og troen på FN som en foregangsorganisasjon i det internasjonale samfunn. FN er fortsatt ”hjørnesteinen” i norsk utenrikspolitikk (Petersen 2002c). På Stortinget siterer Bondevik Hallvard Lange fra 1956, som fremholder at plikten til å etterleve paktene i FN er et prinsipp i norsk utenrikspolitikk ”som alltid vil måtte komme foran alle andre forpliktelser” (Lange sitert i Bondevik 2003c). Myndighetene understreker at de militære operasjonene i Afghanistan har ”solid folkerettslig grunnlag” (Bondevik 2002b), og er ”solid forankret i folkerettens regler” (Petersen 2002c). I sin landsmøtetale til Krf sier Bondevik: ”Felttoget mot terroristene i Afghanistan fikk et klart folkerettslig grunnlag” (Bondevik 2003e). Også forsvarsministeren understreker at personell som stilles til disposisjon under en britisk-ledet ”sikkerhetsstyrke” i Afghanistan, ”har mandat fra FN” (Devold 2002a).

4.2.2 FN er fredsveien

Entusiasmen rundt FN som fredsorganisasjon er åpenbar. I sin redegjørelse for Stortinget sier Bondevik: ”FN er vår fremste fredsskaper. FN-sporet virker! La oss derfor - også i tiden framover - satse på FN!” (Bondevik 2003c). Han understreker dette med å minne om at FN har fått Nobels Fredspris 13 ganger i løpet av de siste femti årene. Utenriksministeren understreker dette: ”Arbeid for internasjonal fred og sikkerhet og en solid internasjonal rettsorden må ha FN-samarbeidet som hovedpillare” (Petersen 2002c). Statsministeren nevner alliansesolidaritet med NATO og FN i sin nyttårstale, og sier at sammen med dem ”har Norge søkt å bidra til en bedre og mer rettferdig verden, til å hegne om vår egen sikkerhet og til å hjelpe nødlidende” (Bondevik 2005a).

I et innlegg i Vårt Land tar Bondevik til orde for å følge ”FN-veien”, som innebærer å forplikte seg til ”FNs grunnleggende idé om kamp for menneskeverd, menneskerettigheter, demokrati og fred. En forpliktelse til å finne fredelige løsninger i stedet for militære” (Bondevik 2003b). Videre skriver statsministeren: ”Mot krig og for fred, mot urettferdighet og for rettferd. La oss derfor forplikte oss på å gå FNs vei. Det skal være fredsveien” (Bondevik 2003b).

4.2.3 Irak

Ovennevnte artikkel (Bondevik 2003b) publiseres i forbindelse med at Irak og Saddam Hussein er kommet i USAs søkelys. Den amerikanske presidenten varsler en mulig militær intervensjon i Irak for å komme terror med bruk av masseødeleggelsesvåpen i forkjøpet (Østerud 2003; Matlary 2003). Utsiktene til at USA er villige til å kjøre et sololøp og ikke lene seg på FN og Sikkerhetsrådet dersom disse ikke skulle godkjenne angrepet, setter lojaliteten til USA på prøve. Bondevik nevner Irak i sin nyttårstale, og deler et personlig håp: ”Jeg håper i det lengste at konflikten skal få en fredelig løsning” (Bondevik 2003a).

Det tvilsomme grunnlaget i folkeretten er grunnen til at den norske regjeringen ikke kan anerkjenne Irak-krigen (Bondevik 2003d; Petersen 2003c), ettersom ”enhver reaksjon mot Irak må være folkerettslig forankret” (Petersen 2002b og 2002c). ”I fravær av et klart FN-mandat kunne vi ikke støtte krigen” (Petersen 2003b). Dessuten manglet den brede internasjonale støtten (Bondevik 2003e). Utenriksministeren understreker Norges forpliktelse til å følge ”the UN-track”, og at ”the decision on the way forward must be taken in the Security Council” (Petersen 2003a). Ved å ikke støtte invasjonen i Irak er det mulig for myndighetene i etterkant å si at ”Norge har konsekvent fulgt FN-sporet både før og etter krigen” (Petersen 2004).

4.3 Sikkerhetsargumentasjon

Et offensivt nasjonalt forsvar bygger på en vurdering av terror som en reell trussel mot Norges sikkerhet, og solidaritet med NATO bygger på faren for en fremtidig trussel. Vår solidaritet med NATO nå, sikrer at NATO er solidariske med oss, dersom vi skulle trenge ”assistanse i en krigssituasjon” (Devold 2002a). I tillegg utgjør narkotikatrusselen en ny dimensjon i sikkerhetsargumentasjonen. Sikkerhet og stabilitet i Afghanistan vises også i gatebildet her hjemme i Norge, og utgjør en utvidet forståelse av sikkerhetsargumentasjonen.

4.3.1 Offensivt (selv)forsvar

I sin utenrikspolitiske redegjørelse for Stortinget, minner utenriksministeren tilhørerne på at terroranslaget 11.september 2001, ”viser med all mulig tydelighet at trusselen fra internasjonal terrorisme er høyst reell og at ingen kan føle seg trygge” (Petersen 2002a). Han understreker at ”(v)i har videreført den samme faste linjen mot terroristene og deres støttespillere som den forrige regjeringen”, og at ”(h)vis vi hadde nølt, hadde terrortrusselen mot våre samfunn vært langt større enn i dag” (Petersen 2002a). Han sier videre at grunnen til at ”vi har lyktes” er evnen til ”å ta vanskelige beslutninger og stå fast ved disse” (Petersen 2002a). Forsvarsministeren understreker også at kampen angår Norges sikkerhet: ”Vår deltakelse i operasjonene i Afghanistan handler om å bekjempe et globalt onde, og er derfor også fremskutt forsvar av Norge” (Devold 2003).

Norske soldater sendes til Afghanistan fordi NATOs generalsekretær ”ba om det”, men også for vår egen skyld: ”Kan vi bidra til å redusere antallet trente terrorister, har vi gjort mye, også for vår egen sikkerhet” (Devold 2004).

Devold uttrykker en tydelig offensiv forsvarslinje og tar til orde for en preventiv bruk av retten til selvforsvar:

Vi kan ikke sitte passivt og vente på neste terrorangrep. Etter omstendighetene vil koalisjonen gjøre bruk av sin rett til selvforsvar for å hindre nye angrep. Den langvarige kampen mot terrorisme har bare så vidt begynt (Devold 2002a).

En slik offensiv og fast linje i forsvarspolitikken er tydelig gjennom hele perioden. I valgåret 2005 trekkes den fram i lyset igjen: ”Det er ikke et alternativ å overlate kampen mot terrorisme til andre” (Petersen 2005c). Vår sikkerhet og trygghet er avhengig av at vi ”klarer å bryte opp terroristnettverk”, og Norges sikkerhet henger sammen med terroristbekjempelse.

I nyttårsforedraget til Oslo Militære Samfund i 2005, tar forsvarsministeren også til orde for en offensiv forsvarspolitik:

Vi skal ikke stå og se på at de allierte forsvaret Norge. Vi skal ikke stå og se på at våre venner forsvaret Europa. Vi skal ikke stå og se på, at resten av verden trygger innbyggerne i

Afghanistan. Vi skal være i front i forsvar av Norge, vi skal støtte våre allierte når de trenger oss, og vi skal ta vår del av et internasjonalt ansvar, også når store sivile og humanitære kriser inntreffer (Devold 2005a).

Utenriksminister Jan Petersen (2005c) knytter vår sikkerhet direkte til evnen å ”bygge stabile samfunn i Afghanistan og Irak”. ”Varig sikkerhet kan heller ikke bygges uten en vellykket gjenoppbygging” (Petersen 2002b og 2002d). Forsvaret av Norges sikkerhet får en ny dimensjon: den er direkte avhengig av vellykket gjenoppbygging av Afghanistan.

4.3.2 NATO er avgjørende for Norges sikkerhet

Den borgerlige Bondevik 2-regjeringen representerte ”(d)et dominerende synet på Norges forhold til NATO og USA” (Græger 2005:218), som knyttet Norges overlevelse til NATOs prinsipper om ”en for alle – alle for en”. På grunn av Bush-administrasjonens ”lunkne interesse for NATO i forbindelse med krigen i Afghanistan” (ibid:227), ble det desto viktigere å demonstrere lojalitet til USA og være en aktiv bidragsyter slik at ”USA fremdeles ser det som tjenlig med europeisk alliert samarbeid gjennom NATO” (Devold sitert i Græger 2005:227).

NATO og alliansesolidaritet spiller viktige roller i sikkerhetsargumentasjonen. Den er knyttet til et ansvar, noe som kommer tydelig fram i en kronikk av forsvarsministeren, der hun skriver at ”Norge er med på krigføringen i Afghanistan”, og begrunner det slik: ”Vi er moralsk forpliktet til å kjempe mot terrorismen og dele byrdene med andre land i koalisjonen” (Devold 2002b).

Dessuten angår det vår sikkerhet: ”Alliansesolidariteten i NATO må tas på alvor. Det er jo nettopp den vi bygger vår trygghet på i Norge. Det er derfor også i vår egen interesse å delta.” (Devold 2002a). Norges trygghet avhenger av handlekraft. ”Som liten nasjon er vi spesielt sårbare, og vil ha behov for alliert assistanse i en krigssituasjon” (Devold 2002a). Forsvarsministeren poengterer at vi kan stå overfor en potensiell og mye større fare: ”Det er rapportert at ledere i al-Qaida-nettverket har vært i besittelse av kjemiske våpen samt manualer for fremstilling av masseødeleggelsesvåpen”, og at vi derfor må regne med ”at vi i større grad vil stå overfor aktører som vil benytte seg av såkalte asymmetriske strategier for å spre frykt og ødeleggelser” (Devold 2002a).

Med stortingsvalget på trappene understreker forsvarsministeren nok en gang alliansesolidaritet som en bærebjelke i norsk sikkerhetspolitikk, og advarer mot å føre en

annen NATO-politikk: ”En kursendring i norsk sikkerhetspolitikk vil svekke Norges sikkerhet” (Devold 2005b). For å sikre NATOs videre relevans “kreves aktiv deltagelse og aktiv innsats fra medlemslandene. Det er ikke nok å passivt «bli med på ferden», eller protestere mot NATOs valgte linje” (Devold 2005b). Det siste er en direkte hentydning til SVs forsvarspolitik, og Devold er bekymret over hva som kan bli realiteten dersom ”sosialistene inntar regjeringskontorene”: ”Norges NATO-politikk står i fare” (Devold 2005b).

4.3.3 Vi står i gjeld til USA

I tillegg til forpliktelsen til å støtte våre allierte og hegne om nasjonal sikkerhet, er tonen at vi står i gjeld til USA. Det sterke båndet Norge har til NATO og USA beskrives som ”toveis”, men også som en gjengjeldelse for den kalde krigens ”realiteter”: ”Norge hadde et usedvanlig stort nasjonalt forsvar som ble bygget opp under en tidlig fase av den kalde krigen. Men vi betalte det *aldri* selv” (Devold 2003). I Bondeviks nyttårstale settes vår velstand i sammenheng med hjelpen vi fikk etter krigen:

Mye av vår vekst skyldes hardt arbeid, og vi er takknemlige overfor dem som bygget landet. Men vi oppnådde ikke velstanden i isolasjon. Den ble også fremmet gjennom handel med andre land, som bidro til industribygging i Norge. Etter krigen mottok vi Marshall-hjelpen fra USA (Bondevik 2005a).

Også Petersen fremhevet at USA sto ved Europa etter krigen:

Vi står nå sammen for å bygge fred, sikkerhet og stabilitet på Balkan, i Afghanistan, i Midtøsten. I hele etterkrigstiden har USA stått ved Europa. Og vår raske gjenreisning skjedde jo nettopp fordi vi bygde disse alliansene. Vi hadde USA med oss (Petersen 2005b).

4.3.4 Heroin – en ny dimensjon

I sin tale til OMS kobler utenriksministeren engasjementet i Afghanistan opp mot en ny dimensjon, nemlig ”heroinproblemet”. Slik sitatet antyder vil stabiliteten og sikkerheten i Afghanistan påvirke heroinproblemet og kan ”endog true oss”:

Men selv om vårt territorium ikke er truet i tradisjonell geografisk forstand, så vil likevel manglende stabilitet og sikkerhet andre steder påvirke oss, ja endog true oss. Et eksempel er at så og si all heroin som omsettes i Norge har sin opprinnelse i Afghanistan. Heroinproblemet forsterkes av at sentralregjeringen i Kabul er for svak til å kontrollere opiumsproduksjonen (Petersen 2004a).

I lys av dette inngår denne nye dimensjonen om narkotika i sikkerhetsargumentasjonen. I valgåret 2005 dukker denne koblingen opp igjen. Engasjementet i Afghanistan var i liten grad et tema verken mediene eller velgerne var spesielt opptatte av i valgkampen i 2005 (Karlsen og Aardal 2007:115).

Bondevik gjør i sin 1.mai-tale aspekter ved Afghanistan direkte relevant for dem som har et forhold til det som skjer ”på gata i Oslo”:

Under Taliban-krigen for et par år tilbake opplevde vi at heroinmarkedet hjemme i vår egen hovedstad ble kraftig krympet. Narkotikabaronene i Afghanistan fikk ikke jobbe i fred. Landet står for 80-90 prosent av verdens opiumsproduksjon. Utviklingen i Afghanistan gjenspeiles på gata i Oslo. Afghanernes utvikling er derfor ingen fjern sak. Utviklingspolitikk og kamp mot fattigdom hører hjemme i en norsk valgkamp (Bondevik 2005b).

Utenriksministeren sa det slik i sin tale til OMS: ”Folk flest opplever at truslene ofte er fjerne og udefinerbare”, men at

Ingen bør være i tvil om at situasjonen i Afghanistan har betydning for norsk hverdagsvirkelighet. Du skal ikke mange kvartalene bort fra dette hus før du kan finne ut at gateprisen på heroin svinger med opiumsproduksjonen i Afghanistan. Så å si all heroin som omsettes i Norge, kommer fra Afghanistan og bidrar til å finansiere krigsherrer og terrorisme (Petersen 2005c).

Både terrorbekjempelse og utvikling i Afghanistan er med på å påvirke norsk narkotikamiljø og ”norsk hverdagsvirkelighet”. Engasjementet gis en innenrikspolitisk dimensjon.

4.3.5 Første norske soldat drept i Afghanistan

23. mai 2004 blir den første norske soldaten drept i Afghanistan. Bondevik sier til NRK at det kontinuerlig jobbes for hvordan sikkerheten for troppene skal være best mulig, men at ”(d)en økte tilstedeværelsen vi planlegger i Afghanistan er nødvendig for å bekjempe terrorismen, så den akter vi å gjennomføre som planlagt” (Bondevik sitert i NRK 2004). Også forsvarsministeren forsikrer om at ”vi vektlegger sikkerheten så langt vi kan” (Devold sitert i BA 2004), men at hendelsen ikke vil få konsekvenser for den norske deltakelsen.

4.4 Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden

4.4.1 Fredsargumentasjonen

Allerede i 2002 skifter fokuset bort fra krigshandlingene, som er i ferd med å avsluttes, og over på nasjons- og gjenoppbygging av Afghanistan. Det brutale Taliban-regimet er fjernet, afghanerne er ”frigjort” og argumentene kretser i større grad rundt engasjementet som et verktøy for å ”trygge freden”. Dette inngår i selvbildet av Norge som en fredsnasjon, og engasjementet settes inn i et fredsperspektiv. Det er naturlig å tenke seg at narrativet om Norge som fredsnasjon er avhengig av en rask avslutning av krigføringen, for å kunne flytte fokus over på humanitære oppgaver og oppbygging. Dette er avgjørende i moderne vestlig krigføring, der det er ønskelig å begrense intervensjonens tidsrom (Nordvik 2009:21). Jo kortere krigshandlingene kan sies å vare, desto lettere blir de å legitimere. Som siste utvei og som svar på en umiddelbar trussel, er det rimelig å anta at etter hvert som følelsen av en nært forestående trussel avtar, vil oppslutningen om krigføring også avta. Det er dessuten viktig å kunne vise til resultater, ettersom resultatløs krigføring er vanskelig å legitimere. Fremstillingene av at krigføringen er over, eller i snakkende stund avsluttes, gjør det lettere å dreie fokuset over på mer humanitære målsettinger. Det at Afghanistans president takket for de ”humanitære og militære aksjoner” Norge deltar i, viser at vi spiller på lag med myndighetene i landet, og at engasjementet vårt er positivt.

Gjenoppbyggingsmetaforene indikerer at det dreier seg om å bygge og reise opp noe som er blitt ødelagt over lang tid, og hentyder til en konstruktiv prosess som er igangsatt.

Ord som ”frigjøring” og emosjonelle appeller til at ”et av verdens mest kvinneundertrykkende regimer er drevet tilbake” (Bondevik 2001c), ”landet har blitt frigjort” (Devold 2002b), og at afghanerne nå har ”fått en ny sjanse” (Bondevik 2004c) skaper et inntrykk av krigføringen som en frigjøringskamp. Det at ”Norge er aktivt med i den internasjonale koalisjonen mot terrorisme” (Bondevik 2003a) gjør oss til deltakere i denne frigjøringen. Frihetsbegrepet har generelt en sterk patosappell i vår tid (selv om det kan fylles med forskjellig innhold i ulike samfunn og kulturer), og frigjøring knyttes unektelig til en positiv løsrivelsesprosess, selvstendiggjøring eller uavhengighet fra en okkupasjon eller andre former for tvang. Frihet, slik det er definert i menneskerettighetserklæringen: ”alle mennesker er født frie”, må derfor kunne ”oppfattes som en prinsipiell bestemmelse av et trekk ved mennesket som det må vernes om” (Vetlesen og Henriksen 2003:157).

Frihetsbegrepet har således en universell karakter, og gjør det mulig å skape identifikasjon på tvers av landegrenser og kulturtilhørighet.

Det språklige bildet som tegnes retter fokuset mot og fremhever Talibans negative trekk. En detaljert fremstilling eller beskrivelse av noe, slik som av Taliban som ”terroristiske, brutale og kvinneundertrykkende” (Devold 2002b), skaper en emosjonell appell ved at det fokuserer på bestemte forhold man ønsker å fremheve, og på den måten avsporer fra selve logosargumentasjonen (Kjeldsen 2013:219). Verbene som brukes om Taliban har utvilsomt ingen gjenklang i det norske folkedypet, og kan også tolkes som argumentative troper og figurer. De henleder ”publikums oppmerksomhet mot bestemte aspekter ved et fenomen” og kan på den måten endre vårt perspektiv (Kjeldsen 2013:223). Ettersom terroristisk, brutal og kvinneundertrykkende atferd er noe nær sagt alle vil ta avstand fra, fremstår det som om det å fjerne Taliban er en bra ting. Enthymemet bygger på friheten og frigjøringen som topos, og gjør argumentasjonen til et motivasjonsargument, som appellerer direkte til mottakernes holdninger, verdier og normer.

Som en del av at krigshandlingene avsluttes og Afghanistan gjenreises, blir det viktig å blåse liv i narrativet om Norge som fredsnasjon. Dette bidrar til bildet av at krigshandlingene var nødvendige i et fredsperspektiv. Som sitatet fra nyttårstalen fra året før viser, består alliansen mot terror av de som ”vil ha fred, demokrati og menneskeverd” (Bondevik 2002a).

Krigføringen er med andre ord en nødvendighet for å få dette: ”Nå er også Norge kallet på for å gjøre sin innsats. Det er et tungt ansvar, det er farefullt” (Bondevik 2002a). Det sies ikke tydelig hvem det er som har dette ansvaret, men dersom det er ”Norge”, bærer Bondevik, som statsminister, en stor del av det ansvaret. Så selv om det er tungt og farefullt er det like fullt et ansvar. På denne måten bygger Bondevik sitt etos på ansvarlighet og samvittighet, samtidig som han toner ned sin egen rolle, og fremhever nasjonen.

Argumentasjonens substansielle innhold, at Norge er en fredsnasjon er et topos som bygger på den kollektive fellesskapsforståelsen av at ”vi” nordmenn, som en del av fredsnasjonen, er et folk som ønsker fred. Argumentet smigrer. Ettersom vi er med i ”denne alliansen mot terror”, ”fordi vi vil ha fred, demokrati og menneskeverd”, settes disse to i direkte sammenheng med hverandre og kan tolkes som en allianse mot terror like mye som en allianse for fred.

Norge som en fredsnasjon er et selvbylde i den norske utenrikspolitikken som går tilbake mer enn 100 år (Leira et al 2007:11). Til tross for at selvbildet har blitt utfordret av militære praksiser, er det i tider der ”selvbilder utfordres, må de gjentas for å bekreftes” (Leira et al 2007:16). At Norge er en fredsnasjon vil mange nordmenn kunne slutte seg til og er et etablert selvbylde som, i følge Leira et al (2007:13-15), militæroperasjoner har blitt pakket inn i for å vinne større sosial aksept. Selvbildet bekreftes av det Leira et al (2007:15) beskriver som et ”retorisk hierarki”, der FN-mandat troner øverst som en legitimering av at Norge går fredens ærend. Fravær av et FN-mandat under invasjonen i Irak gjorde det mulig for norske myndigheter å demonstrere nettopp det.

Som en forlengelse av at Norge har deltatt i frigjøringen av Afghanistan skaper ordlyden i Bondeviks (2004c) 1.mai-tale assosiasjoner til at afghanerne har fått og vi har gitt. Gjennom engasjementet, skal det ikke stå på oss dersom ”denne sjansen” ikke gripes. På samme måte som bildet av krigen som en frigjøringskamp, blir fremstillingen av kampen som en del av arbeid for fred basert på noe etisk prisverdig.

4.4.2 Juridisk argumentasjon

Grensen mellom den juridiske argumentasjonen og fredsargumentasjonen perforeres jo lenger bort fra forpliktelsene argumentasjonen beveger seg. Dersom mottakerne aksepterer metaforen om FN som ”fredsveien”, er det ikke lenger bare et autoritetsargument, men også et motivasjonsargument, fordi det baserer seg på mottakernes idealer. Patosappellen rettes dermed også mer mot publikums egne selvforståelse (nordmenn som et fredens folk), og innebærer en etisk forpliktelse i kraft av våre egenskaper som del av en fredsnasjon, mer enn en formell og juridisk forpliktelse i kraft av at ”alle” gjør det.

Forsvarsministeren knytter en slik etisk forpliktelse til det å ”dele byrdene”: ”Vi er moralsk forpliktet til å kjempe mot terrorismen og dele byrdene med andre land i koalisjonen” (Devold 2002b).

Den folkerettslige forankringen utgjør fortsatt en legitimering av militæroperasjonene i Afghanistan. Men til forskjell fra forrige periode, der både FN og NATO primært figurerte som legitime autoriteter, er det i denne perioden økt fokus på FN som fredsorganisasjon, og

NATO som en garantist for Norges sikkerhet. Den juridiske argumentasjonen har berøringsflater mot både freds- og sikkerhetsargumentasjonen.

Metaforen er ”et av de sterkeste språklige virkemidlene vi har. En metafor kan styre tanken og blikket i nye retninger” (Flatseth 2003:82). Metaforen ”FN-veien er fredsveien” kan fungere som et bilde på hvordan FN ikke lenger primært er en som legitimerer militær maktbruk, men viktig for å oppnå fred. Veien som metafor brukes for å vise en ”meningsfull sosial aktivitet” fram til et ønsket mål (Charteris-Black 2004:74), og sånn sett gir invasjonen av Irak myndighetene en mulighet til å demonstrere sin FN-lojalitet, og påpeke at ”FN-sporet” ble fulgt hele tiden.

4.4.3 Sikkerhetsargumentasjonen

Sikkerhetsargumentasjonen hjemles i et premiss om at deltakelse i kampen er avgjørende for Norges sikkerhet. Trusselen fra internasjonal terrorisme defineres som ”høyst reell og at ingen kan føle seg trygge” (Petersen 2002a). Ordvalgene til utenriksministeren viser handlekraft, besluttosomhet og fasthet. Den ”faste linjen” forsvares ut fra et trusselbildet som fortsatt virker akutt, og fryktappellen er tydelig. Forsvarsministeren tar også til orde for en offensiv forsvarspolitik, og sier at passivitet vil føre til at det er ”resten av verden (som) trygger innbyggerne i Afghanistan”, og det knyttes direkte til forsvaret av Norge, som dermed blir overlatt til ”de allierte” (Devold 2005a).

Argumentasjonen er basert på en gjengjeldelsesforståelse. Den hjemles i tiltroen til at det å stå solidariske med alliansen nå, vil gjøre at alliansen vil stå solidariske med oss i en potensiell fremtidig ”krigssituasjon” (Devold 2002a). Denne situasjonen sannsynliggjøres ved ta i bruk formale topoi, og beskrive hva et potensielt verre alternativ vil innebære: at al-Qaida kan være i besittelse av kjemiske våpen og manualer til masseødeleggingsvåpen, gjør at ”vi” i fremtiden kan stå overfor en situasjon der assistanse fra alliansen er nødvendig. Derfor står vi solidariske nå. I innlegget der hun frykter for hva som vil skje med norsk NATO-politikk hvis sosialistene inntar regjeringskontorene, tar forsvarsministeren i bruk den formale topoi ”har skjedd/vil skje” for å sannsynliggjøre at en kursendring vil føre til en svekkelse av Norges sikkerhet. Bruk av verbet ”vil” viser at hun ikke tar forbehold om at det kan skje, men tar det for gitt.

Antydningene til at vårt engasjement også er en del av en gjengjeldelse fra USAs støtte fra etterkrigstiden, er basert på samme type hjemmel: man betaler tilbake det man skylder. Men den gjør mer enn det. Ved å inkludere, og fremheve viktigheten av USAs rolle i en viktig del av norgeshistorien, skapes det et fellesskap til USA. Fellesskapet etableres på et historisk fundament, og gir USA deler av æren for Norges gjenreising i etterkrigstiden: ”I hele etterkrigstiden har USA stått ved Europa. Og vår raske gjenreisning skjedde jo nettopp fordi vi bygde disse alliansene. Vi hadde USA med oss” (Petersen 2005b).

I 2005 er det stortingsvalg i Norge. Det er på dette tidspunktet fire år siden terrorangrepet, sjokkeffekten har avtatt, og for mange kunne nok det som foregikk i Afghanistan fremstå som fjernt og irrelevant. Kjeldsen (2013:85) beskriver hvordan publikums lydhørhet til talerens budskap kan økes ved å gjøre det påtrengende problemet mer sannsynlig, sanselig erfarbart og personlig. På denne måten øker graden av interesse og oppmerksomheten hos tilhørerne.

I en tid der ”norsk hverdagsvirkelighet” altså ikke virker spesielt berørt av situasjonen i Afghanistan, prøver Bondevik og Petersen her å samle folk rundt et nytt topos. Kampen mot terrorisme knyttes til en kamp som oppleves mye nærmere, nemlig kampen mot narkotika. Bondevik knytter det også til utviklingspolitikk og kamp mot fattigdom. På den måten gjøres forsøk på å relatere situasjonen i Afghanistan til noe norske velgere er opptatte av.

Valgkampsaker som velgerne har personlig erfaring med, har en tendens til å være viktige for velgerne uansett hva som er i medias søkelys (Karlsen og Aardal 2007:115). Denne linken til hjemlige anliggender er nytt i den politiske retorikken.

I Bondeviks 1.mai-tale omtales ”Taliban-krigen” i preteritum, noe som understreker at krigføringen er over. Det er utvikling i Afghanistan som er i fokus, og det er slett ikke fjernt: det påvirker noe så nært som narkotikamiljøet i Oslo. ”Taliban-krigen” gis æren for at heroinmarkedet i Oslo krympet, mens nå er det ”utviklingspolitikk og kamp mot fattigdom” som er viktig. Dermed dreier Bondevik tema over på noe som stadig flere velgere var blitt positive til i 2005, nemlig u-hjelp (Aardal 2007:51,56), i tillegg til å gjøre tema mer personlig, nærere og knytte det til noe flere har et forhold til, nemlig narkotika og det som skjer ”på gata i Oslo”.

4.5 Oppsummering: fra eksistensiell kamp til nasjonal forsvarskrig

Kinderegget i periodens inneholder fredsargumentasjonen, en fortsettelse av den juridiske argumentasjonen og sikkerhetsargumentasjon.

Den eksistensielle retorikken fra forrige periode er tonet ned, om ikke helt borte i denne perioden. Det moralske aspektet knyttes til forpliktelsene vi har i kraft av å være en fredsnasjon, og til en offensiv forsvarspolitik, der solidaritet med koalisjonen og våre allierte står i sentrum. NATO-alliansens forpliktelser trekkes fram som avgjørende for Norges sikkerhet, i tillegg til at vi står i gjeld til USA. Et slikt argument hjemles i en indre beveggrunn eller tilbøyelighet hos mottakerne. Appellen er rettet mot mottakernes holdninger hva gjelder fellesmenneskelige drivkrefter og tilslutning til argumentet er selvsagt avhengig av at mottakerne kan si seg enig i at en gjengjeldelse er riktig, og at dette er vår mulighet til å vise lojalitet til USA og solidaritet til NATO. De fellesmenneskelige drivkreftene argumentasjonen baseres på er at vi kommer våre venner til unnsetning og at vi faktisk har et moralsk ansvar ovenfor disse, ved å bistå i kampen mot terror. Ved å henvise til et historisk fellesskap med USA og dele æren for etterkrigstidens gjenreising med dem, kan den emosjonelle appellen øke.

Et viktig vendepunktet i argumentasjonen er at det ikke lenger er snakk om kampen *mot* det onde, men en kamp *for* fred. Sikkerhetsargumentasjonen vitner om en mer konkretisering av at det (også) er Norges sikkerhet engasjementet dreier seg om, både nå (fordi terrortrusselen er reell) og i fremtiden (fordi Norge har behov for assistanse i en eventuell krigssituasjon).

Terrorbekjempelsen er ikke borte fra argumentasjonen, og kommer tydelig frem når kritiske situasjoner oppstår. Da den første norske soldaten blir drept, uttrykker myndighetene sin kompromissløse og ”faste linje” i terrorbekjempelsen. Men det er ikke lenger eksistensgrunnlaget som demokratisk samfunn som er truet.

Den nye, og mer innenrikspolitiske, dimensjonen omhandler narkotika. Dette inngår i sikkerhetsargumentasjonen ettersom den presenteres som en trussel mot mer hjemlige og nære forhold. Ved å knytte situasjonen og utviklingen i Afghanistan direkte til det som skjer ”på gata i Oslo” gjøres engasjementet mer nært og relevant for mottakerne. Dette er også en

måte å skape en emosjonell appell til mottakerne. Ved å knytte situasjonen til noe nært både i tid, rom og personer forventes det å påvirke følelsene våre sterkere, og dermed overbevise mottakeren (Kjeldsen 2013:308-309). På den måten samler de tilhørerne rundt et nytt topos, nemlig narkotikabekjempelse.

5 Tredje periode: 2005-2010

Fra en mer offensiv sikkerhetsargumentasjon under Bondevik som statsminister, går det med Stoltenberg 2 regjeringen i retning av en mer humanitært rettet argumentasjon. Norske styrker trekkes ut av OEF (og Irak), og myndighetene sier nei til NATOs anmodning om norske styrker i Sør-Afghanistan (Aftenposten 2006a). ISAF-engasjementet styrkes, og et ”klart FN-mandat” forblir et mantra. Det blir vedtatt å konsentrere det norske styrkebidraget i den mer fredelige Faryab-provinsen nord i Afghanistan, noe som demonstrerer at regjeringen følger ”det humanitære sporet”.

Dette gjør det mulig å fremstille Afghanistan-engasjementet som primært et utviklingsprosjekt, med FN-mandatet som hjemmel. De militære styrkenes oppgave er å sikre at utvikling kan skje. Derfor blir det viktig å fremheve de humanitære bidragene, hva som oppnås underveis og innsatsen for fred og utvikling. Dette utgjør et vendepunkt i argumentasjonen, og det skapes det jeg har kalt et ”utviklingsnarrativ”. Ord som passer inn i historien om Norge som fredsnasjon, som menneskerettigheter, skole for jenter, landsbyutvikling og demokrati, brukes i større grad enn før. Ved å rette fokus mot hvor mye som blir brukt, og hva som kommer ut av det, bekreftes utviklingsnarrativet og legitimerer det militære bidraget. Samtidig utfordres den humanitære argumentasjonen stadig oftere: norske soldater som blir drept, drepte sivile, terrorangrep, opptøyer og offensiver krever passende retoriske responser som anerkjenner realitetene i Afghanistan. Men det er når narrativet utfordres, at det må gjentas for å bekreftes, og målet om en positiv utvikling for den afghanske befolkningen står fast.

Periodens argumentasjon er inndelt i to tematiske bolker. Den *juridiske* argumentasjonen vedvarer. Den *humanitære* argumentasjonen kretser rundt ”utviklingsnarrativet” og en moralsk forpliktelse overfor det afghanske folk. Myndighetenes styrkning av det humanitære engasjementet og konsentreringen av styrkene i nord, underbygger denne argumentasjonen. Tematikken preges av utvikling, gjenreising og nasjonsbygging, basert på ”et utvetydig mandat fra verdenssamfunnet” (Strøm-Erichsen 2009g), også når narrativet utfordres.

I denne perioden utsettes det norske engasjementet for flest ”indre og ytre krefter” (Bøe-Hansen 2013:52) som utfordrer argumentene. Budskapet i ”utviklingsnarrativet” bekreftes

blant annet av beslutningen om å si nei til NATO-forespørsler om norske soldater i Sør-Afghanistan, og eksemplifiseringen av konkrete resultater, enten det er skoler eller veier. Narrativet utfordres av hendelser som offensiver og opptøyer i nord, en drept sivil afghaner og flere drepte norske soldater. Disse hendelsene fremtvinger en erkjennelse av risiko og terrorbekjempelse, men endrer ikke grunnmuren i argumentasjonens innhold, nemlig målet om fred og utvikling for afghanerne.

5.1 Juridisk argumentasjon: ”et klart FN-mandat”

Etter stortingsvalget blir det rød-grønt flertall og SV, Sp og Ap danner regjering. Den nye koalisjonsregjeringen vedtar å styrke den norske ISAF-innsatsen, på bekostning av deltakelse i OEF og styrker i Irak (Soria-Moria 2005-2009:12).

I sin redegjørelse for Stortinget sier Strøm-Erichsen at ”NATOs stabiliseringsoperasjon i Afghanistan, ISAF, som har et klart FN-mandat, forblir vårt hovedsatsingsområde”, og at norsk engasjement i OEF vil avsluttes på nyåret 2006 (Strøm-Erichsen 2005a). Viktigheten av FN begrunnes slik: ”Vi vil ha en FN-ledet verdensorden basert på internasjonalt samarbeid, felles regelverk og gjensidig respekt” (Strøm-Erichsen 2007c).

En tydeliggjøring av at et ”klart FN-mandat” forblir også i denne regjeringsperioden den viktigste rettferdiggjøring av norske militærbidrag (f.eks. Faremo 2010d; Strøm-Erichsen 2006b; Strøm-Erichsen 2009h; Støre 2006b; UD 2009). Det norske militære bidraget er i tillegg til å være basert på ”et utvetydig mandat fra verdenssamfunnet”, også basert på en invitasjon fra den afghanske regjeringen (Stoltenberg 2008b; Strøm-Erichsen 2009g; Støre 2009a og 2009b).

Da det reises spørsmål om ISAF-styrkens rolle i Afghanistan, og om norske soldater deltar i arrestasjoner som strider mot Genèvekonvensjonen, brukes FN-mandatet som belegg. ISAF-styrken ilegges en nærmest politiliknende rolle, hvis oppgave er å opprettholde ro og orden. Forsvarsdepartementet presiserer:

ISAF-styrken, som har et særskilt mandat fra FNs sikkerhetsråd, er ikke part i en konflikt i Afghanistan. De personer som ISAF-styrker midlertidig holder tilbake, vil derfor ikke være krigsfanger, men personer som enten forstyrrer den offentlige ro og orden, hindrer ISAF i å gjennomføre sitt mandat, eller som mistenkes for kriminelle handlinger (FD 2005).

I likhet med forrige periode, understrekes også nå FNs rolle som fredsorganisasjon:

Det internasjonale nærværet i Afghanistan er blitt gjentatte ganger legitimert i FNs Sikkerhetsråd, som vi i Norge holder som noe av det viktigste for internasjonal rett, gang etter gang. Situasjonen og fremtiden for Afghanistan er viktig for fred og sikkerhet og regional fred og sikkerhet (Støre 2008d).

5.2 Humanitær argumentasjon

5.2.1 Utviklingsnarrativet

Nasjons- og gjenoppbygging i Afghanistan forblir et fokusområde for den nye regjeringen også. I et innlegg i Dagbladet legger forsvarsministeren vekt på ”nasjonsbyggingsoppgaven” i Afghanistan, og ISAF som stabiliseringsoperasjon: ”Hovedformålet med operasjonen er å gi den nødvendige grad av stabilitet som kan berede grunnen for utviklingen av et bærekraftig afghansk samfunn” og at ”den militære innsatsen legger grunnlaget for gjenoppbyggingsarbeidet” (Strøm-Erichsen 2005b). Hun understreker at anti-terror operasjoner er OEFs mandat, og ikke en del av ISAFs, hvis mandat er innen stabilisering. Videre uttrykker hun optimisme på vegne av Afghanistans befolkning som nå for første gang opplever ”en begynnende politisk utvikling og gjenoppbygging”, og sier videre at ”Norge er beredt til å ta vår del av ansvaret for at NATOs operasjon lykkes, og at det afghanske folk kan få oppleve langsiktig og positiv utvikling” (Strøm-Erichsen 2005b). Også statsministeren har en optimistisk tone i sin nyttårstale 2006, der han takker norske soldater: ”Særlig kvinner og barn kan være tryggere på gatene i Kabul fordi de norske styrkene passer på” (Stoltenberg 2006).

Utenriksministeren formulerer seg slik for Stortinget: ”Det militære personellets hovedoppgave er å legge forholdene til rette for den sivile innsatsen” (Støre 2005a).

I et innlegg i VG skriver han: ”Det er utsiktene til sosial og økonomisk fremgang som gir mennesker håp og tro på at freden nytter. Vårt militære bidrag forankret i et FN-mandat har som mål å bidra til at utvikling blir mulig” (Støre 2005b).

Også forsvarsministeren vektlegger at de militære bidragene er et middel for å oppnå utvikling og gjenoppbygging, som er målet.

Gjennom vår deltakelse i ISAF bidrar vi til stabilisering og gjenoppbygging av et land som har vært herjet av krig og konflikter i flere tiår. Den stabilitet som våre militære styrker

skaper, er en helt nødvendig forutsetning for at en positiv utvikling kan finne sted. Sikkerhet er en forutsetning for at sivile organisasjoner kan forestå gjenoppbyggingen (Strøm-Erichsen 2006b).

Terroristbekjempelse er ikke hovedgrunnen til at Norge er i Afghanistan. I en pressemelding der forsvarsministeren uttrykker bekymring over sivile tap i Afghanistan, sies det at "[v]i er ikke i Afghanistan primært for å bekjempe en fiende, men for å støtte oppbyggingen av et nytt politisk system og gjenreise det afghanske samfunnet" (FD 2007). Beslutningen om å trekke norske styrker ut av OEF markerer en avstandtagen til anti-terror krigen som amerikanerne står i spissen for. Dermed blir det lettere å fokusere på de humanitære aspektene, og utviklingsargumentasjonen og utviklingsnarrativet oppstår, noe utenriksministerens sitat viser: "Vi er ikke der for å føre krig, men for å bistå en fattig stat, nedbrutt, utpint av kriger og overgrep, på en krevende vei mot fred og utvikling" (Støre 2006a).

Selv om det å "bekjempe en fiende" ikke er den primære grunnen til at vi er i Afghanistan, vil en positiv utvikling være avgjørende for å hindre terrorisme: "Dersom Afghanistan ikke utvikler seg i en positiv retning, risikerer vi at landet igjen blir et arnested for terrorister" (Strøm-Erichsen 2009e). Hun konkluderer med at "[d]et er nettopp derfor vi er i Afghanistan – for å sikre en god utvikling for det afghanske samfunnet" (Strøm-Erichsen 2009e). Garantisten for at Afghanistan ikke skal bli "et arnested for terrorister" ligger i "å sikre en god utvikling". Utvikling er ikke bare et gode i seg selv, men en del av en målsetting som var tydelig allerede i 2001: å forhindre fremtidig terror.

Sikkerhet og utvikling hånd i hånd

Utviklingsminister Erik Solheim tar til orde for at utvikling og fattigdomsbekjempelse er nødvendig for å oppnå sikkerhet:

I det langsiktige arbeidet med å demme opp for den organiserte, internasjonale terrorismen, er det å bekjempe fattigdom og bygge sterke, velfungerende stater kanskje det viktigste sikkerhetspolitiske virkemiddelet vi har (Solheim 2007).

Også forsvarsministeren understreker at "i Afghanistan er militærmakt et uunnværlig, men like fullt utilstrekkelig virkemiddel" (Strøm-Erichsen 2006a). Selv om sikkerhet og generell samfunnsutvikling er gjensidig avhengig av hverandre (Strøm-Erichsen 2006b), vektlegger forsvarsministeren utvikling som mål og sikkerhet som middel, mens utviklingsministeren vektlegger sikkerhet som mål og utvikling som middel. I sin tale til Oslo Militære Samfund

spør forsvarsministeren retorisk: ”Hvor mye sikkerhet kan være investert i den norsk-finansierte byggingen av 82 skoler i Faryab?” (Strøm-Erichsen 2008a). Uttalelsen kan tyde på at sikkerhet er målet som skal oppnås ved hjelp av utvikling.

Forsvarsministeren uttrykker seg slik i et innlegg i Dagbladet:

Hovedbegrunnelsen for å sende norske militære styrker på oppdrag i utlandet er at vi ønsker å bidra til konfliktløsning og fred. Kjernen i saken er, enkelt sagt, å hjelpe nødstedte mennesker til et bedre liv (Strøm-Erichsen 2007c).

... og slik i VG:

Når vi sender våre best trente soldater til Afghanistan så er det fordi vi vil skape et større, varig rom for afghansk politisk forsoning og for utvikling. For å gi de sivile organisasjonene økt handlingsrom. For å bidra til lokalbefolkningens tro på morgendagens Afghanistan (Strøm-Erichsen 2007b).

5.2.2 Ansvar overfor det afghanske folk

I tillegg til våre forpliktelser til FN og NATO, har vi, ifølge myndighetene, et ansvar overfor den afghanske befolkningen og det afghanske samfunnet. Utenriksministeren sier i sin tale på globaliseringskonferansen:

(...) Men jeg er overbevist om at utgangspunktet er viktig; vi skal bli stående i Afghanistan; vi har en oppgave å gjøre ved å stå ved det afghanske folk. – Ikke bare fordi vi har en moralsk forpliktelse, men også faktisk fordi det berører vår egen sikkerhet (Støre 2008d).

I en kronikk i Dagsavisen, under tittelen ”Ansaret i Afghanistan” skriver han at ”Å forlate Afghanistan nå ville premiere de gale kreftene, gjøre vondt verre for befolkningen og bryte våre forpliktelser” (Støre 2009c), og presiserer at forpliktelsene favner bredt:

Vår egen sikkerhet er også knyttet opp til utviklingen i Afghanistan og i hele denne ustabile regionen. Derfor skal vi leve opp til de forpliktelser vi har inngått overfor FNs sikkerhetsråd, våre Nato-allierte og afghanske myndigheter – ja, overfor det afghanske folk. Ved vårt nærvær kan vi gjøre en forskjell. Det er vårt ansvar (Støre 2009c).

Statsministeren mener ikke at en uttrekking er løsningen, verken for afghanerne eller oss:

Hvis vi trekker oss ut nå – ja, da vet vi at de sivile hjelpeorganisasjonene følger etter, og afghanerne synker inn i kaos. Det er fryktelig for afghanerne. Og det gjør verden mer usikker for oss (Stoltenberg 2008b).

Forsvarsministeren ville i sin tale til OMS heller ikke ta til orde for en exit-strategi i 2008:

Vi forlater ikke Afghanistan før den afghanske befolkningen føler seg trygg på at freden vil vare, og før vi er sikker på at det ikke er fare for at landet på nytt blir et fristed for internasjonal terror. Det gir derfor ikke mening å låse seg fast til en forhåndsbestemt dato. Vi må snarere ha fokus på å nå målene om at Afghanistan skal ha oppnådd en minstestandard i forhold til sikkerhet, demokrati og utvikling. Det er derfor det blir feil å snakke om det man på engelsk kaller ”END DATE” – man må snarere snakke om ”END STATE” (Strøm-Erichsen 2008b).

I et innlegg i Dagens Næringsliv skapes det et inntrykk av at det hovedsakelig er sivile i Afghanistan som er grunnen til at vi er der:

Jeg vil derfor arbeide for hele tiden å få frem dette budskapet om full støtte til våre kvinner og menn som har påtatt seg det ansvaret det er å skulle bidra til at verden blir et tryggere og bedre sted – også for sivile i Afghanistan. For når alt kommer til alt så er det for dem at vi er der (Strøm-Erichsen 2009a).

Også statsministeren sier at ”vi har et ansvar for å bidra til trygghet og gjenoppbygging i Afghanistan” (Stoltenberg 2010a) i sin nyttårstale.

Engasjementet i Afghanistan er ikke bare en moralsk forpliktelse og et ansvar overfor den afghanske befolkningen, men bidrar også til vår egen og verdens trygghet.

5.2.3 Myndighetenes humanitære bidrag

Men som en del av den humanitære argumentasjonen fokuserer myndighetene også helt konkret på hvor mye de bidrar med i kroner og øre, og hva disse pengene resulterer i. Ettersom ”det militære personellets hovedoppgave er å legge forholdene til rette for den sivile innsatsen” (Støre 2005a), blir det avgjørende for legitimeringen av de militære bidragene å kunne vise at den sivile innsatsen satses på og at det fører til fremskritt og forbedringer, fordi:

Det er utsiktene til sosial og økonomisk fremgang som gir mennesker håp og tro på at freden nytter. Vårt militære bidrag forankret i et FN-mandat har som mål å bidra til at utvikling blir mulig. (...) Vi gir rundt 300 millioner norske kroner i utviklingsbistand og humanitær hjelp til Afghanistan i år. Regjeringen ønsker å videreføre, og om mulig styrke, innsatsen på disse områdene i 2006 (Støre 2005b).

Vårt samlede sivile engasjement forventes å utgjøre om lag en halv milliard kroner neste år. Dette vil innebære en økning på 100 millioner kroner i humanitær og langsiktig utviklingsinnsats i Afghanistan (Støre 2006c).

...og hva som kommer ut av det:

Jeg er stolt av at Norge er den største bidragsyteren til Afghanistan, målt i forhold til folketall. Vi har bidratt til byggingen av 82 skoler i Faryab provinsen og at vi bidrar med 470 millioner kroner bistandsprosjekter i 2007, til sammen 2.6 milliarder kroner siden 2000 (Stoltenberg sitert i SMK 2007b).

Dette kunne man også lese på Utenriksdepartementets hjemmesider: ”Norge er den største giveren til grunnutdanningen i Faryab-provinsen i Afghanistan, både gjennom bygging av skoler og utdanning av lærere. Titusener av barn får i dag utdanning takket være norsk støtte” (UD 2007). I et innlegg i Aftenposten skriver statsministeren: ”Norge er en av de største bidragsyterne til sivil oppbygging av landet”, og viser at ”det er gjort fremgang” (Stoltenberg 2007b):

Under Taliban gikk ingen jenter på skole. Nå går over 6 millioner barn på skole, og av dem er mer 2 millioner jenter. (...) 82% av befolkningen har nå tilgang til helsestell, sammenlignet med 9% i 2002. 77% av barn født i 2006 er blitt vaksinert mot barnesykdommer. Inntekten per innbygger er i sterk vekst de siste tre år. Den økonomiske veksten for i år er anslått til 8 % (Stoltenberg 2007b).

I sin nyttårstale nevner statsministeren Afghanistan, og at det ”i dag er det nærmere 5 millioner barn på skole, og nærmere 2 millioner av dem er jenter” (Stoltenberg 2008a). Derfor er soldatenes nærvær nødvendig: det er disses fortjeneste at utvikling kan skje (Strøm-Erichsen 2006c).

5.2.4 Ingen norske styrker i sør

Da NATO i 2006 ber om ytterligere styrkebidrag fra sine medlemmer vedtar regjeringen å ikke sende spesialstyrker til Sør-Afghanistan (Aftenposten 2006a). SU-leder Kirsti Bergstø kaller det en ”kjempeseier for SV og fredsbevegelsen” og sier det er ”gledelig at regjeringen nå vrir innsatsen over på sivil bistand” (Aftenposten 2006b). Finansminister Kristin Halvorsen understreker at regjeringen ”skal heise det humanitære engasjementet i Afghanistan” (Aftenposten 2006b). Bakgrunnen for denne uttalelsene er at ”utviklingsinnsatsen” i Afghanistan økes (Støre 2006c).

Dette er en anledning for norske myndigheter å demonstrere at norske soldater ikke er med på krigføring i Afghanistan, og befester dermed utviklingsnarrativet. Likevel vil ikke forsvarsministeren kategorisk avvise muligheten, og sier at ”satsingen i nord betyr ikke at Norge prinsipielt avviser deltakelse også i Sør-Afghanistan” (Strøm-Erichsen 2007a). Hennes

regjeringskollega, finansminister og SV-leder Kristin Halvorsen, ser annerledes på det. Da det i 2007 kommer forespørsler fra Nederland om Norge kan bidra med soldater i sør, uttaler hun at ”det skal ikke sendes soldater til Sør-Afghanistan så lenge SV sitter i regjering” (Aftenposten 2007). SVs forsvarspolitiske talsmann Bjørn Jacobsen sier han ser på ”krigen i Sør-Afghanistan som en del av den amerikanske angrepskrigen mot terror”, og at ”vi har mer enn nok viktige oppgaver i nord og bør holde fokus på det humanitære sporet” (Aftenposten 2007). Det humanitære sporet innebærer at en militær tilstedeværelse muliggjør humanitært arbeid:

Militær tilstedeværelse er en forutsetning for å drive humanitært arbeid og for politisk fremgang – det sier hjelpeorganisasjoner i Norge og resten av verden. Men i sør drives krigføringen slik at støtten til Taliban øker i stedet for motsatt. Vi har trappet opp den humanitære bistanden. Vi skal stå på for at Afghanistan ikke skal bli et nytt Irak – men for at et utfattig, krigsherjet folk skal få muligheten til en trygg framtid (Halvorsen 2007).

Både kvantifiseringen av de humanitære bidragene, og enkelthendelsen med å ikke sende norske styrker til Sør-Afghanistan bekrefter og befester utviklingsnarrativet og underbygger den humanitære argumentasjonen. Slik Irak-krigen ble en anledning for myndighetene å bevise sin FN-lojalitet, blir vedtakene i 2006 en anledning til å bevise ”det humanitære sporet”.

5.3 Forhold som setter narrativet på prøve

I løpet at denne perioden oppstår det situasjoner som setter utviklingsnarrativet på prøve. Allerede fra 2006 blir det altså tydelig at NATO og Norges interesser kan sprike. Den norske PRT-leiren i Maimana blir i 2006 angrepet av en gatemobb, utløst av trykningen av de danske Mohammed-karikaturene (Suhrke 2011:113). Statsministeren bruker i sin nyttårstale hendelsen som illustrasjon på viktigheten av oppdraget: ”Det som skjedde viser hvilket krevende oppdrag de er sendt ut på, - og hvor viktig det er at de er der de er” (Stoltenberg 2007a).

Faryab opplever i 2007 flere opprørsangrep (Suhrke 2011:114), som tiltar gjennom 2008 (Østerud 2010:39), og det skjer nå en gradvis forverring av sikkerhetssituasjonen i provinsen (Østerud 2013:63). I 2007 blir ytterligere to norske soldater drept, og norske styrker deltar for første gang i offensiver, som kan ha sammenheng med innlemmelsen av det urolige Ghormach-distriktet der opprøret sto sterkere (Suhrke 2011:121; Østerud 2013:64). Perioden

fra 2008-2009 betegner Lurås (2009a:7) som ”problemfasen” ettersom det nå blir åpenbart at diskrepansen mellom realitetene på bakken i Afghanistan og den politiske retorikken begynner å bli større. I løpet av 2010s første måneder blir fem norske soldater drept, og ”de norske styrkene (ble) angrepet nesten hver dag, med bomber eller direkte ild” (Suhrke 2011:124). Det er naturlig å se hvordan slike spente forhold påvirker den humanitære argumentasjonen og utviklingsnarrativet.

5.3.1 ”Krigslignende handlinger”

I juli og november 2007 blir to norske soldater drept og i begynnelsen av november samme år deltar norske styrker for første gang i harde kamper. Forsvarsministeren uttaler i den anledning at ”hensikten er å hindre Talibans opprørsstyrker å spre seg til Nord-Afghanistan” (ABC nyheter 2007). Det blir dermed klart at opprørsaktiviteten ikke er like geografisk avgrenset som det tidligere ble gitt inntrykk av, og det utløser en diskusjon om Norge er i krig (Dagbladet 2007).

I en kronikk i Aftenposten 22.november, forsvarer Stoltenberg de ”krigslignende handlingene” slik:

Når ISAF er engasjert i krigslignende handlinger, så er det fordi bevegelser som Taliban og Al Qaeda ikke ønsker stabilitet og gjenoppbygging. (...) Disse elementene vil ha det internasjonale samfunnet ut. Befolkningen, FN og humanitære organisasjoner ønsker at ISAF skal bli. For en uke siden opplevde vi at norske styrker deltok i kamphandlinger. Det gjaldt å forhindre at Taliban og kriminelle grupper skulle få sterkere fotfeste i de områdene hvor våre egne og afghanske styrker er plassert. (Stoltenberg 2007b).

Stoltenberg oppgir at å ”sikre landet og bidra til sikkerhet” er første prioritet i Afghanistan. Dernest er det for å ”gi landets befolkning skole, helse og andre grunnleggende tjenester”, og ”for å gi hele landet et bedre styresett og fungerende institusjoner”. Han avslutter kronikken med å takke ”våre soldater og hjelpearbeidere (...) for forsvaret av sentrale og universelle verdier” og oppsummerer: ”Det er gjort fremgang” (Stoltenberg 2007b).

Utenriksministeren tar opp flere av de samme temaene i sin tale på Arbeiderpartiets internasjonale seminar den 30.november. Det ”å trygge verdens sikkerhet og bekjempe internasjonal terrorisme” (Støre 2007b) er første prioritet i Afghanistan. Deretter er det å ”gi afghanerne mulighet til en bedre fremtid” (Støre 2007b). Herunder ligger det at sikkerhet og stabilitet er nødvendig for utvikling, og bygging av veier, skoler, klinikker og vannforsyning.

Punkt nummer tre er ”at afghanerne selv skal få kontroll over sin egen utvikling”. Så hvorfor er Norge der? Fordi FN har bedt oss om det, fordi vi har et ansvar som NATO-alliert, for å bekjempe internasjonal terrorisme, og fordi: ”Vi har en lang tradisjon for å bry oss om mennesker som lever i dyp fornedrelse også utenfor våre grenser. Afghanistan er et av de fattigste landene i verden” (Støre 2007b).

5.3.2 ”Utviklingen går i riktig retning”

2008 begynner dramatisk med terrorangrepet på Hotel Serena i Kabul, på et tidspunkt hvor utenriksminister Støre er på besøk og rammes direkte. Utover på året øker Taliban aktiviteten i nord (Aftenposten 2013), og i mai deltar norske styrker i offensiver mot Taliban i den nordlige provinsen Badghis (Aftenposten 2008). Utover 2009 møter Afghanistan-engasjementet kritikk fra hjemlig hold, og andelen publiseringer kan også ses i sammenheng med at det er valgår.

Forsvarsministeren holder en tale til Oslo Militære Samfund i februar der hun vedgår at sikkerhetssituasjonen i Afghanistan er vanskelig (Strøm-Erichsen 2008b). På sitt eget spørsmål om hvorfor vi er i Afghanistan, svarer hun at vi er der på invitasjon fra FN og den afghanske regjeringen, fordi vi er allierte med NATO, fordi alternativet for Afghanistan er borgerkrig, og fordi stabilitet der betyr trygghet her. Hun nevner deretter områder der det er ”synlig fremgang”, som tilgang på helsetjenester, jenter på skole, flere veier og flere hjemvendte flyktninger. Hun spør retorisk: ”Er det noen som tror at fem millioner flyktninger ville vendt hjem om de ikke trodde at utviklingen gikk i riktig retning?” (Strøm-Erichsen 2008b).

Da en ung journalist blir dømt til døden for blasfemi i begynnelsen av 2008, skaper dette internasjonal oppmerksomhet om demokratiet og rettsvesenet i Afghanistan. Hege Skjeie mente at dommen ”peker rett mot tvetydighetene i det grandiose bistandsprosjektet som skal bygge den islamske staten opp” (Skjeie 2008). Støre besvarte kritikken slik:

Det er neppe noe alternativ å slutte å bidra til oppbygging av et rettsvesen fordi det har klare mangler, eller å slutte å bidra til å bygge demokrati når styresettet ikke passer med alle våre verdier (Støre 2008b).

Han gir ved en senere anledning uttrykk for optimisme på vegne av utviklingen i landet, og skriver i et innlegg i Aftenposten 11.juni at ”2008 er året for fornyet innsats for å få

Afghanistan på fote igjen” (Støre 2008c). Han skriver at det til tross for medienes fokus på hvor ille det kan være i landet er det ”stadig lettere å finne eksempler på utvikling som går fra ille til godt og fra godt til bedre” (Støre 2008c), og nevner tilgang på helsetjenester, vann, sanitet, infrastruktur og igangsatte utviklingsprosjekter.

Forsvarsministeren tar også avstand fra utsagnet om at ”krigen går i feil retning”, og peker på ”[t]ing som ikke kunne skjedd om vi ikke var der”, som redusert barnedødelighet og flere jenter på skolebenken (Strøm-Erichsen 2009d). Hun avviser kritikk om at Norge deltar i en invasjonskrig, og fastholder at til tross for ”tilbakeskritt i utviklingen” betyr ikke det ”at vi skal gi opp kampen for å skape fred, sikkerhet og stabilitet for det afghanske folk” (Strøm-Erichsen 2009e). Utvikling og sikkerhet ses i sammenheng med det som er ”operasjonens egentlige mål”, å bygge landet:

(...) det meste av tiden går faktisk med til å trene afghanske sikkerhetsstyrker og – gjennom vårt nærvær – å bidra til den sikkerhet som er forutsetningen for å bygge landet. Det er jo faktisk dette som er operasjonens egentlige mål (Strøm-Erichsen 2009f).

18.mars har Strøm-Erichsen (2009a) et innlegg på trykk under tittelen ”Vi støtter våre soldater”. Her tar hun til motmæle mot påstander om manglende politisk støtte til soldatene i Afghanistan og avslutter med å minne om ansvaret for å ”bidra til at verden blir et tryggere og bedre sted” (Strøm-Erichsen 2009a).

Da forsvarsministeren får kritikk for å ikke kalle engasjementet en krig, presiserer hun:

De norske styrkene kjemper på samme side som den lovlig valgte regjeringen, mot Taliban og andre opprørsgrupper. (...) Regjeringen vil videreføre dette engasjementet, i visshet om at vi gjør det riktige – til beste for det afghanske folk” (Strøm-Erichsen 2009b).

Den 25.juli 2009 blir en sivil afghaner skutt og drept av norske soldater. Den 15.august har forsvarsministeren et innlegg på trykk i Bergensavisen:

Vi hadde nylig en situasjon i Afghanistan der norske soldater skjøt og drepte en sivil mann. Han kom kjørende på motorsykkel og stoppet ikke på signal. Jeg vil understreke at alt så langt tyder på at de norske soldatene gjorde det de skulle: De fulgte sine engasjementsregler for hvordan de skal opptre i en slik situasjon. Disse reglene er felles for hele styrken, og er blant de tingene soldatene trener spesielt på før de reiser ut (Strøm-Erichsen 2009c).

Innlegget gir udelt gode skussmål til de norske soldatene, og beskriver dem som ”utvilsomt dyktige”, og at de ofte får ”positiv omtale fra allierte lands ledere” (Strøm-Erichsen 2009c).

I september 2009 holder Strøm-Erichsen et foredrag om norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk ved Høyskolen i Buskerud. Hun gjentar at en positiv utvikling er nødvendig for at Afghanistan ikke igjen skal bli ”et arnested for internasjonal terrorisme” (Strøm-Erichsen 2009g). Deretter nevner hun flere positive utviklingstrekk som har funnet sted i Afghanistan siden 2001, som flere på skole, økt tilgang til helsetjenester, forbedret infrastruktur og økt tilgang på rent vann. Hun avslutter foredraget med en personlig refleksjon over det riktige ved engasjementet:

Selv har jeg besøkt Afghanistan flere ganger under min tid som forsvarsminister. Og jeg kan understreke at det har vært sterke opplevelser. Men samtidig blir jeg styrket i troen på at vårt engasjement i Afghanistan er viktig og riktig. Håpet i øynene til små skolejenter er i grunnen svar nok. (...) Norge skal være en tydelig fredsnasjon. Målsettingen med utenlandsoperasjoner er å spre respekt for menneskerettighetene og folkeretten, sier vi. Og noen ganger må vi bruke militærmakt for å nå dette målet (Strøm-Erichsen 2009g).

Også statssekretær Espen Barth Eide uttrykker en personlig overbevisning om nærværets nødvendighet:

Det er min sterke overbevisning at uten et fortsatt internasjonalt nærvær, både militært, politisk og på bistandssiden, vil landet fort falle tilbake til det kaos som preget landet i tiårene fram til 2001 (Eide 2009).

År 2010 får en dødelig begynnelse for den norske styrken. 25.januar 2010 blir en norsk soldat drept av en veibombe (VG nett 2010) og 27.juni 2010 blir ytterligere fire norske soldater drept (Dagbladet 2010). På en pressekonferanse den 28.juni understreker statsministeren de sedvanlige begrunnelsene for oppdraget i Afghanistan: et viktig oppdrag for FN, NATO og verdenssamfunnet, for å sikre fred og stabilitet, bekjempe internasjonal terrorisme, og forhindre at Afghanistan igjen blir et oppmarsj område for internasjonal terrorisme (SMK 2010). I likhet med tidligere hendelser kommer sikkerhetspolitiske begrunnelser i forsetet, og terrorfaren understrekes. I tillegg er det nå et eksplisitt fokus på terrorbekjempelse og målet om å ”forhindre at Afghanistan igjen blir et oppmarsj område for internasjonal terrorisme”. Videre sier han at NATO-styrkene ”møter økende motstand”, men at det er fremgang å spore på områder innen helse og utdanning (SMK 2010).

I innlegget ”Håp – tross alt!” i Aftenposten 21.juli 2010 skriver Støre at ”det er Afghanistans fremtid dette handler om”. Han forteller om sitt besøk i Afghanistan og møtet med norske soldater:

De forteller om virkeligheten nedenfra, fra dagliglivet i den afghanske utkanten; om en sikkerhetssituasjon som forverres av anslag fra ulike typer opprørere, om anslag som nylig tok fire norske liv og daglig tar sivile afghanske, om åpenbare utviklingsbehov som ikke møtes, om sviktene styresett på lokalt nivå og om korrupsjon som et dagligdags fenomen. Men igjen er bildet sammensatt, for soldatene forteller også om de nye skolene, betydningen av den nye ringveien, om landbruket som vokser igjen, om den nye guvernøren som viser evne til å få sakene gjort, om møte med menneskene som viser at det virkelig finnes spirer av håp (Støre 2010d).

I sin 17.mai-tale til de norske soldatene sier statsministeren:

Dere har valgt å reise ut for å forsvare de verdien samfunnet der hjemme bygger på. For å legge grunnlaget for at afghanske barn en dag skal få føle den samme glede norske skolebarn føler i dag (Stoltenberg 2010b).

5.4 Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden

5.4.1 Juridisk argumentasjon

Den juridiske argumentasjonen utgjør en konstant, og går som en rød tråd gjennom alle periodenes argumentasjon, uavhengig av partitilhørighet og regjeringssammensetning.

”Et klart FN-mandat” er fortsatt den viktigste legitimeringen av det norske militære engasjementet. Hva mandatet fylles med av målsettinger, varierer til tider.

Finansdepartementet beskriver ISAF-styrkenes oppgaver som tilnærmet like en politistyrkes oppgaver. Når det særskilte mandatet ikke blir nærmere spesifisert eller definert (annet enn det som ved andre anledninger oppgis, nemlig å sørge for sikkerhet og stabilitet), framstår det som om det innebærer at ISAF-styrken deler politiets samfunnsmandat når det gjelder kriminalitetskontroll og opprettholdelse av lov og orden. Når Støre sier at ”vårt militære bidrag forankret i et FN-mandat har som mål å bidra til at utvikling blir mulig” (Støre 2005b) fylles mandatet med et eksplisitt mål; målet om utvikling. Både i tidligere og seinere perioder har norske myndigheter ofte nøyd seg med å kun henvise til mandatet. Det har legitimert bruk av militærmakt til selvforsvar, forebygging av fremtidige terroranslag, vern av verdier og våre demokratiske samfunn, og fredsbygging.

Ved første øyekast kan det se ut som om et logos-argument. Det appellerer til fornuften. Men det har også en moralsk appell (rettferdig krig teori prinsippet om legitim autoritet), og en emosjonell appell. At det er et autoritetsargument kommer tydelig fram når avsenderen henviser til hva Sikkerhetsrådet har ”slått fast” (Jagland 2001b; Petersen 2001b) eller ”gjentatte ganger legitimert” (Støre 2008c). Denne vurderingen, at situasjonen i Afghanistan er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, anses dermed ikke som ”en del av en maktpolitisk virkelighet”, slik Syse (2003:82) formulerte det, og uten en mer spesifikk definisjon, kan det fylles med alternerende målsettinger. I 2001 gav mandatet autorisasjon til å ”benytte væpnet makt mot dem som sto bak terroraksjonene” (Jagland 2001b), som en del av en selvforsvarsaksjon, mens det i 2005 ble formulert som å ha ”som mål å bidra til at utvikling blir mulig” (Støre 2005b).

Den emosjonelle appellen er ikke alltid åpenbar og eksplisitt når det henvises til FN-mandatet, men det er basert på en følelsesmessig vurdering hos mottakerne, en vurdering av FN som troverdig og pålitelig. Det bygger på et topos myndighetene antas å dele med sitt publikum, som når Strøm-Erichsen uttaler: ”Vi vil ha en FN-ledet verdensorden basert på internasjonalt samarbeid, felles regelverk og gjensidig respekt” (Strøm-Erichsen 2007c). Det er ikke alltid nødvendig med patos virkemidler, henvisningen i seg selv kan vekke følelser som er med på å overbevise mottakerne. Men den emosjonelle appellen ligger ikke bare i tilliten til en tredjepart, altså FN, men også i ”en indre beveggrunn eller tilbøyelighet hos mottaker” (Jørgensen og Onsberg 2011:59). I forrige periode lå den emosjonelle appellen i solidaritet med koalisjonen, NATO og USA, i tillegg til en gjengjeldelsesmotivasjon: vi sto i gjeld til USA, nå kunne vi ”betale tilbake”. Nå, derimot, henvendes det til fellesmenneskelige drivkrefter som medlidenhet, sympati, empati og viljen til å hjelpe. Ord som at vi er i Afghanistan for å bistå, hjelpe og støtte den afghanske befolkningen, underbygger dette. Når ”vårt militære bidrag forankret i et FN-mandat har som mål å bidra til at utvikling blir mulig” (Støre 2005b), knyttes FN-mandatet direkte opp mot disse fellesmenneskelige drivkreftene og gir argumentet om FN-mandatet en følelsesmessig appell.

5.4.2 Humanitær argumentasjon

Det jeg har kalt ”utviklingsnarrativet” har sitt utspring i den humanitære argumentasjonen. I ulike ord og vendinger gjøres utvikling både til et mål med de militære operasjonene, og et middel for å oppnå sikkerhet. Når målet er ”å bidra til at utvikling blir mulig” (Støre 2005b),

og ”at det afghanske folk kan få oppleve langsiktig og positiv utvikling” (Strøm-Erichsen 2005b), impliserer det også at dersom vi ikke bidrar forringes muligheten for utvikling. Utviklingen i Afghanistan kan dermed påvirkes og muliggjøres av eksogene faktorer, i dette tilfellet ”våre militære bidrag”.

Hva som er mål og hva som er middel er ikke bestandig lett å separere. Om målet er sikkerhet og middelet er utvikling eller vice versa kan avhenge av i hvilket fora talen eller teksten presenteres i. Når Støre eksplisitt sier at ”vi er ikke der for å føre krig” (Støre 2006a), og retter oppmerksomheten mot at landet er fattig, nedbrutt og utpint, og at vi er der for å ”bistå” ”på en krevende vei mot fred og utvikling”, kan det være naturlig å se på settingen. Sitatet er fra hans tale ”Norge som fredsnasjon – myte eller virkelighet?” på Nobels Fredssenter, og det er ikke unaturlig at vei-metaforen, som tidligere nevnt også er en metafor for en meningsfull sosial aktivitet, og fokuset på fred og utvikling er framtrepende. Når Strøm-Erichsen retorisk spør: ”Hvor mye sikkerhet kan være investert i den norsk-finansierte byggingen av 82 skoler i Faryab?” (Strøm-Erichsen 2008a), kan det skapes et inntrykk av at sikkerhet er målet for utviklingen. Formuleringen indikerer at det er skapt noe sikkerhet, og bekrefter at den norske sivile innsatsen også genererer sikkerhet.

Det er en tydelig humanitær tilnærming til spørsmålet om hvorfor norske styrker er i Afghanistan. Det er lett å få inntrykk av soldatene som tilretteleggere for utvikling i samfunnet. Selv de beste soldatene er ikke i Afghanistan for å bekjempe opprørere, men for å ”skape rom for forsoning og utvikling” (Strøm-Erichsen 2007b), og ”å bidra til konfliktløsning og fred” (Strøm-Erichsen 2007c). ”Anti-terror operasjoner” har ligget under OEF sitt mandat og ikke ISAFs (Strøm-Erichsen 2005b).

Forpliktelse og ansvar er i denne perioden knyttet til den afghanske befolkningen. Det appellerer til en pliktfølelse hos mottakerne, og tonen blir at engasjementet er noe vi er bundet til å gjøre, noe som må gjøres av nødvendighet. En moralsk nødvendighet, riktignok. Disse argumentene henvender seg til mottakernes holdninger, og kan aktivere følelser som medmenneskelighet og barmhjertighet. Det kan kategoriseres som motivasjonsargumenter, siden det har kraft til å motivere mottakerne til å slutte seg til påstanden (Jørgensen og Onsberg 2011:59). Det moralske ansvaret gjelder ikke lenger overfor koalisjonen, USA eller NATO, men overfor den afghanske befolkningen.

Selv om diagnosen er den samme: ”vi er i Afghanistan fordi FNs sikkerhetsråd gjentatte ganger har fastslått at situasjonen i Afghanistan er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet” (Strøm-Erichsen 2009e), er medisinen en annen enn tidligere. Utenriksministeren så det slik i 2005: ”Vår sikkerhet er avhengig av at vi klarer å bryte opp terroristnettverk. (...) Det er i Norges langsiktige interesse å bekjempe terroristenes ondskap” (Petersen 2005c). Fire år senere er det ikke lenger terroristenes ondskap som skal bekjempes eller først og fremst Norge som skal forsvares, men en positiv utvikling for den afghanske befolkningen som skal tilstrebes, fortsatt med hjemmel i FN-mandatet. FNs Sikkerhetsråd som diagnostiker og premissleverandør av at situasjonen i Afghanistan ”en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet”, utgjør en konstant. Dette problematiseres ikke, og aksepteres fortsatt som en sannhet, selv om virkemidlene for å forsvare global fred og sikkerhet har endret seg. Ordvalget har blitt mindre kategorisk: vår sikkerhet er ikke lenger ”*avhengig av (...) å bryte opp terroristnettverk*” (Petersen 2005c, min kursiv), men engasjementet ”*berører vår egen sikkerhet*” (Støre 2008d, min kursiv), og ”*vår egen sikkerhet er også knyttet opp til utviklingen i Afghanistan*” (Støre 2009c, min kursiv). I tillegg til at Støres ordvalg indikerer en svakere sammenheng med Norges sikkerhet, enn det Petersen gjorde, er vår sikkerhet ikke lenger avhengig av terroristbekjempelse, men utvikling i Afghanistan.

Målet om å gjøre utvikling mulig, skape god og positiv utvikling, et bærekraftig afghanske samfunn osv., reiser spørsmålet om hva utvikling egentlig er. Generelt defineres utvikling som en endring, og da gjerne en spesiell type endring (Gule 2003:9). En streng tolkning kan gjøres innen biologiens rammer. Til tross for at utvikling er et veletablert konsept med en betydning som langt overgår fysisk og biologisk vekst og forfall, kan det tolkes som en metafor når det overføres til en sosial eller historisk endring (ibid:14,17). I moderne samfunnsvitenskap brukes begrepet gjerne for å beskrive en ønskelig endringsprosess hos menneskers økonomiske og sosiale situasjon. I moderne vestlige kultur er begrepet utvikling gjerne knyttet til materiell, økonomisk, sosial forbedring og vekst. Konseptet relateres også til en moderne ide om modernisering (ibid:19). I lys av en slik tolkning er det siviliserte samfunn, ja selve sivilisasjonen, det endelige produktet av en utviklingsprosess. Det er derfor naturlig å se utvikling som et honnørord i den vestlige delen av verden, og på folkemunne gjerne knyttet til en modning, modernisering, forbedring, dynamikk, eller økning, vekst eller ulike former for evolusjonsprosesser. Antonymer som stillstand og stagnasjon har en helt annen emosjonell appell, og kan vekke andre og mindre positive assosiasjoner.

Gitt at metaforen utvikling gir mening som en ønskelig forbedringsprosess, danner det et topos for hele argumentasjonen. Legges det en enkel definisjon på utvikling til grunn, kan alle endringer til det bedre isolert sett tilskrives ”en positiv utvikling”: 2 millioner jenter er naturligvis bedre enn ingen jenter på skole, og 82 skoler mer er bedre enn 82 skoler mindre. Dermed blir kvantitet et uttrykk for kvalitet, slik at eksemplifiseringen og tallfestingen skaper inntrykk av at det skjer en positiv utvikling. Tanken om at utvikling er et gode for samfunnet og menneskene som utgjør det, utgjør premisset for at argumentet skal appellere til mottakerne. Helt uegennyttig er det likevel ikke, ettersom det også linkes opp mot sikkerhet for Norge og verden.

I likhet med slik eksemplifisering, underbygges den humanitære argumentasjonen av myndighetenes vedtak om å ikke sende norske styrker til Sør-Afghanistan. I likhet med Irak-situasjonen i første periode, gir situasjonen en anledning til å vise politikken i handling. Ettersom nord i landet ble ansett som en relativt roligere del av landet, kunne det karakteriseres som en ”militær tilstedeværelse” der, mens det i sør ”drives krigføring” (Halvorsen 2007).

5.4.3 Forhold som setter narrativet på prøve

Det norske engasjementet i Afghanistan har i løpet av årene blitt utsatt for det som er blitt kalt ”indre og ytre krefter” (Bøe-Hansen 2013:52). Dette er faktorer som bryter med det bildet retorikerne ønsker å tegne av krigen, enten det er Forsvaret eller politikerne. Det er hendelser som forstyrrer det etablerte og godtatte narrativet, ettersom det avviker fra befolkningens forventninger til hva de norske styrkene skal gjøre. Det blir derfor ekstra viktig å gjenta freds- og utviklingsretorikken, uten samtidig å benekte faktiske forhold. Et eksempel på hvordan de retoriske vilkårene i situasjoner kan ”utnyttes” (slik det omtales i Kjeldsen 2013:87), er angrepet på den norsk-ledede leiren i Maimana i 2006. Statsministeren nevner episoden i sin nyttårstale og sier: ”Det som skjedde viser hvilket krevende oppdrag de er sendt ut på, – og hvor viktig det er at de er der de er”. Han uttrykker stolthet over at de gjør en ”(...) innsats for fred og menneskeverd. De er med på å gi håp for en bedre framtid” (Stoltenberg 2007a). Det er naturlig at hendelsen tar opp i nyttårstalen, og honnør til norske styrker på oppdrag er et naturlig innslag i nyttårstaler generelt. Statsministeren bruker hendelsen for å illustrere påstanden om at det er viktig og riktig at norske styrker er der, *nettopp* på grunn av slike hendelser. Ettersom opptøyer skjer på tross av deres innsats for fred

og menneskeverd, blir påstanden at det er viktig å fortsette å være der, og å fortsette og jobbe for fred og ”håp for en bedre framtid”.

At SV, som selvutnevnt fredsparti, åpenbart legger sin prestisje i at det ikke skal være norske soldater i sør, blir vanskeligere å forsvare som en ”kjempeseier for SV og fredsbevegelsen” når det konfronteres med realitetene på bakken i Afghanistan. Likevel viser uttalelsene at retorikken i stor grad forblir den samme. Utviklingsretorikken er resistent og står ved, selv i perioder der det blir tydelig at norske styrker deltar i kamphandlinger. Det kan synes som om utviklingsretorikken i de periodene bare suppleres med opprørsbekjempelse og erkjennelse av ”krigslignende handlinger”. At norske styrker ikke skal utplasseres i sør blir bekreftelsen på at regjeringen følger en humanitær linje.

Da Stoltenberg forsvarer ISAF-styrkenes ”krigslignende handlinger” i slutten av 2007 avslutter han kronikken med å takke ”våre soldater og hjelpearbeidere (...) for forsvaret av sentrale og universelle verdier” (Stoltenberg 2007b). Dermed står ”våre soldater og hjelpearbeidere” ikke bare i setningsoppbyggingen, men også i overført betydning side om side i å forsvare sentrale og universelle verdier. Dette, og karakteristikken av Taliban og al-Qaida som ”disse elementene” gir assosiasjoner til den første periodens eksistensielle argumentasjon, der det ble fremstilt som en kamp mellom de gode og de onde. ”Disse elementene” utgjør et fremmedelement som ”ikke ønsker stabilitet og gjenoppbygging”. Begrunnelsen om å fortsette å bli hjemles i at vi imøtekommer et ønske fra ”befolkningen, FN og humanitære organisasjoner”, samtidig som ”vi” skal ”gi” befolkningen ”skole, helse og andre grunnleggende tjenester”.

Kronikken til Stoltenberg og talenotatene til Støre tar opp mange av de samme temaene. Tekstene kan tyde på at i kjølvannet av de dramatiske hendelsene skyves terrorfaren og terroristbekjempelsen i forgrunnen. Samtidig fastholdes det at sikkerhet og stabilitet er nødvendig for utvikling. Dersom dette premisset godkjennes, og det argumenteres for at det er gjort fremgang, blir påstanden om nødvendig militært nærvær retorisk tilnærmet uangripelig. Dermed kan det også inngå i en humanitær argumentasjon, og som en del av Norges ”lange tradisjon for å bry oss om mennesker som lever i dyp fornedrelse” (Støre 2007b). Hvem unner vel ikke afghanerne ”skole, helse og andre grunnleggende tjenester” (Stoltenberg 2007b)? Det er en slik retorisk uangripelighet som kjennetegner det Loga (2003) kaller for ”godhetsdiskursen”. Den retoriske appellen er den samme: den har en sosial

funksjon som oppfordrer til handling, til å utvise godhet og til å bry oss (Loga 2003:65-67). Motivasjonsargument til Støre (2007b) har en emosjonell appell til normer og verdier som vi har ikke bare hver enkelt av oss, men Norge som sådan. Vi som nasjon har en historie for å bry oss, og derfor bidrar vi til utvikling. Og når utviklingen tallfestes i hvor mange flere jenter som går på skole og hvor mange flere som har tilgang på helsetilbud, kan de ”krigsliknende handlingene” legitimeres på humanitært grunnlag.

Når soldater blir drept, følger retorikken et fast mønster: kondolanse, erkjennelse av risiko, FN-mandat som legitimering og anerkjennelse av innsats og profesjonalitet hos soldatene. I det umiddelbare kjølvannet av episodene kan det se ut som om sikkerhetspolitikken og terrorfaren kommer i forgrunnen. Det er samtidig tydelig hvor godt utviklings- og fredsretorikken står seg. Allerede i en pressemelding fra Statsministerens kontor, etter at en soldat blir drept og en annen såret, viser det seg: statsministeren uttrykker sin dypeste medfølelse til de etterlattes familier, og ”til de to soldatenes kolleger som arbeider for fred og stabilitet i Afghanistan” (SMK 2007a).

Også i perioden omtalt som ”problemfasen” (Lurås 2009a:7), blir positiv utvikling viktig som legitimering av militærmakt: ”Er det noen som tror at fem millioner flyktninger ville vendt hjem om de ikke trodde at utviklingen gikk i riktig retning?” (Strøm-Erichsen 2008b). Den indirekte påstanden om at ting går i riktig retning hjemles i de fem millioner flyktningenes tro på at det gjør nettopp det. Dette gir påstanden troverdig belegg. Eksempelet kan tolkes som et autoritetsargument, ettersom det er en måte å bringe ”en fremmed autoritet inn i saken på” (Andersen 2000:152). I dette tilfellet er det fem millioner flyktninger. Det retoriske spørsmålet virker aktiviserende fordi det oppmuntret til at tilhørerne selv tenker gjennom svaret. Det bidrar også til å skape en fellesskapsfølelse mellom taler og tilhører (Kjeldsen 2013:207). Det fremstår på den måten som at forsvarsministerens hensikter ikke avviker fra de som hun antas å dele med tilhørerne. Måten spørsmålet stilles på, slik at svaret fremstår som innlysende og selvsagt, virker motiverende: det er ikke forsvarsministeren selv som tror at utviklingen går i riktig retning, det er fem millioner hjemvendte flyktninger.

I 2009 publiseres det mange innlegg som svar på både kritikk og aktuelle problemstillinger om Norges engasjement i Afghanistan. Det er nå en helt klar erkjennelse av at norske soldater er i Afghanistan (også) for å kjempe en kamp, ikke bare ”hjelpenødstedte mennesker til et bedre liv” (Strøm-Erichsen 2007c), ”skape et større, varig rom for afghansk politisk

forsoning og for utvikling” (Strøm-Erichsen 2007b), eller ”støtte oppbyggingen av et nytt politisk system og gjenreise det afghanske samfunnet” (FD 2007). Det er også klart at ISAF-styrkene er part i en konflikt (Strøm-Erichsen 2009b), til forskjell fra Forsvarsdepartementets påstand i 2005 (se FD 2005).

Det er en tydelig henvisning til det moralsk riktige ved engasjementet: ”vi gjør det riktige – til beste for det afghanske folk” (Strøm-Erichsen 2009b). Det viser at myndighetene er klar over at det finner sted kamper, men står likevel fast på at det er til det beste for befolkningen i Afghanistan. Dermed endres ikke de gode intensjonene og målene, selv om soldatene faktisk deltar i offensiver. Slik det kommer til uttrykk er det altså de sivile i Afghanistan som ”når alt kommer til alt” er grunnen til at ”vi er der” (Strøm-Erichsen 2009a). Uttalelsene bekrefter det etiske ved engasjementet, den moralske forpliktelsen.

Strøm-Erichsens respons på den sivile afghaneren som blir drept av norske soldater, skiller seg naturlig nok litt ut, men også her er hjelpen de norske styrkene gir, viktig. Til tross for at motorsykkelkjørende menn som ikke stopper på signal risikerer å bli skutt og drept, understreker hun at ”[n]orske styrker gjør en formidabel innsats for å hjelpe afghanerne med å skape sikkerhet i sitt eget land” (Strøm-Erichsen 2009c). Hun understreker også at reglene ser ut til å ha blitt fulgt, beroliger med at det ser ut som om ”soldatene gjorde det de skulle” og signaliserer dermed at det er det viktigste i den saken. Det viser også at de har eller er i ferd med å undersøke om regelverket ble fulgt, noe som er tillitsvekkende. Fokuset rettes bort fra hendelsen (at en sivil mann er drept), og over på de norske soldatenes innsats og profesjonalitet. At soldatene ofte får ”positiv omtale fra allierte lands ledere” (Strøm-Erichsen 2009c) fremstår som et kvalitetsstempel i seg selv, og viser at soldatene har godt omdømme. Dette er også en observasjon forsvarsministeren har gjort selv, for hun har besøkt de norske styrkene i Afghanistan ni ganger og har med egne øyne sett den innsatsen og kunnskapen de utviser. På den måten undergraver hun eventuelle påstander om at hun ikke vet hva som foregår i Afghanistan, og styrker sitt etos som troverdig og ikke som et talerør for andres omtale. Ved å fremheve soldatenes profesjonalitet og kunnskap, og rose deres innsats, skal det ikke levnes noen tvil om soldatenes hensikter. De er hederlige og hjelper afghanerne og det er lite sannsynlig at de tyr til overdreven maktbruk. Dessuten hjemles legitimiteten i at ”norske styrker er i Afghanistan etter ønske fra afghanske myndigheter, FN og NATO” (Strøm-Erichsen 2009c), noe som viser at hendelsen ikke har påvirket myndighetenes, FNs eller NATOs ønske om at vi er der.

Når forsvarsministeren sier at hun tror at ”vårt engasjement i Afghanistan er viktig og riktig. Håpet i øynene til små skolejenter er i grunnen svar nok” (Strøm-Erichsen 2009g), viser det en annen tilnærming enn å ”sette grenser for det onde”, slik Bondevik (2002a) uttrykte seg. Det er sterke patoselementer som spiller på empati med små skolejenter, og som gir soldatene en rolle som håpets fanebærere. Både forsvarsministeren og statssekretær Eide (2009) styrker sine etos ved å henvise til personlige overbevisninger om hva som er viktig og riktig. På den måten vises en etisk kredibilitet som er nødvendig for å bygge tillit hos publikum (Charteris-Black 2014:9). Det viser også til en annen moralsk forpliktelse enn den Strøm-Erichsens forgjenger tok til orde for, som var en moralsk forpliktelse overfor ”våre allierte” (Devold 2005a), til å ”kjempe mot terrorismen og dele byrdene med andre land i koalisjonen” (Devold 2002b).

Stortingsvalget kan ha vært en faktor for viljen til å argumentere for norsk Afghanistan-engasjement i større grad. I problemfasen er det også en tydelig økning i kritikk og skepsis, etter antall avisinnlegg å dømme. Medieoppmerksomheten mot Afghanistan økte også, etter en periode mellom 2002 og 2007 der medieoppmerksomheten var lav (Lurås 2009a:7). En stadig økende oppmerksomhet om situasjonen i Afghanistan, økning i tropper, økte tapstall og president Obamas egne fokus (Lurås 2009b:24), kan også ha vært årsaker til hyppigheten i omtalen fra myndighetenes side. Innlemmingen av den urolige provinsen Ghowmach i det ”norske” området i 2009, kan ha bidratt til ”å skjerpe konfliktnivået og fremprovosere kamper” (Dagsavisen 2013).

Til tross for at tilslutning til NATO var stor blant norske velgere i 2008, mente én av tre velgere at norske styrker burde trekke seg ut av Afghanistan (Narud, Hveem og Høyland 2010:350), og ”flertallet av velgerne er motstandere av USAs kamp mot terror” (ibid:345). Med tanke på velgernes støtte til NATO, men motstand mot USAs kamp mot terror, kan det ha vært hensiktsmessig å vri argumentasjonen bort fra terroristbekjempelse og over på FN-mandat med mål om utvikling. Til tross for at utenriks- og sikkerhetspolitikk ikke var et viktig tema i valgkampen i 2009 (Karlsen og Aardal 2011), viste Narud, Hveem og Høylands (2011) analyser at mange velgere var opptatt av tema, selv om det ”glimrer med sitt fravær i valgkampen” (ibid:360). Selv om det kan ha skyldtes manglende interesse fra politikernes side til å sette det på agendaen (ibid), kom kritikken mot engasjementet primært fra andre samfunnsaktører og –debattanter, ikke den politiske opposisjonen. Det kan derfor være grunn

til å tro at de velgerne som mente norske styrker burde trekke seg ut av Afghanistan, ikke nødvendigvis trodde at et regjeringsskifte ville øke sjansene for at det skulle skje.

I denne perioden økes urolighetene og de alvorlige situasjonene som fordrer retoriske reaksjoner. Bruk av strategisk *topoi* kan gi taleren en argumentasjonsstrategi, som sier at det kan oppstå både gode og dårlige følger av samme ting. Selv om det ikke kan tilbakevises at det også skjer negative ting, kan de positive veie opp for det (Andersen 2000:156). forsvarsministerens eksemplifisering med ting som utgjør en ”synlig fremgang” sannsynliggjør kontrafaktiske antakelser om at det er ”ting som ikke kunne skjedd om vi ikke var der” (Strøm-Erichsen 2009d), spesielt i lys av hennes forgjengers beskrivelse av Taliban som ”terroristiske, brutale og kvinneundertrykkende” (Devold 2002b). Det virker derfor sannsynlig at flere jenter på skolebenken og lavere barnedødelighet ”ikke kunne skjedd om vi ikke var der”.

En slik argumentasjonsstrategi viser Støre (2010d) også i sitt innlegg ”Håp – tross alt!”. Utenriksministeren framstår som virkelighetsorientert ved å beskrive både negative og positive ting i detalj. Det er rimelig å anta at det etter så dramatiske hendelser er avgjørende å vise at det faktisk er alvorlige utfordringer de norske styrkene står overfor i Afghanistan. Men, slik tittelen på innlegget viser, er ikke alt grått, det er også mulig å spore en positiv utvikling og ”spirer av håp”. Det at Støre belyser det som faktisk ikke går så bra, styrker hans troverdighet. Han fremstår som en som ikke har noe å skjule, eller ønsker å bortforklare noe. Hans beskrivelse av situasjonen fremstår balansert, og han baserer seg på førstehånds informasjon fra soldatene som ”forteller om virkeligheten nedenfra”. Ved å avslutte innlegget med de positive fremskrittene som gjøres, er det likevel det som fester seg i hukommelsen. Det er utviklingsnarrativet som er hovedbudskapet og det Støre ønsker tilslutning til.

Ved å rette emosjonelle appeller til tilhøreren, kan avsenderen bedre lykkes med å overbevise, og en av måtene det kan gjøres på er å knytte omstendighetene til noe tilsynelatende riktig (Kjeldsen 2013:308). Det ”har mer å gjøre med hvor pålitelig, troverdig og sannsynlig en beretning fremstår” (ibid). Ved å vekke en følelse påvirkes og fremkalles vurderinger (Kjeldsen 2013:312), og er heller ikke løsrevet fra viljen. En forståelse av viljen som en avledning av følelsen, kan forsås slik: ”At ville er identisk med at føle. Hvis min medlidenhet er vakt, giver det ingen mening at jeg ikke vil hjelpe” (Lindhardt 2001:87). På den måten kan en følelse av for eksempel medlidenhet være viktig for å overbevise.

Beretningen Støre presenterer er både pålitelig, troverdig og sannsynlig, fordi den forteller noe om soldatenes egne erfaringer. Og der disse beretningene knyttes til et konkret resultat av norsk bistand, som igjen bidrar til ”spirer av håp”, kan beretningen tolkes argumentativ ettersom den fremkaller en følelse av at engasjementet faktisk fører til noe godt. Det blir vanskelig å argumenteres imot å gi mennesker håp, i tillegg til at leserens lydhørhet overfor problemene økes dersom det gis grunn til å tro at det er mulig å ”imøtegå problemet” (Kjeldsen 2013:86). Patosappellen er også sterk i statsministerens 17.mai tale til de norske soldatene i Afghanistan:

Dere har valgt å reise ut for å forsvare de verdier samfunnet der hjemme bygger på. For å legge grunnlaget for at afghanske barn en dag skal få føle den samme glede norske skolebarn føler i dag (Stoltenberg 2010b).

Det skapes en identifikasjon med afghanske barn og knytter dem til norske barn og den gleden de føler ved å gå på skolen. Det vekkes en følelse som kan påvirke holdningen og vurderingen av at engasjementet er etisk riktig og solidarisk.

5.4.4 Forsterkning av en posisjon i perioden

Engasjementet i Afghanistan har i løpet av denne perioden blitt en etablert del av norsk utenrikspolitikk. Det kan derfor være nærliggende å se på argumentene som en ”forsterkning av en posisjon (som) skjer når mennesker styrkes i de holdninger, overbevisninger eller verdier de allerede har” (Kjeldsen 2013:325). Valgundersøkelser har vist at norske velgeres tilslutning til norsk medlemskap i NATO var ”overveldende” i 2008. Ikke like overveldende, men likevel et klart flertall var også positive til å beholde de norske styrkene i Afghanistan (Narud, Hveem og Høyland 2010:349-350). Så til tross for at opinionen gikk i ”en mer skeptisk retning” (ibid:351), tyder det på at det er en allerede etablert holdning som må forsvares. Det er rimelig å anta at eksemplifisering av at ting går i riktig retning i Afghanistan, samt en henvisning til solidaritet med det afghanske folk, er viktig i så måte.

Kritikken som oppstår rettes først og fremst fra samfunnsdebattanter, ikke den politiske opposisjonen. Det er grunn til å tro at det er en politisk konsensus rundt norsk engasjement, noe som gjør det mindre nødvendig å overbevise om å innta et standpunkt i saken. Men kritikk og situasjoner som utfordrer narrativet må møtes og begrunnes fordi ”vi blir ikke overbevist en gang for alle, våre posisjoner kan hele tiden endres, og derfor er forsterkning viktig” (Kjeldsen 2013:325).

5.5 Oppsummering: fra forsvarskrig til utviklingsprosjekt

Det er en tydelig humanitær linje den rød-grønne regjeringen legger seg på. Den vektlegger, i likhet med sin forgjenger, å legitimere norsk deltakelse med vedtak i FNs Sikkerhetsråd, NATO-allianse og invitasjon fra den afghanske regjeringen. I tillegg vises det til et moralsk ansvar overfor den afghanske befolkningen, til forskjell fra USA-lojaliteten og ansvaret overfor de allierte som var i fokus fra 2001 til 2005. Dette var mulig ettersom norske soldater ikke fornyet engasjementet i OEF, og gjorde det lettere å skyve utviklingsnarrativet i forgrunnen, på bekostning av terroristbekjempelse. Engasjementet i Afghanistan baserer seg på en vekselvirkning: sikkerhet og stabilitet er forutsetningen for utvikling og fred, utvikling er forutsetningen for varig sikkerhet. Dette er argumentasjonens andre store vendepunkt. Vi er ikke i Afghanistan for primært å hegne om vår egen sikkerhet, men for å sikre en positiv utvikling for den afghanske befolkningen og det afghanske samfunnet, samtidig som det portretteres som en del av strategien for å hindre at landet igjen skal bli et fristed/oppmarsjområde/arnested for internasjonal terrorisme.

Det oppstår utover i perioden hendelser som setter utviklingsnarrativet under press, som offensiver, økt opprørsaktivitet, flere drepte soldater, og en drept sivilist. Disse situasjonene endrer den retoriske responsen. Terrorfaren, risiko og bekjempelse av terrorisme kommer fram i lyset igjen, og listes som en førsteprioritet i engasjementet. Dette kan ses som en kontrast til forsvarsministerens presisering om at ISAFs mandat ikke omfattet anti-terror operasjoner (Strøm-Erichsen 2005b). Likevel er det fortsatt en tydelig utviklingsretorikk å spore. Myndighetene slipper ikke utviklingsnarrativet, og det kan se ut som om det i stedet suppleres med en erkjennelse av at terroristbekjempelse også er en del av strategien.

Utvikling som målingsbarometer åpner for at alle endringer som utgjør en forbedring av samfunnet og de som bor der, kan tilskrives at utviklingen går i riktig retning. Derfor kan en positiv utvikling for afghanere og det afghanske samfunnet sies å ha funnet sted når man henviser til flere barn som går på skole, økt tilgang på rent vann og helsetjenester, bygging av veier og infrastruktur osv. Norske myndigheter bruker da også denne utviklingen som en moralsk begrunnelse for hvorfor det er riktig og viktig å være i Afghanistan. Som språklig virkemiddel er eksempelet ”avgjørende for argumentasjonens kvalitet og effekt” (Jørgensen,

Kock og Rørbech 1995:229). Et konkret eksempel kan tjene som en sannsynliggjøring av, eller illustrasjon på, en generell påstand (ibid:232). På den måten kan eksempelet understøtte belegg for at det er ”synlig fremgang” (Strøm-Erichsen 2008b), eller ”at det virkelig finnes spirer av håp” (Støre 2010d), og påstanden om at ”vårt engasjement i Afghanistan er viktig og riktig” (Strøm-Erichsen 2009g).

I den såkalte ”problemfasen” oppstår det flere påtrengende problemer i Afghanistan og Norge som krever retoriske responser. Kritikk ble i stor grad møtt med både anerkjennelse av utfordringer, og en parallell insistering på at ting går i riktig retning. Eksemplifiseringen med skole, helsetjenester, veier og liknende skaper en identifikasjon og et felles topos som er avgjørende for å overbevise mottakerne. Viktigheten av skolegang og tilgang på helsetjenester og rent vann er verdier og behov vi deler som mennesker, det er ”fellesmenneskelige drivkrefter” (Jørgensen og Onsberg 2011:60). Ved å sitere soldatenes erfaringer og beretninger fra virkeligheten i Afghanistan styrkes troverdigheten i beretninger om fremgang og positiv utvikling. Konkretiseringen ved hjelp av eksempelbruk har den funksjonen at den skaper innlevelse. Jo mer konkrete eksempler, desto lettere er det å bli følelsesmessig involvert, og jo mer følelsesmessig involvert, desto større innlevelse (Gabrielsen og Christiansen 2010:100). Ved å øke innlevelsen kan mottakernes holdning om å ”stå ved” eller være solidariske med det afghanske folk, styrkes.

Enthymemet, altså ”slutningen” eller ”resonnementet”, i denne periodens argumentasjon innebærer at utvikling er noe bra, og at mennesker som opplever utvikling vil være fredeligere mennesker. Dette er en underforstått oppfatning, det baserer seg på en samforståelse (Andersen 2000:150) og danner det fellesmenneskelige topos som taler og mottaker deler. Det kommer bl.a. til uttrykk når det tas til orde for at en positiv utvikling er nødvendig for å unngå at Afghanistan igjen skal bli et fristed for internasjonal terrorisme (se Strøm-Erichsen 2009e og 2009g). Sånn sett kan en positiv utvikling ha den virkningen at verdens og vår trygghet styrkes.

Ettersom utvikling er et ord som kan forbindes med vekst, forbedring og modernitet og er verdier som vestlige samfunn er tuftet på, gir det god gjenklang hos mottakerne. Å ønske noen andre noe godt, kan være å ønske noen en positiv utvikling. Enthymemet har endret seg fra å bekjempe et onde til å skape en utvikling. Så til tross for at myndighetene er påpasselige med å belyse at FN fortsatt vurderer situasjonen i Afghanistan som en trussel mot

internasjonal fred og sikkerhet, er det ikke lenger en frykt eller bekymring hos mottakerne som argumentasjonen belager seg på. Terroranslagene kommer stadig på større avstand, og det råder ikke lenger noen umiddelbar følelse av frykt og forferdelse i opinionen.

Argumentasjonen dreier mer inn på ønsket om, og den moralske forpliktelsen til, å hjelpe, bistå, støtte og bidra, til utvikling, sikkerhet og stabilitet.

6 Epilog: 2010-2013

Perioden fra slutten av 2010 markerer en overgang for det norske Afghanistan-engasjementet. På NATO-toppmøtet i Lisboa i november 2010 blir det bestemt at overføring av sikkerhetsansvaret til afghansk militær og politi blir hovedmålsettingen framover (se for eksempel Faremo 2010a). Fra 2009/2010 blir altså de offisielle målsettingene tydeligere, og det blir slått fast at en endelig exit ferdigstilles innen 2014 (Henriksen 2013:77).

Dermed endrer også argumentasjonen seg. Med uttrekking innen rekkevidde skiftes fokus fra hvorfor vi er i Afghanistan til hvorfor vi trekker oss ut av Afghanistan, og hva som er oppnådd. Vi er ikke lenger i landet for å vinne en kamp, men for å lære opp afghanske sikkerhetsstyrker til å ta kampen på egen hånd. Dette hjemles i et ønske fra både ISAF sin side og afghanske myndigheter selv.

Argumentasjonen i perioden er tematisk inndelt: afghanerne må nå selv ta ansvar, målet om å forhindre at Afghanistan ble en base for internasjonal terrorisme er oppnådd, og dialog med Taliban. Når det nå tas til orde for å trekke norske styrker ut av Afghanistan, minner myndighetene oss om hvorfor vi først engasjerte og hva utgangspunktet var, og på mange måter sluttet sirkelen. Det er riktig å overføre ansvaret til afghanerne nå, og Afghanistan er ikke lenger det oppmarsjområdet for terror som det var. For første gang tas det til orde for dialog med Taliban. Til tross for at det i alle periodene har blitt poengtert at det ikke finnes noen militær løsning i Afghanistan, kun en politisk, har det ikke tidligere vært noe tema å bringe Taliban til forhandlingsbordet. Retorisk går tonen nå mer i retning av at vi har tatt vårt ansvar, nå må afghanerne ta sitt. Dialog med Taliban kan ses i lys av rettferdig krig teori, der den stridende motparten anerkjennes som nettopp det, og ikke anses som kriminelle eller ondskap.

6.1 Afghanerne må selv ta ansvar

Allerede i 2007 var det snakk om å ”afghanisere Afghanistan”, og å hjelpe afghanerne til å bli ”selvhjulpne” (Strøm-Erichsen og Storberget 2007; Støre 2007a), og ”få kontroll over egen utvikling” (Støre 2007b). I forkant av presidentvalget i 2009 var fokus på ”afghansk eierskap” (Strøm-Erichsen 2009d) og ”å trene afghanske sikkerhetsstyrker” (Strøm-Erichsen 2009f), og siden har det i stor grad dreid seg om å lære opp lokale sikkerhetsstyrker, politi og

forsvar til å ta vare på sikkerhet i eget land. Fortsatt er det primært for den afghanske befolkningens trygghet at vi er der: ”Vår oppgave er å jobbe for økt trygghet for afghanerne” (Faremo 2010d).

I regjeringsplattformen for den rød-grønne regjeringen står det at den nye regjeringen vil ”...bidra til å bygge afghansk kapasitet til egen sikkerhet og utvikling” (Soria Moria 2009-2013:6). Regjeringen vil ”opprettholde det militære engasjementet”, men ser at det ”kan bli aktuelt med en gradvis militær nedtrapping av vårt militære engasjement” (Soria Moria 2009-2013:6), noe statssekretær Espen Barth Eide understreket i et innlegg: ”Norge ønsker ikke å være i Afghanistan en dag lenger enn nødvendig” (Eide 2010).

Hovedmålsettingen nå er ”å bidra til at afghanerne selv blir i stand til å være herrer i eget hus” (Faremo 2010b), og bli ”i stand til å ta ansvar for egen sikkerhet” (Faremo 2010a; Eide 2010). Men ikke bare på sikkerhetsområdet skal afghanerne overta ansvaret. En del av vårt ansvar er ”å hjelpe afghanske myndigheter til å ta ansvar for egen trygghet og utvikling” (Faremo 2010c), de er selv ”ansvarlig for sin egen utvikling” (Støre 2010c), og må selv ”skape fred og fremgang” (Støre 2010a), i tillegg til å ”ta ansvar for egen politikk” (Støre 2011c).

Statssekretær Roger Ingebrigtsen i Forsvarsdepartementet formulerte det slik i en kronikk: ”Vi er ikke i Afghanistan for å vinne en krig. Vi er der for å støtte afghanske myndigheter slik at de kan ta ansvar for sikkerheten i eget land” (Ingebrigtsen 2011). I tillegg til å fokusere på gjenoppbygging, sier han avslutningsvis at det ikke lenger er noe som kan ”vinnes”, men en ”konflikt som må løses” (Ingebrigtsen 2011).

6.1.1 Exit Afghanistan

I 2012 starter uttrekkingen av norske soldater: ”I Afghanistan har norske soldater bidratt siden 2001. 2012 blir året da vi starter nedtrappingen” (Stoltenberg 2012a).

Da norske Afghanistan-soldater returnerer til Norge i 2012 oppsummerer forsvarsminister Espen Barth Eide situasjonen i Afghanistan slik: ”Ting går ikke dårlig, men vi etterlater oss ikke noe paradis” (NRK 2012). Myndighetene vedgår at det ikke er en ”perfekt” sikkerhetssituasjon som er årsaken til uttrekking, men afghanske sikkerhetsstyrker er nå i

stand til å håndtere situasjonen selv (Larsen og Thorshaug 2013; Strøm-Erichsen 2013b). Forsvarsministeren minner om at ”Afghanistan var ikke noe drømmeland før vi gikk inn heller” (Strøm-Erichsen til Dagsavisen 2013).

I sin redegjørelse for Stortinget sa utenriksminister Espen Barth Eide at

Det er nå selve transisjonen skjer. Det er ikke hva vi gjorde isolert sett i 2008 eller i 2002 – eller i 2012 for den saks skyld – som er hovedpoenget med innsatsen. Det var å forberede afghanerne på å overta ansvaret selv, og det er akkurat den fasen vi nå har gått inn i (Eide 2013).

Argumentasjonen kretser ikke lenger rundt hvorfor det er viktig og riktig at vi er i Afghanistan, men hva som er oppnådd og derfor hvorfor det er viktig og riktig å trekke seg ut.

6.2 Tilbake til utgangspunktet, og oppdrag utført

Etter at uttrekking er annonsert minner myndighetene om hvorfor vi gikk inn i Afghanistan i utgangspunktet, nemlig for å ”bekjempe internasjonal terrorisme og for å forhindre at Afghanistan skulle vokse til en base for internasjonal terror” (Stoltenberg 2012a og 2012b), ”være et fristed for al Qaida og opptrening av terrorister” (Strøm-Erichsen 2012), være et ”utgangspunkt for internasjonal terrorisme” (Larsen og Thorshaug 2013), ”bli et arnested for internasjonal terrorisme” (Strøm-Erichsen 2013a), eller ”et oppmarsjområde for internasjonal terrorisme” (Strøm-Erichsen i Klassekampen 2012), samt ”å trygge landet mot internasjonale terrorister også i fremtiden” (Støre 2011a). ”Poenget er at vi dro til Afghanistan fordi det ikke var andre virkemidler som nådde fram” (Strøm-Erichsen 2012).

Når det opprinnelige målet trekkes fram, påpeker myndighetene at dette målet er nådd (Larsen og Thorshaug 2013; Strøm-Erichsen til Klassekampen 2012 og Dagsavisen 2013; Støre 2011a), og at ”det oppdraget er utført” (Strøm-Erichsen 2012). I tillegg understrekes det at ”vår militære innsats (har) hatt en effekt”: al-Qaida er ”nedkjempet”, afghanerne har blitt ”bistått” med ”å ivareta sikkerheten i eget land”, og de norske styrkene i Faryab klarte å ”opprettholde relativ stabilitet” (Strøm-Erichsen 2013a).

FN utgjør fortsatt en konstant, og et enstemmig vedtak i Sikkerhetsrådet legitimerte

terrorbekjempelse som det opprinnelige målet (Larsen og Thorshaug 2013; Strøm-Erichsen 2013a). Det er en tydelig dreining bort fra målet om utvikling og tilbake til utgangspunktet, bekjempelse av internasjonal terrorisme.

Til tross for tilbakeblikket på det som var utgangspunktet har det vært viktig for myndighetene å nyansere bildet og trekke fram positive utviklingstrekk, så utviklingsnarrativet er ikke blitt borte:

Det Afghanistan vi ser i dag er et ganske annet enn det som i sin tid var et oppmarsjområde for internasjonal terrorisme. På mange områder har landet gått i riktig retning: Sikkerhetsstyrkene er langt mer robuste, og det er bygget infrastruktur, skoler og helseinstitusjoner (Strøm-Erichsen 2013c).

Jonas Gahr Støre vektlegger også de utviklingsmessige framskrittene: ”Vi bidrar til å bygge en stat. Vi bidrar til at barn får gå på skole. Vi bidrar til at jenter får gå på skole. Vi bidrar til utvikling” (Støre 2012b). Stoltenberg sier til Aftenposten at ”oppgaven med å kvitte oss med terrorisme har vi oppnådd”, men at ”Andre mål er det mer usikkerhet om – det gjelder i forhold til den sosiale og politiske utviklingen i Afghanistan” (Aftenposten 2012). Strøm-Erichsen erkjenner også utfordringene, og sier til samme avis: ”Men vi må aldri glemme hvorfor vi gikk inn. I 2001 var landet arnested for internasjonal terrorisme. Det er det ikke lenger” (Aftenposten 2012)

6.3 Dialog med Taliban

Slik Ingebrigtsen (2011) uttalte, er det ikke lenger noen kamp som skal vinnes i Afghanistan, men en konflikt som skal løses. At det ikke utelukkende er en militær løsning på utfordringene i landet, men også en politisk, har myndighetene påpekt fra 2001. Men fra 2010 er det ”nærmere en enighet i det internasjonale samfunnet om at en dialog med Taliban er nødvendig” (Eide 2011:275). Utenriksministeren tar til orde for at ”(d)et må finnes en politisk løsning som også omfatter Taliban” (Støre 2010c), og at det nå var økt bevissthet om dialogens betydning:

Dialog er ikke svakhet, ikke ettergivenhet eller føyelighet. Tvert imot: Det er å forhandle på et tydelig grunnlag, verdiforankret og gjennomtenkt – og fremfor alt: Fordi alternativet – som jeg ofte sier det – i de fleste tilfeller er dårlig (Støre 2010b).

I 2010 er dialog en del av løsningen: ”Det skal inviteres til dialog med de stridende partene, med sikte på både forsoning og reintegrering” (Eide 2010). I 2013 er norsk Afghanistan-politikk rettet inn mot en forsoningsprosess som inkluderer Taliban (UD 2013).

I et essay i Morgenbladet, under tittelen ”Et forsvar for dialog. Hvem bør vi snakke med i internasjonal politikk?”, skriver utenriksministeren at

Til tross for brutaliteten på hotell Serena i januar 2008, er jeg fortsatt overbevist om at det er nødvendig å oppfordre til direkte politiske samtaler mellom alle relevante politiske parter i Afghanistan. (...) Om man ikke finner gode løsninger gjennom dialog, finner man det i hvert fall ikke uten (Støre 2011b).

6.4 Retorikkanalyse: retoriske virkemidler i perioden

6.4.1 Afghanerne må selv ta ansvar

Det er ikke lenger snakk om at vi skal nå ”målene om at Afghanistan skal ha oppnådd en minstestandard i forhold til sikkerhet, demokrati og utvikling” (Strøm-Erichsen 2008b) før vi trekker styrkene ut. Etter at endelig uttrekking annonseres til utgangen av 2014, innebærer veien videre at afghanerne må ta ansvaret for den måloppnåelsen selv.

Når Eide sier: ”Det er ikke hva vi gjorde isolert sett i 2008 eller i 2002 – eller i 2012 for den saks skyld – som er hovedpoenget med innsatsen. Det var å forberede afghanerne på å overta ansvaret selv” (Eide 2013) kan det virke som om ”hovedpoenget med innsatsen” har vært ”å forberede afghanerne på å overta ansvaret selv” fra 2002 til snakkende stund, 2013. Enten det er å ”afghanisere” Afghanistan, sikre ”afghansk eierskap” eller bidra til at afghanerne selv blir i stand til å håndtere sikkerheten, er ansvar stikkordet. Det argumenteres for at det er i tråd med afghanernes eget ønske å trekke seg ut nå, de er modne og kapable til å overta ansvaret selv, vi har tatt ”vår del av ansvaret” (Faremo 2010c). Tonen har skiftet fra hjelp og bistand, til hjelp til selvhjelp. Det er interessant å merke seg at det ikke lenger er en moralsk forpliktelse overfor det afghanske folk å være i Afghanistan. Ansvaret er nå flyttet over på afghanerne selv.

6.4.2 Oppdrag utført

Argumentasjonen returnerer til målene som ble presentert i 2001 om å ”forhindre nye terroranslag” (Bondevik 2001b), og ”hindre nye angrep” (Devold 2002b), og er således et

tilbakeblikk på rettferdig krig argumentene om rett grunn og rett intensjon i første periode. Også en påminnelse om at militærmakt var en siste utvei, er tydelig: ”Poenget er at vi dro til Afghanistan fordi det ikke var andre virkemidler som nådde fram” (Strøm-Erichsen 2012). Som en del av argumentasjonen for hvorfor det nå er riktig å trekke seg ut, minner myndighetene sine tilhørere på hvorfor vi gikk inn i utgangspunktet. På den måten henledes tankene tilbake til 2001 og frykten for internasjonal terrorisme som var tydelig den gang.

6.4.3 Dialog med Taliban

Det er nærliggende å se utsagnet til Støre (2010b) som en direkte motvekt til ondskapsretorikken som oppsto i kjølvannet av 11.september 2001. Da var det verken snakk om dialog eller forsoning, og det rådet en stemning av at man ikke forhandlet med terrorister, samt at det var nødvendig å vise ”beslutsomhet og utholdenhet”, ”fasthet og samhold” (Bondevik 2001a), ettersom Taliban ”ikke har villet samarbeide” (Bondevik 2001b), de ble ”drevet tilbake” (Bondevik 2001c) og Afghanistan var ”blitt frigjort” (Devold 2002b). I 2007 begrunnet statsministeren ISAFs offensiver med at ”elementer” fra Taliban og al-Qaida ikke ønsket stabilitet og gjenoppbygging (Stoltenberg 2007b). I 2010 er det en erkjennelse at dialog inngår i ”en politisk løsning som også omfatter Taliban” (Støre 2010c).

Henvisningen til Serena hotell i Støres (2010b) innlegg gjør budskapet troverdig. Som en direkte berørt part i angrepet, styrker Støre sitt etos og sin troverdighet når han tar til orde for dialog. At han ”til tross for” det han opplevde mener at en dialog er rette veien å gå, antyder at det strider mot det man kunne forvente, og han fremstår som oppriktig og autentisk.

På mange måter er det en vridning mot anerkjennelse av motparten som en legitim motpart, slik det er beskrevet i rettferdig krig teorien (jf Walzer 2006:127). Ikke dermed sagt at motpartens standpunkter anerkjennes (Støre 2011b), men motparten aksepteres likevel som politisk part det må tas hensyn til. Det er ikke lenger verken kriminelle eller ”ondskapens vesen” som skal bekjempes.

6.5 Oppsummering: fra ”hvorfør vi er der” til ”hvorfør vi drar”

Generelt kan det spores en tydelig endring fra verdimeslige og eksistensielle argumenter i første periode, til en mer ”alminnelig” forsvarskrig og Norges sikkerhet i andre periode, til en utviklingsretorikk og en mer pragmatisk tilnærming med større humanitært fokus i tredje periode. I de to første periodene var det snakk om samhold, lojalitet til koalisjonen, våre allierte og ”vår alles kamp”, mens det mot slutten av Afghanistan-engasjementet, i tredje periode, var snakk om moralske forpliktelser til den afghanske befolkningen, det ”krevende oppdraget” og å skape ”rom for afghansk politisk forsoning og for utvikling” (Strøm-Erichsen 2007b). I siste periode tar myndighetene et tilbakeblikk på de opprinnelige målene, og minner mottakerne på utgangspunktet for ”hvorfør vi gikk inn i Afghanistan”. Målene om å bekjempe internasjonal terrorisme og forhindre at Afghanistan skulle bli et fristed for al-Qaida og andre terrorister, fremstilles som oppnådd.

Forpliktelsen ved et ”utvetydig” FN-mandat har ligget som en urokkelig hjemmel i all argumentasjon, men de uttalte målsettingene, foruten sikkerhet og stabilitet, har variert. Viktigheten av å understreke den sterke FN-lojaliteten viser en sterk autentisitet. En vesentlig del av det å skape et inntrykk av å være autentisk, er å ”fremstå konsistent både i situasjonen der og da og over tid” (Kjeldsen 2013:123). Dette har myndighetene vist ved å trekke fram FN-mandatet i nesten enhver, og svært ulike, sammenhenger der Afghanistan-engasjementet kommer opp, enten det er i avisinnlegg, offentlige taler eller kondolansepressemeldinger.

Myndighetene har gjennom hele perioden appellert til plikt- og ansvarsfølelsen hos mottakerne. Enten det har vært i den formelle argumentasjonen om våre forpliktelser gjennom NATO og FN, eller gjengjeldelse til USA, eller de moralske forpliktelsene ved å ”bistå en fattig stat, nedbrutt og utpint av kriger og overgrep” (Støre 2006a), og ”ved å stå ved det afghanske folk” (Støre 2008c). Når uttrekkingen skal begrunnes, er det bl.a. med at det nå er på tide at afghanerne tar det ansvaret seg, både for sikkerhet, trygghet og utvikling, fred og fremgang. Og når myndighetene oppsummerer hvilke mål som er oppnådd er det først og fremst det at Afghanistan ikke lenger er noe fristed for internasjonal terrorisme som trekkes fram.

7 Avslutning

Oppgavens problemstilling var: ”Hva slags argumentasjon har norske myndigheter brukt for å begrunne det norske engasjementet, og hvordan har de argumentert?”

For å kunne besvare dette har oppgaven hatt to formål: (1) en inndeling, eller kategorisering, av argumentasjonens substansielle innhold, og (2) en analyse av det språklige uttrykket i den retoriske praksisen, altså argumentasjonen. Oppgavens kronologiske oppdeling i fire perioder, har gjort det mulig å se på likheter og endringer i argumentasjonen fra 2001 til 2013.

I de første årene etter 11.september 2001 er det viktig å overbevise publikum om at det å foreta en handling, er rett. Det skal rettferdiggjøres at norske soldater sendes til Afghanistan for å delta i amerikanskledede operasjoner i ”kampen mot terror”. Utover tiåret skal det begrunnes at soldatene blir værende i Afghanistan, men for eksempel ikke sendes sørover i landet, og etter 2010 må det argumenteres hvorfor det er riktig og forsvarlig å trekke dem ut av Afghanistan. Når det gjelder innhold har terroristbekjempelse, lojalitet og selvforsvar blitt avløst av moralsk forpliktelse overfor det afghanske folket og utvikling og gjenoppbygging av det afghanske samfunnet (”utviklingsnarrativet”), alt hjemlet i ”et klart FN-mandat”. De siste fire årene har overføring av sikkerhetsansvar stått i sentrum, og ”målet om at Afghanistan ikke skal være et oppmarsjrområde for internasjonal terrorisme” kommuniseres som oppnådd.

7.1 Argumentasjonens innhold

Argumentasjonens innhold har i tidsspennet 2001-2013 dels vært preget av kontinuitet, dels vært svært sprikende. Noe av forklaringen på hvorfor deler av argumentasjonen ligger fast, mens andre deler endrer seg, ligger i den retoriske situasjonen, eller konteksten. Dynamikken mellom bestanddelene avsender (taler), mottaker og situasjon avgjør både innhold og hensiktsmessig språk. Derfor kan forskjellige situasjoner bidra til å underbygge eller utfordre argumentasjonen.

Den juridiske begrunnelsen for engasjementet i Afghanistan har gått som en rød tråd fra begynnelse til slutt. Forpliktelsene som FN-medlem har blitt vektlagt hele veien, men hva ”et

utvetydig mandat fra verdenssamfunnet” har blitt fylt med av målsettinger, har variert. Umiddelbart etter terrorangrepet 11.september 2001 figurerte det som en legitimering av militærmakt, og stadfestet USAs rett til selvforsvar. Etter hvert spilte FN som fredsorganisasjon en stadig større rolle, ble satt i sammenheng med en fredsargumentasjon. Forpliktelsen til fredsorganisasjonen FN er ikke en hvilken som helst forpliktelse, men bunner i en dyp selvforståelse av Norge som frednasjon. Utover tiåret ble mandatet fylt med mål om utvikling for det afghanske folk. NATO-alliansen utgjorde den andre delen av den juridiske argumentasjonen. Som medlem av forsvarsalliansen, ble det ansett som vesentlig å oppfylle de forpliktelsene en aktivering av artikkel 5 utløste, nemlig kollektivt selvforsvar. Det ble knyttet direkte opp mot Norges sikkerhet og forsvarsevne i en mulig fremtidig krigssituasjon.

Den første perioden bar også preg av en etisk argumentering for deltakelse i ”kampen mot terror”. Innholdsmessig appellerer den til det etiske ved kampen mot terror, og er innom alle seks kriterier for når det er moralsk å ta i bruk våpenmakt. Disse seks kriteriene utgjør jus ad bellum i rettferdig krig teori. Kriteriene har hatt som formål å sette noen moralske begrensninger for beslutningen om å gå til krig, og dersom kriteriene kan oppfylles, utgjør det et etisk grunnlag for våpenmakt. Å argumentere for rettferdigheten i krig, impliserer med andre ord at det er moralsk forsvarlig. Den eksistensielle argumentasjonen kommer til syne ved en fremstilling av terrorismen som en trussel mot våre demokratiske samfunn, grunnleggende verdier, frihet og menneskeverd. Bruken av ordet ondskap antyder at kampen er av eksistensiell betydning – den overgår både den juridiske og den etiske siden av begrunnelsen, og gjør det til et spørsmål om selve eksistensgrunnlaget.

Den andre perioden innledes med at krigshandlingene avsluttes og gjenoppbyggingen begynner. Fredsargumentasjonen kan dermed få større plass i rettferdiggjøringen av engasjementet, og som allerede nevnt kan FN-mandatet få plass også i den argumentasjonen. Bondevik 2 regjeringen tar til orde for en offensiv forsvarspolitik, med en reell terrortrussel som bakgrunn. Det er i Norges interesse å delta i kampen mot terror, nettopp fordi ”ingen land kan føle seg trygge” og trusselen fra terrorisme også gjelder oss. Argumentasjonen dreier seg bort fra et kollektivt selvforsvar og i retning av et noe mer konvensjonelt forsvar.

I den tredje perioden går Stoltenberg 2-regjeringens argumenter i en mer humanitær retning. Fokuset rettes mot det utviklingsprosjektet som er i ferd med å bygges i Afghanistan.

Beslutningen om å ikke videreføre OEF-bidraget og heller styrke ISAF-styrkene, underbygger argumentasjonen. Myndighetene viser at de satser på økonomisk humanitær støtte og ønsker ikke å sende norske soldater sørover i landet, ettersom det anses for å være mer opprør og direkte krigføring der. Dette støtter også den humanitære argumentasjonen. Men utover tiåret utfordres den argumentasjonen av de brutale realitetene i Afghanistan. I etterkant av kritiske episoder er det et tydeligere fokus på terroristbekjempelse, men i det store og hele fortøner det seg nærmest som små blaff, og utviklingsnarrativet står fast. En dreining bort fra forsvar av Norge, og mot et utviklingsprosjekt for Afghanistan, utgjør det andre store vendepunktet i argumentasjonen.

Når uttrekking blir et tema, endrer argumentasjonen seg fra påstanden om at vi skal være i Afghanistan, til en påstand om at det nå er på tide å dra hjem igjen. Myndighetene minner om hvorfor vi gikk inn i landet i 2001 og at det ikke lenger er noen base for internasjonal terrorisme. Dessuten må afghanerne nå ta ansvar for egne utvikling selv, både innen sikkerhet, politikk og fred. Derfor er det riktig å trekke seg ut.

7.2 Argumentasjonens uttrykk

Når det gjelder valg av ord, og disses form og uttrykk, er det klare patoselementer gjennom hele perioden. Dette er henvisning til følelser, og knyttes til både opplevelsen av trussel og frykt, men også fasthet og kampvilje i første halvdel av tiåret, og mer til en moralsk forpliktelse eller et moralsk ansvar fra 2005. Der det under Bondevik-regjeringen var klare henvisninger til vårt ansvar som USA-alliert, og det at vi sto i gjeld til USA, var det under Stoltenberg-regjeringen et ansvar overfor den afghanske befolkningen som sto i fokus.

Henvisningene til følelser kan påvirke mottakeren til å bli overbevist basert på holdninger og idealer, verdier og normer, med et ønske om å mane til handling, eller retttere sagt, et ønske om ”godkjenning” av at det handles. Fryktappellen kan utløse en selvoppholdelsesdrift, som gjør det lettere å nå fram med et budskap om å gå til kamp for å forsvare det som forsvares skal. Ved å ytre personlig bekymring over hva terrorisme kan føre til av forferdeligheter, og sannsynliggjøre et skrekksenario med masseødeleggelsesvåpen i terroristenes hender, kan en slik følelse vekkes. Detaljerte beskrivelser av Talibans brutalitet kan vekke følelser av avsky og gi ”drahjelp” til påstanden om at regimet bør bort. Å fastslå at Afghanistan er blitt frigjort

underbygges også av en slik eksemplifisering, og appellerer samtidig til en dypt forankret verdi hos publikum.

Den emosjonelle appellen som brukes i tredje periode er annerledes. Den henviser til følelser av sympati og medfølelse, det å bry seg og hjelpe (den afghanske befolkningen). Ikke bare har det en smigrende effekt når det settes inn i en nasjonalhistorisk sammenheng, men det fremstilles også som et moralsk ansvar. Et ansvar vi har, som et empatisk folk med tradisjon for å bry oss, overfor det afghanske folk. At det vedgår vår egen sikkerhet fremstår heller som sekundært og underordnet.

En annen appellform som brukes for å overbevise, er etos. Å bygge og styrke sin troverdighet og karakter i mottakernes øyne, er avgjørende for å vinne tilslutning. Dette har blitt gjort ved å vise seg personlig overbevist om noe, som Bondevik gjorde i 2001 og som Eide gjorde i 2009. Hva de var overbeviste om, var ulikt, men begge begrunnet et standpunkt med en dyp personlig tro. Som henholdsvis statsminister og statssekretær er det grunn til å anta at deres allerede etablerte etos var sterke, og da kan en slik henvisning virke overbevisende. Den gjennomgående legitimeringen i FN og folkeretten kan også tolkes som en etosappell, på grunn av den historisk sterke posisjonen FN har i norsk utenrikspolitikk. En sterk satsing på FN kan tolkes nærmest som et "alibi" for Norges fredsengasjement.

Som analysen min viser, har den påstanden som myndighetene til enhver tid har søkt om tilslutning til, nemlig at vi skal delta i engasjementet i Afghanistan, endret belegg (innhold) og appell gjennom hele perioden. Enten det har vært en eksistensiell kamp med sterke fryktappeller, eller et utviklingsprosjekt med sterke medfølelsesappeller, har de ønsket å overbevise om samme ting: norske militære styrker i Afghanistan er nødvendig. Og det eneste som har forblitt uendret er "et klart FN-mandat".

Litteraturliste

Aardal, Bernt (2007): "Kapittel 2: Saker og standpunkter", i Bernt Aardal (red.): *Norske velgere. En studie av stortingsvalget 2005*. Oslo: Damm.

ABC nyheter (2007): "Norske styrker i harde kamper i Afghanistan", nyhet, 5.november
<http://www.abcnyheter.no/verden/071105/norske-styrker-i-harde-kamper-i-afghanistan>
(besøkt 29.01.14).

Aftenposten (2006a): "Sender ikke styrker til Afghanistan", nyhet, 18.oktober
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/Sender-ikke-styrker-brtil-Afghanistan-6431063.html> (besøkt 6.11.13).

Aftenposten (2006b): "SV triumferer ikke", nyhet, 18.oktober.
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/SV-triumferer-ikke-6431061.html>

Aftenposten (2007): "Ber om norske soldater i Sør-Afghanistan", nyhet, 29.august
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1963041.ece> (besøkt 6.11.13).

Aftenposten (2008): "Lenge til neste norske offensiv i Afghanistan", nyhet, 28.mai
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Lenge-til-neste-norske-offensiv-i-Afghanistan-6564990.html#.Uylqv9y-hyc> (besøkt 19.03.14).

Aftenposten (2012): "Stoltenberg: - Usikkert om vi har lykket i å forbedre den sosiale utviklingen i Afghanistan", nyhet, 5.oktober
<http://www.aftenposten.no/nyheter/Stoltenberg---Usikkert-om-vi-har-lykkes-i-a-forbedre-den-sosiale-utviklingen-i-Afghanistan-7009735.html#.U3CePF4iGRE> (besøkt 12.5.14).

Aftenposten (2013): "Norge i Afghanistan" Multimediareportasje.
<http://mm.aftenposten.no/projects/afghanistan/> (besøkt 17.10.13).

Andersen, Øivind (2000): *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget.

BA (2004): "Tok farvel med Tommy (29)", nyhet, 24.mai.
<http://www.ba.no/nyheter/Utenriks/Irak-konflikten/article1124112.ece> (besøkt 27.01.14).

Bitzer, Lloyd (1997): "Den retoriske situation", i *Rhetorica Scandinavica*, nr.3/september 1997, s. 9-17.

Bondevik, Kjell Magne (2001a): "Regjeringens tiltredelseserklæring". Stortinget, 23.oktober
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=225> (besøkt 14.11.13).

Bondevik, Kjell Magne (2001b): "Etter terrorangrepene på USA". Redegjørelse for Stortinget 8.november
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1162> (besøkt 7.12.12).

Bondevik, Kjell Magne (2001c): "Fremgang i kampen mot terror", artikkel i Aftenposten 15.november

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2001/framgang_i_kampen_mot_terror,_artikkel.html?id=265253 (besøkt 12.12.12).

Bondevik, Kjell Magne (2001d): Debatt om redegjørelsen om situasjonen etter terrorangrepene mot USA, Stortinget 15.november
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2001/debatt_om_redegjorelsen_om_situasjonen.html?id=265245 (besøkt 12.12.12).

Bondevik, Kjell Magne (2001e): "Sammen for freden", artikkel i Dagsavisen, 24.desember
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2001/sammen_for_freden_-_artikkel_i_dagsavisen.html?id=265317 (besøkt 12.12.12).

Bondevik, Kjell Magne (2002a): "Nyttårstale". 1.januar
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=420> (besøkt 7.12.12).

Bondevik, Kjell Magne (2002b): "Norge er i krig mot internasjonal terror", leserinnlegg i Vårt Land, 2.oktober.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2002/norge_er_i_krig_mot_internasjon.html?regj_oss=1&id=266389 (besøkt 16.5.14).

Bondevik, Kjell Magne (2002c): "Innlegg i trontaledebatten", 10.oktober.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2002/innlegg_i_trontaledebatten.html?id=266411 (besøkt 21.11.13).

Bondevik, Kjell Magne (2003a): "Nyttårstale". 1.januar
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1181> (besøkt 13.12.12).

Bondevik, Kjell Magne (2003b): "Irak – krig eller fred?" artikkel i Vårt Land, 1.februar.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2003/irak_-_krig_eller_fred_artikkel.html?regj_oss=1&id=266699 (besøkt 16.5.14).

Bondevik, Kjell Magne (2003c): "La oss satse på FN", Stortinget, 20.februar.
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1182> (besøkt 15.01.14).

Bondevik, Kjell Magne (2003d): "Redegjørelse for Stortinget om Irak-spørsmålet", 21.mars.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2003/statsministerens_redegjorelse_for.html?id=266882 (besøkt 21.11.13).

Bondevik, Kjell Magne (2003e): "De store steinene", landsmøtetale, Lillestrøm, 10.mai
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=2281> (besøkt 02.12.13).

Bondevik, Kjell Magne (2004a): "Nyttårstale". 1.januar

<http://virksommeord.uib.no/taler?id=421> (besøkt 13.12.12.)

Bondevik, Kjell Magne (2004b): ”Verdier i internasjonal politikk”, Bergenskonferansen, 25.januar
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2004/bergenskonferansen_2004.html?regj_oss=2&id=268003 (besøkt 8.5.14).

Bondevik, Kjell Magne (2004c): 1. Mai tale.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2004/statsministerens_1-mai-tale.html?id=268526 (besøkt 21.11.13).

Bondevik, Kjell Magne (2005a): ”Nyttårstale” 1.januar
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=422> (besøkt 13.12.12).

Bondevik, Kjell Magne (2005b): ”Etterspørsel etter godhet”, 1.mai.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2005/tale_pa_1-mai-arrangement.html?id=269709 (besøkt 21.11.13).

Bondevik, Kjell Magne (2005c): ”Krf leverer!”, Krfs strategikonferanse, 12.august.
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1083> (besøkt 02.12.13).

Bøe-Hansen, Ola (2013): ”Kapittel 2: Narrativets rolle i den nasjonale strategien”, i Strategisk suksess? Norsk maktbruk i Afghanistan og Libya. Oslo: Universitetsforlaget.

Bøifot, Erik (2007): ”Det norske militære engasjementet i Afghanistan – idealisme eller egeninteresse?”. Masteroppgave, Forsvarets stabsskole.

Charteris-Black, Johnathan (2004): Corpus approaches to critical metaphor analysis. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Charteris-Black, Johnathan (2011): Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Charteris-Black, Johnathan (2014): Analysing Political Speeches: rhetoric, discourse and metaphor. New York: Palgrave Macmillan.

Dagbladet (2001): ”Forlanger bombestans”, 5.november
<http://www.dagbladet.no/kultur/2001/11/05/293061.html> (besøkt 05.12.13).

Dagbladet (2007): ”Er Norge i krig?”, 13.november
<http://www.dagbladet.no/magasinet/2007/11/12/518013.html> (besøkt 22.10.13).

Dagbladet (2010): ”Fire norske soldater drept av veibombe”, 27.juni
<http://www.dagbladet.no/2010/06/27/nyheter/utenriks/afghanistan/12325419/> (besøkt 04.03.14).

Dagsavisen (2013): ”- Hovedmålet nådd i Afghanistan”, nyhet, 13.mai

http://www.dagsavisen.no/verden/hovedmalet-nadd-i-afghanistan/#cxrecs_s (besøkt 27.02.14).

Devold, Kristin Krohn (2002a): "Regjeringens forsvarspolitiske utfordringer og prioriteringer". 7.januar.
http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2002/2002-01-07-FMIN.html (besøkt 1.12.12).

Devold, Kristin Krohn (2002b): "Den langvarige krigen", kronikk i VG, 11.september 2002.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/fd/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2002/den_langvarige_krigen.html?id=265715 (besøkt 12.12.12).

Devold, Kristin Krohn (2003): "Hva vi vil og hvor vi skal: mål og prioriteringer for forsvarspolitikken i 2003", foredrag i OMS, 6. januar.
http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2003/2003-01-06-FMIN.html (besøkt 21.01.14).

Devold, Kristin Krohn (2004): "Fra snuoperasjon til transformasjon". Foredrag i OMS, 5.januar
http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2004/2004-01-05-FMIN.html (besøkt 1.12.12).

Devold, Kristin Krohn (2005a): "Vilje til å endre – evne til å forsvare", foredrag i OMS, 10.januar
http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2005/2005-01-10%20FMIN.html (besøkt 1.12.12).

Devold, Kristin Krohn (2005b): "Usikkerhet med rød-grønn regjering", artikkel i VG, 21.juli.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/fd/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2005/usikkerhet_med_rod-gronn_regjering.html?id=269281 (besøkt 21.11.13).

Dyndal, Gjert Lage (2012): "Strategiutviklingen i Afghanistan", i Gjert Lage Dyndal og Torbjørn L. Knutsen (red.): *Exit Afghanistan*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eide, Espen Barth (2009): "Intet 'daukjøtt' i Afghanistan", Dagens Næringsliv, 20.august 2009.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/politisk_ledelse/statssekretaer_espen_barth_eide/2009/intet-daukjott-i-afghanistan.html?id=574119 (besøkt 7.12.12).

Eide, Espen Barth (2010): "Vil støtte og styrke Afghanistan", kronikk i Dag og Tid, 5.februar
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2010/vil-stotte-og-styrke-afghanistan-.html?regj_oss=2&id=592762 (besøkt 04.03.14).

Eide, Kai (2011): *Høyt spill om Afghanistan*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Eide, Espen Barth (2013): "Om en gjennomgang av Norges engasjement i Afghanistan", Stortinget, 14.mai
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2013/afghanistan_gjennomgang.html?regj_oss=1&id=727152 (besøkt 21.03.14).

Elfstrom, Gerard (2011): "The Rhetoric of Democracy", i Alexander G. Nikolaev (red.): *Ethical Issues in International Communications*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Fairclough, Isabela, og Norman Fairclough (2012): *Critical Discourse Analysis*. London: Routledge.

Faremo, Grete (2010a): "2011 – et år for endring i Afghanistan", kronikk i Dagbladet, 11.mai
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2010/2011--et-ar-for-endring-i-afghanistan.html?regj_oss=6&id=604390 (besøkt 20.03.14).

Faremo, Grete (2010b): "Den viktige innsatsen i Afghanistan", kronikk i Nordlys 14.mai
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/taler-og-artikler-av-forsvarsminister-gr/2010/Den-viktige-innsatsen-i-Afghanistan.html?id=604899 (besøkt 7.12.12).

Faremo, Grete (2010c): "Derfor er vi i Afghanistan", kronikk i Nordlys, 6.juli 2010.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/taler-og-artikler-av-forsvarsminister-gr/2010/derfor-er-vi-i-afghanistan.html?id=610862 (besøkt 7.12.12).

Faremo, Grete (2010d): "- Vi er i Afghanistan for å bidra til å skape fred", 1.november.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2010/prt-16.html?regj_oss=1&id=622341 (besøkt 04.03.14).

FD (Forsvarsdepartementet) (2001): "Norsk støtte til USA", pressemelding, 14.september.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/fd/Nyheter-og-pressemeldinger/2001/norsk_stotte_til_usa.html?id=244869 (besøkt 19.12.13).

FD (2005): "- Ikke straffbart at norske soldater medvirker til arrestasjoner i Afghanistan", pressemelding, 8.desember.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2005/--ikke-straffbart-at-norske-soldater-med.html?id=103274> (besøkt 04.02.14).

FD (2007): "Forsvarsministeren bekymret over sivile tap i Afghanistan", pressemelding, 24.juni
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2007/forsvarsministeren-bekymret-over-sivile-.html?regj_oss=1&id=473750 (besøkt 13.03.14).

Flatseth, Merethe (2003): "Metaforenes makt", i Kjell Lars Berge, Siri Meyer og Tom Are Trippstad (red.): *Maktens tekster*. Oslo: Gyldendal.

Fondenæs, Eivind Solberg-Hansen (2011): "Drept i Afghanistan. En komparativ analyse av norsk presses dekning av sivile og militære ofre i Afghanistan". Masteroppgave i journalistikk. Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.

Gabrielsen, Jonas og Tanja Juul Christiansen (2010): *Talens Magt. Indføring i muntlig retorik*. København: Hans Reitzels Forlag.

Græger, Nina (2005): "Norsk NATO-debatt etter den kalde krigen", i *Internasjonal Politikk* 63 (2-3) 2005: s. 217-239.

Gule, Lars (2003): *Social Development and Political Progress in Two Traditions. A Conceptual and Comparative Analysis of Western and Arab-Islamic Ideas of Social and Political Change and Improvement*. Larvik: Ariadne forlag.

Halvorsen, Kristin (2007): "SV gjør en forskjell", 22.mars
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1885> (besøkt 19.12.13).

Hatling, Lena (2010): "Konsensus og konflikt i debatten om Norges deltakelse i Afghanistan". Masteroppgave i statsvitenskap, institutt for statsvitenskap. Universitetet i Oslo.

Heberlein, Ann (2011): "Ondskapens tilbakekomst", i *Samtiden*, nr 4, 2011.

Henriksen, Dag (2013): "Kapittel 4: Afghanistan: Militære suksesskriterier", i Ola Bøe-Hansen, Tormod Heier og Janne Haaland Matlary (red.): *Strategisk suksess? Norsk maktbruk i Libya og Afghanistan*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ingebrigtsen, Roger (2011): "Derfor er vi i Afghanistan", kronikk i *Nationen*, 27.januar 2011.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/politisk_ledelse/taler-og-artikler-av-statssekretar-roger/2011/derfor-er-vi-i-afghanistan.html?id=631722 (besøkt 7.12.12).

Jagland, Thorbjørn (2001a): "Vi må stå sammen i kampen mot internasjonal terrorisme", kronikk i *Aftenposten*, 26.september
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2001/vi_ma_sta_sammen_i_kampen_mot_internasjo.html?id=265047 (besøkt 7.12.12).

Jagland, Thorbjørn (2001b): "Terroranslagene mot USA – et tidsskille i internasjonal politikk", tale til OMS, 1.oktober 2001.
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1164> (besøkt 29.11.12).

Johnson, Hilde Frafjord (2001): Innlegg i Stortinget, 5.desember. Afghanistan og Budsjett-innst. S. Nr. 3 (2001-2002).
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2001/innlegg_i_stortinget_om_afghanistan.html?id=265176 (besøkt 12.12.12).

Jørgensen, Charlotte og Mette Onsberg (2011): *Praktisk argumentation*. København: Teknisk Forlag A/S.

Jørgensen, Charlotte, Christian Kock og Lone Rørbech (1995): *Retorik der flytter stemmer. Hvordan man overbeviser i offentlig debat*. København: Gyldendal.

Karlberg, Maria (1998): "Steg 3: Grundläggande medel för att övertyga", i Maria Karlberg og Birgitte Mral: *Heder och påverkan. Att analysera modern retorik*. Stockholm: Natur och kultur.

Karlsen, Rune og Bernt Aardal (2007): "Kapittel 5: Politisk dagsorden og sakseierskap", i Bernt Aardal (red.): *Norske velgere. En studie av storingsvalget 2005*. Oslo: Damm.

Karlsen, Rune og Bernt Aardal (2011): "Kapittel 4. Det politiske landskap – stabile grunnholdninger og skiftende partipreferanser", i Bernt Aardal (red.): *Det politiske landskap: en studie av stortingsvalget 2009*. Oslo: Cappelen Damm.

Kjeldsen, Jens E. (2010): "Det er os eller dem", i RetorikMagasinet nr 78, 2010.

Kjeldsen, Jens E. (2013): *Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus.

Knutsen, Torbjørn L. (2012): "Opptakten: Afghanistan mellom orden og anarki", i Gjert Lage Dyndal og Torbjørn L. Knutsen (red.): *Exit Afghanistan*. Oslo: Universitetsforlaget.

Larsen, Torgeir og Eirik Øwre Thorshaug (2013): "Viktig norsk innsats i Afghanistan", innlegg i Aftenposten, 11.mai
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2013/viktig-norsk-innsats-i-afghanistan.html?regj_oss=1&id=726880 (besøkt 21.03.14).

Lee, Steven P. (2012): *Ethics and War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Leira, Halvard (red.), Axel Borchgrevink, Nina Græger, Arne Melchior, Eli Stamnes og Indra Øverland (2007): *Norske selvbilder og norsk utenrikspolitikk*. Oslo: NUPI.

Lindhardt, Jan (2001): *Retorik*. København: Rosinante Forlag A/S.

Loga, Jill Merethe (2003): "Godhetsdiskursen", i Kjell Lars Berge, Siri Meyer og Tom Are Trippstad (red.): *Maktens tekster*. Oslo: Gyldendal.

Lurås, Helge (2009a): "Norge i Afghanistan – bakgrunn, retorikk, fortsettelse". NUPI-notat 768.
<http://www.nupi.no/content/download/11055/108591/version/6/file/NUPI-notat-768-Lurås.pdf> (besøkt 03.12.13).

Lurås, Helge (2009b): "Vestens intervensjon i Afghanistan – bakgrunn, praksis, fortsettelse". NUPI Working Paper 765.
<http://www.nupi.no/content/download/10603/106191/version/4/file/WP+765+Lurås.pdf> (besøkt 15.5.14).

Matlary, Janne Haaland (2003): "'Make Law, not War' – en europeisk utenrikspolitikk?", i Bjørn Erik Rasch, Janne Haaland Matlary og Per Kristen Mydske (red.): *Spillet om Irak*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Mral, Brigitte (1998): "1. Retorik som vetenskap", i Maria Karlberg og Brigitte Mral: *Heder och påverkan. Att analysera modern retorik*. Stockholm: Natur och Kultur.

Mral, Brigitte (2004): *'We're a peaceful nation'. War Rhetoric after September 11*. Västerås: Swedish Emergency Management Agency.

Narud, Hanne Marthe, Helge Hveem og Bjørn Høyland (2010): "Gamle konflikter – nye saker? Norske velgeres utenriks- og sikkerhetspolitiske holdninger", i Internasjonal Politikk, nr 3 (2010) s.335-363.

Nordenhaug, Iselin og Jan Oskar Engene (2008): *Norge i kamp mot terrorisme*. Oslo: Universitetsforlaget.

Nordvik, Ane Marte (2009): "Så sivilt som mulig - så militært som nødvendig". Masteroppgave, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

NRK (2004): "Totning drept i Kabul", nyhet, 24.mai.
<http://www.nrk.no/ho/totning-drept-i-kabul-1.38750> (besøkt 27.01.14).

NRK (2006): "2006: 6 skadd etter at leiren i Meymaneh ble angrepet".
http://www.nrk.no/video/2006_6_skadd_etter_at_leiren_i_meymaneh_ble_angrepet/47A4F489F148604A/emne/Afghanistan-krigen/ (besøkt 17.03.14).

NRK (2012): "Forsvarsminister Eide til soldatene: Vi etterlater oss ikke et paradis", nyhet, 20.januar
<http://www.nrk.no/norge/hedrer-norske-afghanistan-soldater-1.7961865> (besøkt 13.03.14).

Perkins, Anna Kasafi (2011): "'America Will Call Evil by its Name': 'Evil' as a Theologically and Morally Loaded Notion in American Foreign Policy Discourse", i Alexander G. Nikolaev (red.): *Ethical Issues in International Communications*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Petersen, Jan (2001a): Innlegg i debatten om Regjeringens erklæring. 26.oktober 2001.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2001/innlegg_ved_utenriksminister_jan.html?id=265314 (besøkt 7.12.12).

Petersen, Jan (2001b): "Mulige norske styrkebidrag til Afghanistan", 5.desember 2001.
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1165> (besøkt 29.11.12).

Petersen, Jan (2002a): Utenrikspolitisk redegjørelse, Stortinget, 26.februar
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2002/utenriksminister_jan_petersens.html?id=265555 (besøkt 27.01.14).

Petersen, Jan (2002b): "Truslene mot fred, frihet og menneskerettigheter", utenrikspolitisk redegjørelse til Stortinget 26.februar 2002. Tilgjengelig på:
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1167> (besøkt 12.12.12).

Petersen, Jan (2002c): "Norges nye sikkerhetspolitiske rammebetingelser". Tale til OMS, 30.september.
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=7144> (besøkt 20.11.13).

Petersen, Jan (2002d) Utenrikspolitisk redegjørelse 16.oktober 2002:
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2002/utenrikspolitisk_redegjorelse_i.html?id=266304 (besøkt 27.01.14).

Petersen, Jan (2003a): "Foreign Minister Jan Petersen's Statement to the Storting on Foreign Policy", 13. Februar

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2003/foreign_minister_jan_petersens_statement.html?id=267618 (besøkt 22.01.14).

Petersen, Jan (2003b): "Sikkerhetspolitisk samarbeid i Europa eller over Atlanterhavet? Ja takk, begge deler", foredrag i OMS, 13.oktober
http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2003/2003-10-13-UMIN.html (besøkt 8.5.14).

Petersen, Jan (2003c): "Norges samlede innsats i Afghanistan og Irak", Stortinget, 15.desember
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1168> (besøkt 15.5.14).

Petersen, Jan (2004a): "Norsk sikkerhetspolitikk etter utvidelsen i EU og NATO", foredrag i OMS, 4.oktober
http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2004/2004-10-04-UMIN.html (besøkt 8.5.14).

Petersen, Jan (2004): "Utviklingen i Irak og veien videre", 23. November.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2004/utviklingen_i_irak_og_veien_videre.html?id=268929 (besøkt 22.01.14).

Petersen, Jan (2005a): utenrikspolitisk redegjørelse, Stortinget 15.februar
http://www.regjeringen.no/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2005/utenrikspolitisk_redegjorelse_for.html?id=269773 (besøkt 30.01.14).

Petersen, Jan (2005b): "Utfordringer for norsk sikkerhetspolitikk", 4.juni.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/ud/Taler-og-artikler-arkivert-individuelt/2005/utfordringer_for_norsk_sikkerhetspolitik.html?id=270059 (besøkt 30.01.14).

Petersen, Jan (2005c): "Vi kan ikke overlate kampen mot terrorisme til andre". 3.oktober
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1170> (besøkt 13.12.12).

Regjeringen.no: Dokumentarkiv
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv.html?id=115322> (besøkt 15.5.14).

Skjeie, Hege (2008): "Blasfemi og demokrati", artikkel i Dagens Næringsliv, 24.mai.

Solheim, Erik (2007): "Fattigdom, stat og terrorisme", kronikk i VG, 17. Januar
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/miljo_utvikling_taler/2007/fattigdom-stat-og-terrorisme.html?id=445081 (besøkt 7.12.12).

Soria Moria 2005-2009: "Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet".
http://www.regjeringen.no/upload/SMK/Vedlegg/2005/regjeringsplattform_SoriaMoria.pdf (besøkt 13.12.12).

Soria Moria 2009-2013: "Politisk plattform for flertallsregjeringen".

http://www.regjeringen.no/upload/SMK/Vedlegg/2009/Ny_politisk_plattform_2009-2013.pdf (besøkt 13.12.12).

SMK (Statsministerens kontor) (2001a): "Norske tiltak etter terroristangrepene på USA" Pressemelding 4.oktober 2001. Tilgjengelig på:
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/2001/norske_tiltak_etter_terroristangrepene.html?id=246296 (besøkt 7.12.12).

SMK (2001b): "Norge gir full støtte til USAs angrep". Pressemelding 7.oktober 2001.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/2001/norge_gir_full_stotte_til_usas.html?id=246320 (besøkt 17.10.13).

SMK (2003): "- Dette er en alvorlig og trist dag, sier statsministeren etter Irak-angrepet", pressemelding 20.mars.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Bondevik-II/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/2003/-dette_er_en_alvorlig_og_trist.html?id=249655

SMK (2007a): "Statsministeren uttrykker sin medfølelse etter at en norsk soldat er drept og en soldat er hardt skadet i Afghanistan", pressemelding, 8.november.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/pressemeldinger/2007/statsministeren-uttrykker-medfolelse-ett.html?id=488953> (besøkt 10.02.14).

SMK (2007b): "Statsministeren møtte Afghanistans utdanningsminister", nyhet, 14.november
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/Nyheter-og-pressemeldinger/nyheter/2007/statsministeren-motte-afghanistans-utdan.html?id=489601> (besøkt 13.02.14).

SMK (2010): Pressekonferanse, 28.juni
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/lyd-og-bilde/2010/pressekonferanse4.html?id=610370> (besøkt 04.03.14).

Stoltenberg, Jens (2001): "Livet er ukrenkelig, men mennesket er sårbart", Oslo Domkirke, 13.september
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1161> (besøkt 29.11.12).

Stoltenberg, Jens (2006): "Den norske drømmen", nyttårstale 1.januar
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=561> (besøkt 13.12.12).

Stoltenberg, Jens (2007a): "Håp og framtidstro", nyttårstale 1.januar
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1605> (besøkt 15.5.14)

Stoltenberg, Jens (2007b): "Derfor er Norge i Afghanistan", kronikk i Aftenposten, 22.november
http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/statsminister_jens_stoltenberg/2007-4/derfor-er-norge-i-afghanistan.html?id=491689 (besøkt 7.12.12).

Stoltenberg, Jens (2008a): Statsministerens nyttårstale, 1.januar 2008.

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/taler-og-artikler/2008/nyttarstale-2008.html?id=495221> (besøkt 28.01.14).

Stoltenberg, Jens (2008b): Tale 1.mai i Kristiansand
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2008/mai_tale.html?regj_oss=1&id=509718 (besøkt 15.5.14).

Stoltenberg, Jens (2010a): "Hverandres kunnskap og hverandres arbeid", nyttårstale 1.januar
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=4594> (besøkt 13.12.12).

Stoltenberg, Jens (2010b): 17. Mai tale til de norske styrkene
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/smk/taler-og-artikler/2010/tale-til-de-norske-styrkene-i-afghanista.html?id=604988> (besøkt 28.01.14)

Stoltenberg, Jens (2012a): "Hverdagshelter gjør et lite land stort", nyttårstale, 1.januar 2012.
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=5282> (besøkt 13.12.12).

Stoltenberg, Jens (2012b): "Ny fase i Afghanistan", kronikk i Dagens Næringsliv, 15.september

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe og Knut Storberget (2007): "Å afghanisere Afghanistan".
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2007/a-afghanisere-afghanistan.html?id=473181 (besøkt 7.12.12).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2005a): "Militære bidrag til operasjoner i Afghanistan og Irak", redegjørelse til Stortinget.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/Nyheter-og-pressemeldinger/Nyheter/2005/militare-bidrag-til-operasjoner-i-afghan.html?id=99631> (besøkt 17.10.13).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2005b): "Norges militære innsats i Afghanistan", innlegg i Dagbladet, 14.desember.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2006/norges-militare-innsats-i-afghanistan.html?regj_oss=1&id=113364 (besøkt 13.03.14).

Strøm-Eriksen, Anne-Grethe (2006a): "Sammen for et moderne forsvar". Tale til OMS, 9.januar
http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2006/2006-01-09-FMIN.html (besøkt 4.12.12).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2006b): "Ansvar i nord", Trondheim Militære Samfunn, 21.november
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2006/ansvar-i-nord.html?regj_oss=2&id=436946 (besøkt 13.03.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe (2007a): "Verdier verd å verne". Tale til OMS, 8.januar.
<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1893> (besøkt 4.12.12).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2007b): "Bred norsk innsats i Afghanistan", innlegg i VG, 23.februar.

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2007/bred-norsk-innsats-i-afghanistan.html?id=454826> (besøkt 10.02.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2007c): "Hvorfor vi sender soldater utenlands", innlegg i Dagbladet, 19.mars.

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2007/hvorfor-vi-sender-soldater-utenlands.html?id=458196> (besøkt 09.02.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe (2008a): "Trusler og utfordringer, sikkerhet og forsvar", tale til OMS, 7.januar

http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2008/2008-01-07_FMIN.html (besøkt 4.4.13)

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2008b): "Vårt engasjement i Afghanistan", tale til OMS, 25.februar.

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2008/afghanistan.html?regj_oss=1&id=501638 (besøkt 19.03.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe (2009a): "Vi støtter våre soldater", innlegg i Dagbladet, 18.mars

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2009/vi-stotter-vare-soldater.html?regj_oss=1&id=549861 (besøkt 10.03.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe (2009b): "Støtter afghanske myndigheter", Dagens Næringsliv 10.august 2009. Tilgjengelig på:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2009/stotter-afghanske-myndigheter.html?id=573287 (besøkt 7.12.12).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2009c): "Soldatene har min fulle støtte", innlegg i Bergensavisen 15.august.

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2009/soldatene-har-min-fulle-stotte.html?id=574117> (besøkt 31.01.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe (2009d): "Afghanistan før valget", Bergens Tidene 18.august

http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2009/afghanistan-for-valget.html?id=574118 (besøkt 7.12.12).

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe (2009e): "Hvorfor vi er i Afghanistan", artikkel i Bergensavisen 26.august

http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2009/hvorfor-vi-er-i-afghanistan.html?id=574478 (besøkt 7.12.12).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2009f): "Krigsbegrepet og Afghanistan", artikkel i Dagens Næringsliv 26.august.

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2009/krigsbegrepet-og-afghanistan.html?id=574474> (besøkt 31.01.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2009g): "Norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk", foredrag ved Høyskolen i Buskerud, 2.september

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2009/norsk-forsvars-og-sikkerhetspolitikk.html?id=575758> (besøkt 31.01.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2009h): "Dere har vår fulle støtte", innlegg i Dagbladet, 10.oktober
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2009/dere-har-var-fulle-stotte.html?regj_oss=1&id=581995 (besøkt 10.03.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grethe (2012): "På våre vegne – soldatberetninger fra Afghanistan", 18.oktober
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/taler-og-artikler-av-forsvarsminister-an/2012/pa-vare-vegne--soldatberetninger-fra-afg.html?id=705208 (besøkt 13.12.12).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2013a): Forsvarsministeren om Afghanistan-innsatsen. Innlegg i Stortinget 14.mai.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2013/forsvarsministerens-innlegg-om-afghanist.html?id=726986> (besøkt 18.10.13).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2013b): "Forsvarsministerens innlegg om Afghanistan på Stortinget", 6.juni
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2013/forsvarsministerens-innlegg-om-afghani-2.html?regj_oss=1&id=729424 (besøkt 21.03.14).

Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2013c): "Veien videre i Afghanistan", publisert i diverse lokalaviser, 24.juni
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/fd/taler-og-artikler/2013/veien-videre-i-afghanistan.html?regj_oss=1&id=730869 (Besøkt 21.03.14).

Støre, Jonas Gahr (2005a): Redegjørelse for Stortinget. 9.november
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2005/redegjorelse-om-norges-engasjement-i-afg.html?id=273193 (besøkt 7.12.12).

Støre, Jonas Gahr (2005b): "Våre internasjonale bidrag", innlegg i VG, 15.november.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2005/vare-internasjonale-bidrag.html?id=273159> (besøkt 04.02.14).

Støre, Jonas Gahr (2006a): "Norge som fredsnasjon – myte eller virkelighet?", Norges Fredssenter, 24.april
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2006/norge-som-fredsnasjon--myte-eller-virkel.html?id=273461> (besøkt 29.01.14).

Støre, Jonas Gahr (2006b): "Hva vil Norge med FN?" 7.september
<http://www.virksommeord.uib.no/taler?id=1306> (besøkt 5.11.13).

Støre, Jonas Gahr (2006c): "Afghanistan. Norsk engasjement", redegjørelse for Stortinget, 24.oktober.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2006/afghanistan-norsk-engasjement-.html?id=273563>

Støre, Jonas Gahr (2007a): "Norway and the US: Partners in peace", 28.februar 2007.

<http://virksommeord.uib.no/taler?id=1888> (besøkt 13.12.12).

Støre, Jonas Gahr (2007b): "Hvorfor er det internasjonale samfunn i Afghanistan", Arbeiderpartiets internasjonale seminar, 30.november
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2007/hvorfor-er-det-internasjonale-samfunnet-.html?id=496631> (besøkt 29.01.14).

Støre, Jonas Gahr (2008a): "En samordnet plan for Norges bidrag til Afghanistan". Redegjørelse for Stortinget, 5. Februar
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2008/afghanistan_samordnet.html?id=499116 (besøkt 7.12.12).

Støre, Jonas Gahr (2008b): "Demokrati i Afghanistan", artikkel i Dagens Næringsliv, 28.mai
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2008/dn_afghanistan.html?regj_oss=1&id=513802 (besøkt 22.4.14).

Støre, Jonas Gahr (2008c): "Afghanistans fremtid", artikkel i Aftenposten 11.juni
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2008/afghanistan_framtid.html?regj_oss=2&id=516435 (besøkt 19.03.14).

Støre, Jonas Gahr (2008d): "Afghanistankrigen – korstog for vestlige verdier?", tale til Globaliseringskonferansen, 7.november.
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2008/afghanistankrigen--korstog-for-vestlige-.html?regj_oss=2&id=535980 (besøkt 22.4.14).

Støre, Jonas (2009a): "Refleksmøte om 'Norge i Afghanistan'", Studentersamfunnet i Oslo, 14.mai
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2009/afghanistan_dns.html?regj_oss=1&id=566596 (besøkt 15.5.14).

Støre, Jonas Gahr (2009b): "Innlegg under trontaledebatten", Stortinget, 12.oktober
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2009/trontaledebatt09.html?regj_oss=2&id=581316 (besøkt 15.5.14).

Støre, Jonas Gahr (2009c): "Ansaret i Afghanistan", kronikk i Dagsavisen, 19.november
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2009/afghanistan_ansvar.html?regj_oss=1&id=586635 (besøkt 10.03.14).

Støre, Jonas Gahr (2010a): "1.mai tale", Hommelvik, 1.mai
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2010/tale_mai.html?regj_oss=6&id=603602 (besøkt 04.03.14).

Støre, Jonas Gahr (2010b): "Norsk innsats for konfliktløsning – hjelper det?", Litteraturhuset, Oslo, 11.juni
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2010/konflikt_hjelper.html?regj_oss=4&id=608187 (besøkt 04.03.14).

Støre, Jonas Gahr (2010c): "Hva skal til for at Afghanistan kan styre seg selv?", 15.juni

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2010/afghanistan_exit.html?regj_oss=1&id=610639 (besøkt 04.03.14).

Støre, Jonas Gahr (2010d): "Håp – tross alt!", innlegg i Aftenposten 21. Juli
<http://www.regjeringen.no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2010/haap.html?id=611594> (besøkt 28.01.14).

Støre, Jonas Gahr (2011a): Utenriksministerens redegjørelse av Afghanistan.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2011/afghanistan110426.html?id=641172> (besøkt 21.10.13).

Støre, Jonas Gahr (2011b): "Et forsvar for dialog. Hvem bør vi snakke med i internasjonal politikk?" Essay i Morgenbladet, 18.mars
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2011/essay_morgenbladet.html?id=636298 (besøkt 28.01.14).

Støre, Jonas Gahr (2011c): "Afgghansk ansvar", kronikk i VG, 30. Juni 2011.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2011/afghansk-ansvar.html?id=651090 (besøkt 6.12.12).

Støre, Jonas Gahr (2012a): "Utviklingen i Afghanistan samt norsk sivilt og militært engasjement", redegjørelse i Stortinget, 29.mai 2012.
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/jgs_taler_artikler/2012/afghanista_n_utvikling.html?id=683802 (besøkt 13.12.12).

Støre, Jonas Gahr (2012b): "Norsk bistand og Afghanistan", artikkel i Dag og Tid, 6.juli
http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2012/afghanistan_bistand.html?regj_oss=1&id=696645 (besøkt 7.4.14).

Suhrke, Astri (2011): *Ekspériment Afghanistan. Det internasjonale engasjementet etter Taliban-regimets fall*. Oslo: Spartacus Forlag AS.

Svenbalrud, Hallvard Kvale (2007): "Fundament og ornament: FN som 'hjørnestein i norsk utenrikspolitikk', 1970-2005", artikkel i Internasjonal Politikk, nr 2 (2012), s.159-181.

Syltebø, Tone (2011): "Jakten på Frp-velgeren". Masteroppgave i medievitenskap, Universitetet i Bergen.
<https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/4991/84874471.pdf?sequence=1> (besøkt 8.11.13).

Syse, Henrik (2003): *Rettferdig krig? Om militærmakt, etikk og idealer*. Oslo: Aschehoug.

UD (Utenriksdepartementet) (2007): "Tusenvis av jenter på norskbygde skoler i Afghanistan", nyhet, 11.oktober.
<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/Nyheter-og-pressemedlinger/nyheter/2007/skoler.html?id=485429> (besøkt 09.02.14).

UD (2009): "Hvorfor er Norge i Afghanistan?"
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/bistand_afghanistan/situasjonen.html?id=573476 (besøkt 6.12.12).

UD (2013): "Norsk Afghanistan-politikk"
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/bistand_afghanistan/politikk.html?id=598732 (besøkt 15.01.14).

Utrop (2001): "Bondevik for krigføringen", 8.september.
<http://www.utrop.no/Nyheter/Innenriks/780> (besøkt 20.11.13).

Vetlesen, Arne Johan og Jan-Olav Henriksen (2003): *Moralens sjanser i markedets tidsalder. Om kulturelle forutsetninger for moral*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

VG nett (2010): "Norsk soldat drept av veibombe i Afghanistan", 25.januar
<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=586599> (besøkt 04.03.14).

Virksommeord.uib.no: Virksomme Ord
<http://virksommeord.uib.no> (besøkt 15.5.14).

Walzer, Michael (2006 (1977)): *Just And Unjust Wars*. New York: Basic Books.

Walzer, Michael (2009): "Responsibility and Proporsjionality in State and Nonstate Wars", i *Parameters*, vol. 39, no. 1.

Østerud, Øyvind (2003): "Irak i USAs geopolitiske strategi", i Bjørn Erik Rasch, Janne Haaland Matlary og Per Erik Mydske (red.): *Spillet om Irak*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Østerud, Øyvind (2010): "Kapittel 2. Utfordringen: de nye krigene", i Tore Nyhamar (red.): *Utfordringer og strategi i freds- og stabiliseringsoperasjoner*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Østerud, Øyvind (2013): "Kapittel 3. Afghanistan-operasjonen – feil strategi eller umulig utfordring?", i Ola Bøe-Hansen, Tormod Heier og Janne Haaland Matlary (red): *Strategisk suksess? Norsk maktbruk i Libya og Afghanistan*. Oslo: Universitetsforlaget.